

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
INSENERITEADUSKOND
Ehituse ja arhitektuuri instituut

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

AVALIKU RUUMI KAASAJASTAMINE TÛRI VÄIKELINNA NÄITEL

MODERNIZATION OF THE PUBLIC SPACE IN TÛRI TOWN MAGISTRITÖÖ

Üliõpilane: Peter Luuk

Üliõpilaskood 153821 EAUI

Juhendaja: Üllar Ambos, arhitekt

Tallinn 2022

(Tiitellehe pöördel)

AUTORIDEKLARATSIOON

Olen koostanud lõputöö iseseisvalt.

Lõputöö alusel ei ole varem kutse- või teaduskraadi või inseneridiplomit taotletud. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

“.....” ..... 20.....

Autor: .....

/ allkiri /

Töö vastab bakalaureusetöö/magistritööle esitatud nõuetele

“.....” ..... 20.....

Juhendaja: .....

/ allkiri /

Kaitsmisele lubatud

“.....” .....20... .

Kaitsmiskomisjoni esimees .....

/ nimi ja allkiri /

TalTech Arhitektuuri ka urbanistika akadeemia

LÕPUTÖÖ ÜLESANNE

Üliõpilane: Peter Luuk, 153821 EAU1

Õppekava, peeriala: EAU1 12/15 Arhitektuur

Juhendaja(d): Üllar Ambos, volitatud arhitekt, tase 7

Lõputöö teema:

Avaliku ruumi kaasajastamine Türi väikelinna näitel

Modernization of the public space in Türi town

Lõputöö põhieesmärgid:

1. Uurida avalikku ruumi käsitlevat kaasaegset kirjandust, Türi valla planeeringut ja arengukava.
2. Tehtud uurimust arvestades Türiale kavandada kaasaegne keskvaljak.

Lõputöö etapid ja ajakava:

Nr	Ülesande kirjeldus	Tähtaeg
1.	Üliõpilane esitab lõputöö lõpliku teema ja kirjelduse	10.02.2022
2.	Üliõpilane esitab lõputöö teesid ja ideelahenduse eskiisi tasemel	10.03.2022
3.	Üliõpilane esitab lõputöö projekti tutvustuse	13.04.2022
4.	Eelkaitsmine	16.05.2022

Töö keel: eesti keel   **Lõputöö esitamise tähtaeg:** “22 ”mai 2022. a

Üliõpilane: Peter Luuk ..... “.....” .....202...a

/allkiri/

Tasemekomisjoni esindaja: .....

“.....” .....202...a

/allkiri/

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	5
2. AVALIKU LINNARUUMI KÄSITLUS	6
2.1. AVALIK RUUM JA SELLE TÄHENDUS	6
2.2. AVALIKU RUUMI VAJADUS TÄNAPÄEVA DEMOKRAATLIKUS NUTIÜHISKONNAS	8
2.3. AVALIK RUUM JA IDENTITEET	9
2.4. COVID-19 MÕJU AVALIKULE RUUMILE	11
2.5. AVALIKU RUUMI PERIOODILINE KASUTUS	12
2.6. KAASAEGNE LINNARUUM	14
2.7. JUHTUMIUURINGUD	16
3. TÜRI LINN	18
3.1. ASUKOHT	18
3.2. LINNA TEKE	20
3.3. KULTUUR TÜRIL	21
3.4. VALLADOKUMENTIDE UURING	21
3.4.1. TÜRI VALLA ARENGUKAVA 2021-2025	21
3.4.2. TÜRI VALLA ÜLDPLANEERING	21
3.5. LÄHTEÜLESANNE	23
3.6. PIIRKONNA ANALÜÜS	25
4. KOKKUVÕTE	33
5. PROJEKTLAHENDUS	35
5.1. ASENDIPLAAN	35
5.2. PROJEKTI KESKNE ALA	36
5.3. VILJANDI TÄNAV	43
5.4. JÄRVE ÄÄRNE ALA	45
5.5. PAVILJONID JA LINNAMÕÖBEL	46
KASUTATUD KIRJANDUS	53
ILLUSTRATSIOONID	56

ABSTRAKT

1993. aastal tegi taani-islandi kunstnik Olafur Eliasson kunstiinstallatsiooni „llu“, millega ta tekitas kahe seina vahele vikerkaare. Installatsiooni kohta ütles ta „See teos eksisteerib vaataja kohalolul. Kui ruum on tühi, pole ka kunsti“ (Dadich, 2019). Seda kommentaari saab kasutada ka avaliku ruumi käsitlemisel - Kui pole avalikku ruumi, mille kaudu linnaruumi kogeda, pole ka linna.“

Leibkondade kahanemine, ühiskonna harjumuste muutumine ja puudus kvaliteetse avaliku ruumi järgi väikelinnades nõuab rohkem tähelepanu. Koostöös Eesti Arhitektide Liiduga (EAL) on arhitektuuriprogrammi „Hea avalik ruum“ raames mitmete Eesti väikelinnade keskuste avalik ruum ümberkujundatud, arvestamaks ühiskonna vajadustega.

Eestis tõuseb esile ka linnade kahanemine, millega kohati tegeletakse. Türi kontekstis on elanike arv olnud muutlik, kohati tõuseb, kohati langeb. Arvestades maailma olukorda viimaste aastate jooksul, võib järeldada, miks elanike arv on langenud mingil perioodil. Nii nagu mujal maailmas, on ka Türi rahvastiku vananemise teema aktuaalne.

Koostöös Eesti Arhitektide Liiduga, on Türi vallal kavas välja kuulutada arhitektuurivõistlus, et linnale kavandada uus keskväljak ning seda ümbritsev avalik ruum. Avalikud arutelud seoses võistlusega toimusid 2021. aasta kevadel. Valdavalt võib järeldada, et

inimesed on enda kodukohaga rahul, kuid tuleb ette ka murekohti.

Magistritöö uurib avaliku ruumi olemust, selle kasutust ning kuidas see muutunud on. Lähtuvalt teooria analüüsist on uuritud Türi linna avaliku ruumi, toodud välja selle negatiivsed ja positiivsed küljed. Uurimuse tulemusi arvestades on projekteeritud Türile kaasaegne keskväljak.

ABSTRACT

In 1993, a Danish Icelandic artist Olafur Eliasson created an art installation called „Beauty“. The installation consisted of a rainbow between two walls. He commented it „the art piece only exists with the presence of viewer. If the room is empty, the art doesn't exist“ (Dadich, 2019). This comment can be used when dealing with public space – If there is no public space to experience the urban space from, the town wouldn't exist.

The shrinking of households, change in the habits of society and lack for good quality public space in smaller towns requires more attention. As a part of architecture program “Good Public Space”, many public spaces of smaller towns have been redesigned in cooperation with the Union of Estonian Architects.

In most towns in Estonia the shrinking of towns is apparent, which is dealt with on some levels. In terms of *Türi*, the size of population has been up and down since 2020. When taking the global incidents, that have happened since the start of the decade, it could be somewhat assumed why the population raised or dropped. Just like around the other areas of the world, the aging population is apparent in *Türi*.

In cooperation with Union of Estonian Architects, the local government of *Türi* has the plan to announce the architecture competition, to design a new town square for the location. Public discussions with the communities took place in the spring of 2021. People

were mostly happy with the place they live in, but some problematic areas could be pointed out.

Aim of the thesis is to study public space, what affects its use and how has it changed. Public space analysis of *Türi* consisting positive and negative factors has been done taking the theoretical analysis into account. Taking the results of research into account, a modernized public space has been designed for *Türi*.

1. SISSEJUHATUS

Magistritöö eesmärgiks on uurida milline on kaasaegne avalik ruum ja kuidas selle kasutus muutunud on. Uurimuse tulemusel peab selguma, milline on avalik ruum tänapäeval ning kuidas inimene seda kasutab, kuidas kavandatud keskkond mõjutab kohaliku elanikkonda ja milliseid meetmeid tuleb ruumi kujundades rakendada arvestamaks kaasaegsete ühiskonna harjumuste ja suundumustega. Uurimuses tehtud järeldusi kasutab autor linnaruumi kaasajastamisel.

Projekti asukohaks on autor valinud Türi linna. Teema valimisel sai määravaks asjaolu, et tegemist on autori kodulinnaga. Teiseks puudub Türil keskväljak, millega seoses on vallavalitsusel lähitulevikus kavas välja kuulutada arhitektuurivõistlus. Viimaseks on Türi puhul tegemist Eesti väikelinnaga koos neile omaste probleemidega.

Ajalooliselt tekkis Türi linn tänu raudtee rajamisele, mida kohalikud ettevõtjad soodsa võimalusena ära kasutasid. Kohalikele pakkus tööd paberivabrik, raudtee, tellisetehas jm. Teise maailmasõja ajal hävis sõja tegevuste tagajärjel Türil enam kui 100 hoonet, mille seas oli kohalikele tööd pakkunud vabrikud ja tehased. Okupatsiooniajal oli peamine tööallikas põllumajandus. Peale taasiseseisvumist on linnaelanike arv kuni 2020-ndate aastateni olnud langevas trendis.

Avalik ruum on oluline osa linna elust. Linnaruumi on võimalik kujundada erinevalt, kuid kui lõpptulemus on

selline, mis inimest sinna ei kutsu, jääb möödujale mulje, et linna ei eksisteeri. Selleks et linn oleks elav, peab avalik ruum inimesele pakkuma võimalusi erinevateks tegevusteks.

Türi on üks linnadest, kus puudub linna esindav väljak, mis pakuks kogukonnale võimalust sotsialiseerumiseks, ürituste ja ajutiste laatade korraldamiseks. Töö autor leiab, et luues inimesesõbralik linnaruum, ühendades järve ja raudteejaama vahelise ala, on võimalik linnaruumi luua terviklikum avalik ruum, mis asukohta elavdab.

Väljaku ja seda toetavate alade piirjoon on välja toodud arhitektuurivõistluse lähteülesandes. Linna kujunemist, kultuuri ning arengukavasid arvestades on oluline, et kavandades jätkusuutliku avaliku ruumi, peab keskkond meelitama inimest kõndima.

Lähtuvalt teoreetilisele uurimusele ja arvestades kohalike soove arhitektuurivõistluse lähteülesandest, on autoril plaanis kavandada Türi kaasaegne keskväljak, korrastada linna peatänav ja neid ümbritsevad alad. Projektlahenduse eesmärk on linnaruumi kaasaegsemaks kujundamine ning sellega linna elavamaks muutmine.

Magistritöö koostamisel on uuritud erialast avalikku ruumi, väikelinnu ja nende linnaruumi käsitlevat kirjandust, ja uurimusi, linna ajalugu, Türi valla üldplaneeringut ning 2021-2025 aasta arengukava. Koostatud on ka ülevaade „Hea avalik ruum“ programmi raames ning Eestis ja mujal maailmas rajatud esindusruumidest.

2. AVALIKU LINNARUUMI KÄSITLUS

2.1. AVALIK RUUM JA SELLE TÄHENDUS

Alates esimeste linnade tekkimisest on avalik ruum määranud linna identiteedi, logistilise toimivuse ja olnud osa kogukonna elust (Zagroba M., Szczepanska A., & Senetra A., 2020). Nii nagu Vana-Kreeka agora, mis tollel ajal oli kaubanduspinnaks ja miitingute asukohaks, on ka kaasaegsed väljakud kavandatud nii, et inimene saaks seal viibida. Aja jooksul on muutunud ühiskondlikud normid ja traditsioonid, kuid avaliku ruumi kontseptsioon on säilinud. Avaliku ruumi alla kuuluvad tänavad, pargid, mänguväljakud, väljakud, poed jne. – kohad, mis on ligipääsetavad kõigile inimestele. Linna kontekstis, hoonest väljumisega inimene üldiselt siseneb avalikku ruumi. Erandiks võib lugeda olukordi kus hoone, millest väljutakse, on avalik ruum või tänava ja hoone vahel asub pool-privaatne maa.

Avalikus ruumis on läbi ajaloo langetatud tähtsaid otsuseid, mõistetud hukka kurjategijaid, tähistatud suuri sündmuseid, avaldatud meelt ning näidatud võimu. Nii nagu on muutunud valitsemisvormid, on samuti muutunud avaliku ruumi tähendus. Vana-Kreeka demokraatia kohaselt orjadel ning naissoost kodanikel puudus õigus poliitiliste teemade üle arutleda. Kahetuhanda aasta jooksul on demokraatlikus ühiskonnas normid oluliselt muutunud ning tänu sellele on kaasaegne avalik ruum avatud kõigile.

„Leibkondade kahanemine suurendab suhtlemisvajadust väljaspool kodu. Suurte ühiskondlike ja majanduslike muutuste tulemusena on inimese elu üha privaatsem: isiklik eluase, isiklik auto, isiklikud kodumasinad, isiklik kontor. Tekkinud olukorras oleme tunnistajaks kodanikuühiskonna ja üldise suhtlusvajaduse pidevale kasvule“ (Gehl, 2010). Seda kajastab ka MDPI poolt koostatud artikkel, mille kohaselt üksi elavad inimesed kasutavad avalikku ruumi, et vältida üksildus tunnet, mis omakorda mõjutavad inimese kogukonda kuuluvusetunnet ning rahulolu enda elu üle (Bergefurt, L., Kemperman, A., van den Berg, P., Borgers, A., van der Waerden, P., Oosterhuis, G., & Hommel, M., 2019).

Statistikaameti poolt tehtud uuringust selgub, et kahekümne aastaga on alla 65-aastaste üksi elavate inimeste hulk on kasvanud 48%. Vahemikus 2000 kuni 2020 on üksi elavate inimeste hulk tõusnud 179 600 inimese pealt 266 000-ni (Statistikaamet, 2020). Kuigi inimene saab mingil määral enda sotsiaalsed vajadused rahuldada virtuaalses maailmas, on tal vaja suhtlust ka väljaspool virtuaalset keskkonda. Nii on maininud ka Vana-Kreeka filosoof Aristoteles, et inimene on sotsiaalne olemus. Kuigi inimesel pole otsest vajadust teistega kokku saada, on tal tahe elada koos teistega (Jowett, 1885).

TÄNAV

Tänav on oluline keskkond igapäeva elus. Inimestel on vaja tänavaid igapäeva tegevusteks nagu tööle koju minek, poes käimine, tuttavatega ja sõpradega kokku saamine (Francis, M., 1987). Valdavalt täidab tänav logistilist funktsiooni, kuid see võib olla ka kogunemisaik, kui tingimused seda lubavad.

Peale logistilise toimivuse, annab tänavaruud linnale ka identiteedi. Linna peatänavad on üldiselt ka esindustänavad, mis annavad asukohta läbivale inimesele esimese ettekujutuse koha olemusest. Sellest lähtuvalt on oluline, et see ruum oleks nii elav kui ka atraktiivne asukoha identiteeti esindamise poolest.

EKI Ühendsõnastiku kohaselt tähendab tänav „majade või aedadega ääristatud (ja kõnniteedega) linna- vm asula tee“ (Eesti Keele Instituut, 2022). Tänav ei pea tingimata jääma ainult väliruumi, väljaarvatud juhul, kui tegemist on autode liikumisega. Jalakäijate tänavad võivad kulgeda läbi kaubanduskeskuste, kus kujuneb omamoodi tänavaruud sellega seostuva eluga. Antud tüüpi tänavaid ei saa lugeda avalikuks ruumiks, kuna enamuse neist ei ole ööpäeva ringselt ligipääsetavad ning seal võivad kehtida teised reeglid lisaks avaliku korra reeglitele.

1950ndatel hakati linnaplaneerimises rõhku panema jalakäijate tänavatele. Kuigi algselt üritati vähendada autode negatiivset mõju jalakäijatele, siis hiljem kaotati kesklinnades autoliiklus täielikult. Hilisemad uuringud näitasid nii positiivseid kui ka negatiivseid mõjusid,

mille tulemusel tagati ligipääs ühistranspordile. (Francis, M., 1987)

Autor leiab, et väikelinna puhul ei ole antud lähenemisviis põhjendatud. Väikelinnas on madalam liiklustihedus ning liikluse ümbersuunamine võib suunata potentsiaalseid turiste linnast eemale, millele Türi kontekstis on tähelepanu pööratud ka valla arengustrateegias. Siiski tuleb linnatänavaga kaasajastamisel eelistada jalakäijat. Esindusliku tänavaga puhul peaks linnaruud olema kujundatud selliselt, mis on keskkonnas viibivale inimesele turvaline ning kutsub seda kasutama. Lahenduseks võivad olla näiteks rahustatud autoliiklus, mugavad istekohad, tänavakohvikud jms.

VÄLJAK

„Tänav suunab liikuma, edasi minema, seevastu väljakul on psühholoogiliselt peatav mõju. Liikumisruumi sõnum on „liigu edasi, liigu edasi“, väljakul aga „seisata ja vaata, mis toimub“ (Gehl, 2010). Linna väljak ei saa olla tühi plats, kus pole midagi teha. Väljakul peab olema funktsioon, mis seda elavdab, annab inimesele põhjuse seal aega veetma. (Gehl, 2010).

Kaasaegse väljaku üheks esimeseks eeskäijaks võib lugeda agoraad. Agoraaks loeti Vana-Kreeka linna turgu ja keskväljakut, mida tihti peeti polise südameks (Dickenson. C. P., 2016). Linnaelanikud kogunesid agoraale kus arutleti poliitiliste teemade üle, sotsialiseeruti ning tehti päevased ostud. Väljaku

ümber paiknesid avalikku ruumi teenindavad hooned: kaubandus, haridus, meelelahutus ning religioossed hooned. (Caves R. W., 2005)

AVALIKU RUUMI DEMOKRAATIA

Valitsemisvormina tähendab demokraatia rahvavõimu, mis mõjutab avaliku ruumi kasutamist seadustega. Kui totalitaarne režiim keelab avalikud koosolekuid linnaruumis, siis sellist nähtust demokraatlikus ühiskonnas üldiselt ei kohta.

Demokraatlikus riigis on inimesel õigus avaldada enda arvamust. Parkinson (2012) eristas nelja kategooriat teemadest, mida inimesed tavaliselt kasutavad avalikkuse apelleerimiseks.

1. Vabalt ligipääsetav keskkond, milles toimuvast saab igaüks osa võtta. Võõrastega kohtumine on vältimatu kuna see keskkond on lubatud kõigile. Sellises keskkonnas „avalikkus“ särab. Informatsiooni kättesaadavuse poolest on peale väljakute ja turu ka riigikogu istungitel toimuv avalik.
2. Asjad, mis tekitavad inimestele muret ning on vajalikud kõigile. Sellesse kategooriasse kuuluvad igapäevased vajadused nagu puhas õhk, vesi, ühistransport jne. Peale selle ka kuritegevus ja laste kasvatus. Need vajadused sõltuvad kindla ühiskonna väärtushinnangutest ja diskussioonidest.

3. Inimesed kes vastutavad teise kategooria täideviimise eest. Nendeks võivad olla juhtfiguurid, või laiemalt kõik avalikkus.
4. Asukohad ning asjad, mida omavad kolmanda kategooria inimesed. Nende eest makstakse maksudest saadava tuluga. Sinna kuuluvad valitsuse hooned, rahvuspargid enamustes riikides, sõjaväe baasid ja varustus jne. (Parkinson, 2012)

Parkinson arutles avalikku ruumi vajaduse üle demokraatlikus võtmes, kus ta väitis et 4. kategooria kadumine mõjutaks demokraatiat, kuid esimese kategooria puhul jäi ta kaheti mõistvaks. Kuigi poliitilisteks tegevusteks nagu meeleavaldused, valimised, arutelud jm tegevusteks kasutatakse valdavalt neljanda kategooria alla kuuluvat keskkonda, leiab autor, et esimese puudumine võib pikemas perspektiivis samuti demokraatiat mõjutada. Kaotades informatsiooni kättesaadavust riigikogu istungitelt, kaob kodanike osalemine poliitikas, mis mõjutab demokraatia tähendust.

Kui võttes arvesse avaliku ruumi demokraatliku seisukohta, võib tõdeda et esimese kategooria keskkond on vähem kasutuses igapäeva poliitika mõistes. „Linnaruum kui avatud ja hõlpsalt juurdepääsetav suhtlusväli pakub häid võimalusi poliitiliste miitingute, demonratsioonide ja meeleavalduste läbiviimiseks, aga ka tagasihoidlikumateks tegevusteks nagu allkirjade kogumine, lendlehtede jagamine või kõnekoosolekud ja piketid“ (Gehl, 2010). Antud poliitilised tegevused

võivad toimuda igal pool avalikus ruumis, millest saab järeldada et kõik esimesse kategooriasse kuuluvad keskkonnad on seotud neljanda kategooriatega.

Arhitektuurses kontekstis võib demokraatlikuks avalikuks ruumiks lugeda elavat keskkonda, kus inimene tunneb, et ta on sinna kutsutud ja on osa sellest. Mida rohkem kogukondasid on elavas linnaruumis, seda demokraatlikum on avalik ruum. (Francis, M., 1987)

Pakkudes inimesele valikuvõimalust, mida avalikus ruumis teha, on keskkonda võimalik aktiivsemaks muuta. Seega ei seostu demokraatlik avalik ruum ainult valitsemisvormiga, vaid ka keskkonna aktiivsust mõjutavate faktoritega.

Joonis 1. Üheliikmeliste leibkondade kasv Eestis. Allikas: Statistikaamet, 2020

2.2. AVALIKU RUUMI VAJADUS TÄNAPÄEVA DEMOKRAATLIKUS NUTIÜHISKONNAS

Valdavalt loetakse avalikuks ruumiks füüsilist keskkonda nagu tänavad, pargid, väljakud ning kaubanduskeskused, kuid avalik ruum võib olla ka virtuaalne. Peale interneti ja nutiseadmete populaarseks muutumist on inimesed üha rohkem hakanud sotsialiseeruma virtuaalses keskkonnas (Abdel-Aziz, A., Abdel-Salam, H., El-Sayad, Z., 2016). Viimase 20 aasta jooksul on muutunud avalikuks ruumiks ka sotsiaalmeedia, kus inimesed veedavad tänapäeval suure osa enda ajast. Sellest lähtuvalt on valdav arusaam nutiseadmete tekkimisest, et inimesed kasutavad tehnoloogia mugavuste tõttu avalikku ruumi vähem, kui nad tegid enne seda.

Demokraatlikus ühiskonnas on avalik ruum kodanikule oluline keskkond enda arvamuse arvamiseks. Demokraatiaga seostuvad tegevused toimuvad erinevates avaliku ruumi asutustes. Poliitiliste tegevustega seostuvad kõned võivad toimuda vastavalt ilmale välisõhus või mõnes ühiskondlikus hoones. Valimised on läbi ajaloo samuti toimunud kindlates ühiskondlikes hoonetes. Sotsiaalmeedia populariseerimisega on erinevad teoreetikud jõudnud arusaamale et demokraatiaks pole füüsilist ruumi vaja ning see toimuks elujõuliselt ka virtuaalses keskkonnas (Parkinson, 2012).

Eestis on e-valimised olnud üks viis hääle andmiseks alates 2005. aastast ning on muutunud iga aastaga populaarsemaks. 2019. aastal oli e-hääletajate osakaal 43,8%, mis on 41,8% rohkem, kui see oli 2005. aastal, kui see oli 2%. (ID.ee, 2022)

Meeleavalduste puhul võib argumenteerida, millisel neist on suurem mõju. Kas füüsiline rahva kohalolek linna esindaval väljakul või arvamuse avaldamine sotsiaalmeedias. Kõige efektiivsemaks loetakse füüsilist meeleavaldust ning kõige vähem mõjuvaks sotsiaalmeedias toimuvat (Malchik, A., 2019). Siiski on virtuaalne keskkond kõige kiirem informatsiooni ühiskonnale jagamiseks ning teemale tähelepanu pööramiseks, kuna suur hulk inimesi märkab uudist sotsiaalmeedias. *Hootsuite* (2021) uuringu põhjal kasutas Eestis 2021. aasta jaanuari seisuga sotsiaalmeediat 74,4% elanikkonnast. Enamus valitsusorganitega seostuvaid tegevusi on liikunud üle virtuaalsesse keskkonda. Füüsilise ruumi vajadus on pärast raadio, telepildi ning interneti populaarsemaks muutumisele vähenenud, kuid on siiski vajalik avaldamaks meelt ja rahulolematust. Erinevate avalikke arutelude ja miitingute toimumisega seostuva informatsiooni levitamiseks on sotsiaalmeedia platvormid kõige efektiivsemad.

INFORMATSIOONIAJASTU

Informatsioonijastu on loonud juurde uue võimaluse, kuidas inimesed suhestuvad ennast ümbritsevasse keskkonda ja inimestesse.

PPS (*Projects for Public Spaces*, 2014) uuris, kuidas käitumisviisid avalikus ruumis muutunud on võrreldes 30 aasta taguse ajaga, millal kaasaskantavad seadmed inimeste igapäevaelust puudusid. Uurimuse aluseks võeti 1979. aastal Whyte poolt tehtud uuring mida võrreldi 2010. aastal samas asukohas ning samadest vaatenurkadest. Uurimuses leiti, et pärast nutiseadmete tekkimist, on inimesed sotsiaalselt vähem isoleeritud ning veedavad rohkem aega seltskonnas. Samuti täheldati naiste osakaalu suurenemist avalikus ruumis. (PPS, 2014)

Nutiajastu eelsest avaliku ruumi uuringutest on täheldada ka avalikus ruumis ajalehtede lugemist (Whyte, W. H., 1980). Autor leiab et tänapäeval on see tegevus asendunud nutiseadmete kasutusega.

Inimese sotsiaalsem aja veetmine avalikus ruumis viitab ühiskonna harjumuste muutumisele. Kaasaegses avalikus ruumis tuleb tähelepanu pöörata võimalustele, et inimene saaks seal teistega sotsialiseeruda ning ruumis aega veeta seltskonnaga.

2.3. AVALIK RUUM JA IDENTITEET

Esinduslikku avalikku ruumi kujundades on oluline arvestada asukoha identiteeti. Uurimused näitavad, et linna keskustes asukoha identiteedile tähelepanu mittepööramine põhjustab sotsiaalseid, keskkondlikke, majanduslikke ja tervise probleeme (Giddings, B., 2011).

Kogukonda mittekaasavad linnaehituse strateegiad, hoonestuse rajamine lähtuvalt migratsioonile ja majanduslikule kasule ning autode invasioon on kaotanud mitmete ajalooliste keskuste olemuse. Eriti leiab selliseid näiteid lähiajaloo kiiresti arenenud linnade puhul, kuid see probleem tuleb välja ka tänapäeval vähem arenenud riikides. (Polat, S., Dostoglu, N. 2016)

Planeeringustrateegiate muutmisega ja nende elluviimisega on keskuste identiteet muutuses. Selle positiivseid ja negatiivseid mõjusid kajastavad mitmed näitajad. Üheks võimaluseks on hinnata kindla asukoha kasutajate arvu muutust kindla aja jooksul ning mis seda mõjutanud on. Mõjurid, mida sellisel juhul saab uurida, seostuvad avaliku korra ja vajadustega, kavandatu rakendamisega ning tähendusliku siduvusega. (Polat, S., Dostoglu, N. 2016)

Avalikku ruumi käsitlevate planeeringustrateegiate elluviimine väikelinnades toimub erinevatel põhjustel aeglasemalt. Põhjuseks võib olla omavalitsuse majanduslik olukord, avaliku ruumi probleemidega mittetegelemine jne. Selle tõttu on oluline varastes

staadiumites uurida, kuidas erinevad muudatused linnaruumis kohalikku kogukonda mõjutavad.

Identiteet võib olla nii kogetav kui ka kujuteldav. Kogetav identiteet on osa igapäeva elust. Kujuteldav võib olla miskit, mis ei saa kunagi reaalseks, kuid eksisteerib mõtetes unistusena, mille poole püüelda. Identiteedi kujunemise protsess on pidevas muutuses nagu saadavad kogemused ja suhted (Khademi-Vidra, A. 2014).

Kujuteldav on ideaal mille poole võiks linnaruumi probleemide lahendamisel püüelda. Mõnes mõttes hõlmab see ka linnaplaneeringut, kuna see seab mingid suunised järgmiste etappide juures. Identiteediga seotud teema suur nõuab põhjalikumaid uuringuid, millega peaks arvestama igas planeerimis etapis. Iga isik on erinev ja nende identiteet pidevalt muutuv, mille tõttu on ideaalset keskkonda võimatu luua. Leides kesktee, mis arvestab kohalikega on võimalik luua hea avalik ruum, mis aitab positiivselt kaasa identiteedi kujunemisel kindlas asukohas.

Identiteet tähendab iseärasuse tuvastamist – ehk miks ta teistest erineb. Kui eseme struktuur tähendab selle ruumilist suhestust, siis vaatlejale on see praktilise või emotsionaalse tähendusega. (Khademi-Vidra, A. 2014)

KOHAIDENTITEET

Keskkonna materiaalsed ja sotsiaalsed eripärad määravad selle koha identiteedi. „See on justkui

omapärane ainult sellele kindlale asukohale, ja kuulub ainult sinna.“ (Hough, M., 1990)

Lynch (1960) on välja toonud, et igal inimesel on tema kodukohast olemas mõtteline kaart, mida ta kasutab linnas orienteerumiseks. Kuigi igal inimesel on see erinev, tuleb enamuste kaartide juures esile sarnasusi, mis lähtuvad kogukondlikest traditsioonidest. Mõtteliste kaartide erinevused tulenevad lähtuvalt asjaolust, kuidas inimene linnakeskkonda endale mõtestab (Lynch, 1960).

1. Rajad – käigud, mida mööda inimene liigub. Need võivad olla erinevad tänavad, kõnniteed, käigurajad, raudteed, kanalid jne. Inimesed tajuvad ümbritsevat keskkonda radade kaudu;
2. Servad – tajutavad piirid kahe keskkonna vahel, piiritlevad ruumi lineaarselt. Nendeks võib olla rannajoon, seinad, raudtee;
3. Piirkonnad – kindla suurusega linnaosad, kuhu inimene alateadlikult siseneb. Piirkondade vahel puuduvad ruumilised piirid. Need eristuvad vastavalt koha identiteedile.
4. Sõlmed – strateegilised kohad kuhu inimene siseneb. Need võivad olla pöörismikud, bussipeatused, teeületuskohad – üleminek ühest keskkonnast teise (üleminek piirkondade vahel). Peale selle võivad need olla kokkusaamis paigad.
5. Maamärgid – kohad, kuhu inimene ei sisene, kuid kasutab neid orienteerumiseks. Need on

füüsilised elemendid: hoone, teeviit, pood, mägi jne; (Lynch, 1960)

Kogetav identiteet võib väljenduda mitmetel viisidel. See võib esineda sümboolselt ehk olla kiindumus asukoha vastu, mida mõjutavad mälestused seoses kindla paigaga. Asukoha kiindumus sõltub asjaolust, kuidas keskkond seal viibivaid inimesi mõjutab. Inimese asukoha kiindumust mõjutavad üldiselt positiivsed aga ka negatiivsed kogemused seoses kindla paigaga. Need kogemused võivad seostuda kogukonnaga või olla isiklikud. Isiklikud kogemused on üldiselt seotud kindla isiku ajaloolise mälestusega ning on tekkinud isiku kindlate põhimõtete alusel. Kogukondlikud kogemused võivad seostuda selle kogukonna ajalooga selles kindlas asukohas, ning olla seotetu antud inimestega antud rühmast. (Dougherty, D. L., 2006)

Identiteedi kujunemine ja kogukonda kaasav mõju kohalikus avalikus ruumis tõuseb esile eriti noorte seas. Suuremates linnades veedavad noored aega kaubanduskeskustes kuna need pakuvad head kohta sotsialiseerumiseks. Noorte jaoks on oluline, et koht on silmapaistev ning huvitav. (Khademi-Vidra, A. 2014)

Noorte osakaalu kaubanduskeskustes ja neid ümbritsevatel aladel viibimisel võib märgata ka mitmetes Eesti linnades (Tammsaar, H., 2018). Kuigi Türi kaubanduskeskus puudub, tuleb autori poolset vaatlusel kesklinna piirkonnas esile noorte osalus avalikus ruumis aja veetmisel. Konsumi esisel alal ja kesklinna läheduses asuvates parkides võib päevasel

ajal märgata palju teismelisi. Kuigi suuresti mõjutab seda lähedal asuvad koolid, on neid seal märgata tunde peale koolipäeva lõppu. Külmematel perioodidel kasutatakse kogunemiseks siseruumis paiknevat raudteejaama ooteruumi. 18+ aastaste noorte seas tõuseb esile õhtustel aegadel autodega parklate vahel liikumine ning seal sotsialiseerumine.

Identiteeti on võimalik väljendada jättes alles elemente olemasolevast maastikust: põõsad, hoone, tänavakivid jne. Asjad, mis seovad keskkonda enda identiteediga ja tutvustab küllastajale kultuurilist ja ajaloolist tausta.

Positiivse ja siduva tähendusega, mis on sobilik tekkivale kultuurile on võimalus identiteeti esile tuua. Kaasates elanikkonda avaliku ruumi kujundamisel, tekitab see inimestes kuuluvustunde, et nad mingil määral samuti omavad kujundatud ruumi ja kasutavad seda ruumi tihti. „Sellised keskkonnad, kus on arvestatud inimeste soovidega, on sümboolse tähtsusega ning tihtipeale on need populaarsed ja ühiskonnale sobilikud.“ (Hester, R. T. 1984)

Näpping (2014) uuris sündmusturismi mõju Türi linnale ning leidis küsitlustest, et erinevad sündmused Türi linnas aitavad kaasa kogukonna ühtekuuluvustunde ja emotsionaalse heaolu suurendamisel ning parandavad kohalike silmis asukoha mainet.

Helena Veldre (2021) on uurinud Türi kogukonna kaasamist linnaga seostuvates tegevustes. Enda uurimuses on Veldre probleemsete kohtadena välja toonud kohaliku omavalitsuse toimivate kanalite

puudumise. Kogukondade puhul on välja toodud aruteludes osalemine, erinevate sündmuste korraldamise ja vabaaja tegevuste pakkumine, millest võib täheldada aktiivset kogukonna tahet, kuid piisavate võimaluste puudumist. (Veldre, 2021) Seoses Türi välja kuulutatava arhitektuurivõistlusega oli elanikkonda avalikele aruteludele kaasatud. Need toimusid 2021. aasta aprilli ja mai kuus. Kuigi algselt pidi võistlus toimuma 2021. aastal, lükkus see 2022. aasta esimesse poolde.

Lynchi mõtteline kaart arvestab linnaruumi suurema pildiga. Inimese vaatenurgast on see piisavalt informatiivne, et sellega linnaruumi kaasajastamisel arvestada. Siiski ei saa infrastruktuuri muutmisel mõttelist kaarti täies mahus kasutusele võtta. Selle kohaselt tuleb luua mõnusad teekonnad, mis pakuvad võimalust keskkonda paremini kogeda. Lähtuvalt kogetavale identiteedi kujunemisele on oluline tähelepanu pöörata ka kogukonna ajaloolisele taustale, kuna see määrab, kuidas kindel kogukond avalikku ruumi vastu võtab.

Kuna üritused parandavad kogukonna mainet, peab avaliku ruumi kavandamisel sellega arvestama, kuna emotsionaalse heaolu ja ühtekuuluvustunde suurendamine aitab kaasa kogukonna identiteedi kujunemisele.

2.4. COVID-19 MÕJU AVALIKULE RUUMILE

2020. aasta alguses hakkas üle maailma levima COVID-19, mis veebruari lõpus jõudis ka Eestisse. Viirus tõi endaga kaasa eriolukorra. Kriisiga kaasnesid piirangud, millega suleti külastuseks erinevad ühiskondlikud hooned, keelati avalikud kogunemised, koolid viidi üle kaugõppele ning sama soovitati teha töökohtadel, mis seda võimaldasid. Samuti oli sellel perioodil keelatud kogunemised. (ERR, 2020)

Eriolukord kehtis 2 kuud, peale mida piirangud leevendusid kuid sügis tõi endaga kaasa viiruse uue leviku ja piirangud.

MÕJUD AVALIKU RUUMI KASUTAJALE

Kõige rohkem on pandeemia mõjutanud meelelahutus valdkonda, mis hõlmavad suuri üritusi. Tavainimest, kes avalikku ruumi kasutab linnaruumi nautimiseks, mõjutab kriis vähe.

2022. aasta 5. märtsi seisuga on piiratud avalikel üritustel ja koosolekutel olevate inimeste arv. Siseruumis on see piiratud 1000 inimese peale, ja välitingimustes on limiit 2000 inimest. Avalikkuses siseruumides on nõutud ka vaksineerimise tõend ning maski kandmise kohustus. Avalikkuses ruumis nõutakse vähemalt kahe meetri suuruse distantsi hoidmist võrreldes inimestest. (Kriis, 2022)

Viirus suunas inimesi distantsi jälgimise peale rohkem tähelepanu pöörama, kuid seda võis üldiselt kohata ka

enne viiruse tekkimist. Inimene laseb äärmisel juhul võõraid inimesi enda isiklikku ruumi.

„Distantsi hoidmise või vähemalt „seljas elamise“ hoidumise olulisust võib näha paljudes olukordades: rannas, parkides, pinkidel, ootealadel ja järjekordades. Kui füüsiliselt võimalik, püüab iga inimene säilitada väikest, ent piisavat distantsi, et end turvaliselt ja mugavalt tunda“ (Gehl, 2010).

Edward T. Hall (1966) täheldas USA-s tehtud uuringute ja intervjuude põhjal nelja suhtlusdistantsi: intiimne distants, personaalne distants, sotsiaalne distants ning avalik distants. Valdavad erinevused distantside vahel tulenevad vaadeldavate inimese kaugusest üksteisest ning hääletooni valikus. Valitud kaugus suhtlemiseks sõltub inimeste mugavustsoonist ja asukohast. Intiimse distantsi puhul on enamasti kasutatavaks kommunikatsiooniks füüsiline kontakt teise inimesega. Personaalse distants algab hetkest, kus puudub füüsiline kontakt, või toimub äärmisel juhul, teise inimesega ning lõppeb kui vestluskaaslane on käeulatusest väljas. Sotsiaalne distantsi puhul on vestlevad inimesed üksteise käeulatusest väljas ning ei eelda füüsilist kontakti teiselt poolt. Vesteldes kasutatakse tavalist hääletooni ning vesteldakse vabalt, kuid vestlus võib ka sellise distantsi puhul ka puududa. Sotsiaalse distantsi puhul täheldas Hall ka hääle tooni tugevust eri päritolu inimeste vahel. Avaliku distantsi puhul on eristatud kõrgemat hääletooni ning ametlikkuma kõneviisi võrreldes sotsiaalse distantsiga. (Hall T. E., 1966)

MUUDATUSED AVALIKUS RUUMIS

Mõned linnad on pandeemiat kasutanud ettekäändena katsetada alternatiivseid avaliku ruumi lahendusi, mis oleks jätkusuutlikud ka viirusejärgsel ajal.

Üheks neist linnadest oli Milaano, kus koostati kohanemisstrateegia, millega plaaniti 2020. aasta maist kuni detsembrini allutada 35 km tänavaid jalakäijatele ning jalgratturitele. Selle eesmärk oli anda ruumi juurde jalakäijatele ja jalgratturitele ning vähendada saastet linnas. Üheks põhjuseks oli linnaliikluse vähenemine 30- 75% võrra. Teiseks soosis antud aeg jätkusuutliku ning keskkonnasõbraliku transpordi otsimist. Samuti piirati mitmetel tänavatel autode sõidukiirus 30 km/h peale. Enamasti on kergliiklustee eraldatud sõiduradadest postidega, kuid ülejäänud tsoonides on kasutatud täiendavaid elemente, mis hoiavad masinate liikumist kiirust madalana ning suurendatud haljasalasiid parandamiseks linnakeskkonda. (Milan, 2020)

Lähtudes teooriale, et inimene valdavalt võõraid enda privaatse ruumi ei lase, on Eestis linnaruumi kasutajat COVID-19 kaasnenud piirangud üldiselt vähe mõjutanud. Kõige rohkem on pandeemia mõjutanud avalikus ruumis toimuvaid üritusi, kuna sotsiaalse distantsi tagamine on raskendatud. Seda nii piirarvu poolest kui vaktsiinipassi näol, mida nõuti suurematel üritustel, kuid 5. märtsi seisuga on see siseruumis toimuvatele üritustele jäänud.

Kvaliteetne kaasaegne linnaruum peaks pakkuma võimalust hoida sotsiaalset distantsi seal liikudes ning personaalset, sotsiaalset ja avalikku distantsi seal viibides, kuna pakub mitmekesist valikuvõimalust tegevuste näol, mida seal teha saab.

2.5. AVALIKU RUUMI PERIOODILINE KASUTUS

Viibides avalikus ruumis, ei jää märkamatuks, et keskkonna kasutus on suurim kindlatel ajavahemikel. Mõned avaliku ruumi keskkonnad on kavandatud mõttega seda perioodiliselt kasutada. Üldiselt on nendeks kaubanduskeskused, koolid, raamatukogud jm siseruumides paiknevad ühiskondlikud hooned. Siiski eksisteerib veel parke, mis on aiaga piiratud ning öötundideks suletakse. Parkide sulgemist võib põhjendada turvalisusega, kuna pimedal ajal on enda ümbruses toimuvat raskem märgata ning lisavalgustuse rajamine oleks kulukas. Siiski on mitme avaliku ruumi planeerimisel kliima ja kellaajaliste tingimustega vähe arvestatud.

Keskendudes ööpäevaringselt avatud avalikule ruumile, tuleb siiski esile, et keskkonna kasutus on suurim teatud ajavahemikus. Väliskeskkonna kasutus mõjutab kliima, mis lähtuvalt aastaajast ja ilmast on muutuv. Avalikus ruumis viibivale inimesele on oluline et tal oleks seal mugav. Uuringud näitavad, et turvalisus, katendi tingimused, valgustuse kvaliteet, nauditav keskkond, ilm ja liiklustingimused mõjutavad avaliku ruumi kasutusmugavust. Peale selle mõjutab avaliku ruumi kasutust kellaaeg. Sõltuvalt avaliku ruumi pakutavatest teenustest ja inimeste võimalusest tuleb esile selle kasutajate hulk lähtuvalt kellaajast. (Gomes, P., S., 2012; Vukmirovic, M., Gavrilovic, S., Stojanovicm, D., 2019)

ILMASTIKU JA AASTAAJA MÕJU

Kasutusmugavus näitab, kui aktiivselt keskkonda kasutatakse. „Inimese meelelise tunnetusega arvestamisest sõltub, kas hoonetes, ümbruskonnas ja linnas hakatakse istuma, kuulama ja kõnelema (Gehl, 2010). Üheks mõjuriks määramaks avaliku ruumi kasutusmugavust on kliima (Vukmirovic, M., Gavrilovic, S., Stojanovicm, D., 2019).

Siseruumides paiknevat avalikku ruumi mõjutavad aastaaja ja ilmastiku muutused vähem kui välisruumis paiknevat. Üldiselt omab selline keskkond vastupidist efekti välise avaliku ruumiga ning meelitavad vihmase ja külmema ilma korral suuremat kasutajate arvu (WorldPress, 2018). Sellisel juhul on oluline, et hoonesse oleks tagatud kerge ligipääs. Sellist keskkonda mõjutab kõige rohkem kellaaeg, kuna öötundidel suletakse enamused ühiskondlikud hooned.

Päikesepaistelise ilma puhul ei ole oluline väline temperatuur, vaid vari ilmastiku negatiivsete mõjude eest. Põhjamaades on ajalooliselt asulate hoonestus kujunenud madal ning kompaktse tänavaruumiga, mis asukohta ümbritsevaga võrreldes loovad keskmisest soojema ja tuulevaiksema mikrokliima (Gehl, J. 2010).

Eestis paistab aastas päike keskmiselt 1800 tundi aastas (Keskkonnaagentuur, 2021), mis on ligikaudu pool maksimaalsest võimalikust. Pilvkate päikese ees ei tähenda otseselt vihmast perioodi.

Türil on aastas keskmiselt 127 päeva, mis on sisustatud sademetega. Kõige rohkem sademetega

sisustatud päevi on talvekuudel ning kõige vähem kevadel. (World Weather ja Climate, 2022) Sademete eest varju pakkudes on võimalik tõsta avaliku ruumi mugavust (Vukmirovic, M., Gavrilovic, S., Stojanovicm, D., 2019).

Tuulise keskkonna ja suvise lõõmava päikese eest pakub linnaruumis varju ka suur kõrghaljastuse osakaal (Ning, F., Jie, M., Bo-rong, L., Ying-xin, Z).

Eestis, kus talvel päikesevalgust on lühikest aega ning külmad ilmad ei kutsu väliskeskkonda kasutama, on oluline inimestele pakkuda atraktiivseid tegevusi (Li, S., 1994). Tegevusi, mis talvel korraldada saab on mitmeid. Alustades suusatamisega ning lõpetades erinevate üritustega.

Talvel võivad inimestele meeldivaks asjaoluks olla maastik peale lumesadu, talisportide nautimine ja mitmed talvefestivalid. Talvel on eriti oluline tähelepanu pöörata kliimale. Peale päikese ja tuule tuleb keskkonna planeerimisel arvestada ka maastikust tingitud madalike ja süvenditega, kuhu külm õhk koguneda võib. (Pressman, N., 1994)

ÖÖPÄEVANE KASUTUS

Päeva ja öö vahetus on osa meie igapäeva elust. Inimese bioloogilisel kellal tähendab öö magamist, taastumist ning üldiselt hõlmab ühte kolmandikku ööpäeva tsüklist. Ööpäeva tsüklist tähendab öö videviku ja koidu vahelist pimedat aega (Ngesan, M. R., Karim, H. A. 2012). Sellise öö kestvus on sõltuvalt asukohast ekvaatori suhtes ja kuupäevast varieeruv.

Kui Eestis on talvisel pööripäeval öö pikkus ligikaudu 16 tundi, siis suvisel pööripäeval täieliku pimedusega öö perioodi ei saabugi kuna ka kõige pimedamal ajal võib horisondil märgata valgusekuma.

Väljakute, tänavate, parkide ja muu välisõhus asuva avaliku ruumi kasutust mõjutavad ilmastik, aastaaeg aga ka kellaaeg. Vaatamata asjaolule et need on ööpäevaringselt avatud, on tegevuste puudumise tõttu öine kasutus olematu (Ngesan, M. R., Karim, H. A. 2012).

Pimedal ajal avaliku ruumi kasutus on populaarsem nooremate generatsioonide seas, kes antud perioodil vähem magavad, kui vanemad generatsioonid. Üldine arusaam öö-linna kontseptsioonist on seotud alkoholi liigse tarbimisega, kogukonnale piiratud kasutusega ning turistidele suunatud tegevustega, mis ei kutsu kohalike tegevustest osa võtma. Positiivsete tegevuste toomine öötundidesse nõuab ka kogukondi, kellele tegevust pakutakse. (Ngesan, M. R., Karim, H. A. 2012)

Türi üheks tunnuseks on suur kõrghaljastuse osakaal, pakkudes suvel varju lõõmava päikese eest ning talvel varjestab külma tuule eest. Täiendades olemasolevat kõrghaljastust ning luues istumispaiku, mis pakuvad varju ka vihma eest, saavad inimesed keskkonda kasutada ka tuulise ja vihmase ilmaga. Kavandades avaliku ruumi arvestades aastaajast tingitud kliimat, on võimalik parandada linnaruumi kvaliteeti. Öine olematu ruumikasutus on paratamatu, kuna enamus inimesi magavad öösel. Lähtuvalt sellest on avalikku ruumi toetav hoonestus suletud, mis ei kutsu avalikku

ruumi antud perioodil kasutama. Kogukonnale on võimalik korraldada kultuuriga seostuvaid hooajalisi üritusi mis pakuvad võimalust ruumi kasutada ka öisel ajal. Lisategevused toovad uut hingamist kogukonnale ja aitavad kaasa identiteedi kujunemisele.

2.6. KAASAEGNE LINNARUUM

Iga avalik ruum on oma tugevuste ja nõrkustega. Üldiselt tulevad probleemsed näitajad kiiresti esile, kuid tugevusi ei panda tähele seni, kuni need puuduvad. Hinnates avaliku ruumi kvaliteediprintsiipe, ei ole vahet kas tegemist on suur- või väikelinnaga. Kvaliteetsemad linnaruumid meelitavad inimesi keskkonda rohkem kasutama kui vähem kvaliteetsed.

Gehl (2006) arendas välja 12 kvaliteedikriteeriumi (Joonis 2), mida on edasi arendanud Gehl Architects (2009). Kvaliteedikriteeriumid määravad, millega arvestada, kui kavandatakse silmade kõrgusel avalikku ruumi.

Kriteeriumid jagunevad omakorda kolmeks lähtuvalt selle olulisusele. Eelistatult tuleb tagada kaitse erinevate ebameeldivate mõjude eest. Jättes vahele esimese valdkonna, ei aita teiste valdkondadega tegelemine avalikku ruumi elavaks muuta. Siiski ei saa tegeleda ainult esimese valdkonnaga ning kaasaegne linnaruum arvestab kõikide valdkondadega. (Gehl, 2010)

Kasutades kvaliteedikriteeriume, hindamaks Türi avaliku ruumi seisukorda, võib välja tuua tugevaid kui ka nõrku külgi. Olukorra hindamisel on autor käsitletud projektala, mis on välja toodud arhitektuurivõistluse ülesandes, kuid valdavalt tulevad ümbritsevas linnaruumis esile sarnased tugevused ja nõrkused.

KAITSE

Viljandi tänava kui peatänava äärsel alal, võib täheldada väikelinna kohta suhteliselt mugava laiusga jalakäijate teed. Kuigi kergliiklus ja jalakäijad liiguvad koos, ei osuta nad madala liiklustiheduse tõttu üksteisele otsest ohtu. Siiski võib täheldada ohtlikust jalgratturitele, kuna Viljandi tänavalt kulgevad mitmed teeotsad majade vahele. Sellisel juhul võib tekkida hetki, kus jalgrattur ei märka majade vahelt tulevat autot. Paide tänaval, mis projektalast välja jääb, on kõnnitee jalgratturi ja jalakäija koosliikumiseks kitsas ka väikelinna kohta. Kõrvaltänavatel on liiklustihedus piisavalt madal et otsene nõudlus kergliiklusteele puudub. Kui valgustus on pimedal ajal kasutuses, on tänavaruum tajutav ning jalakäijatele ohutu kuna ülekäigukohad valgustatud eredama valgusega. Siiski võib täheldada et inimhõõtmelise valgustuse peale on vähem rõhku pandud ja hubast valgust on kasutatud mõnes pargis. Kahjuks jääb takerduma kaitse kuritegevuse eest öisel ajal, kuna omavalitsus on otsustanud suveperioodiks tänavavalgustuse välja lülitada (Türi vald, 2022). Linna hoitakse valdavalt puhtana. Arvestamata võib jätta sulaperioodid, kui liiva pole tänavatelt jõutud koristada ja päike on asfaltkatte kuivatanud. Kuna praegusest linnasüdamest liigub läbi riigimaantee, mida kasutavad ka raskeveokid, ei saa vältida veokitest ja autodest tulenevat müra ja saastet. Suvel, mil on tavaline ajutiste hoovihmade teke, saab päevasel ajal põigata poodi, kuid kohti, kuhu ka öösel oleks võimalus hoovihma eest varjuda on vähe ning olemasolevad paiknevad üksteisele lähestikku kesklinna, kooli ja kiriku pargis ning

mänguväljakul. Tuule ja päikese eest pakub varju kõrghaljastuse suur osakaal.

MUGAVUS

Otsesteks takistusteks avalikku ruumi kasutajale on raudtee ja linna keskses olev ringtee, mis on riigimaanteede ristumiskohaks. Riigimaanteed liiguvad läbi kesklinna, sundides inimest ette võtma pikemat teekonda et saada üle tee. Kahjuks läheks nende asjaoludega tegelemine liiga kulukaks väikelinna kohta (EAL, 2022). Raudtee asub keskusest veidi eemal ning mõjutab keskuse avaliku ruumi elu vähe. Rohke kõrghaljastuse hulk pakub mitmeid kohti, kus seista, või mille vastu toetuda.. Inimene istub meelsamini puu all, kuna pakub varju ning kate peakohal turvalise ja hubase tunde (Whyte, W., 1980). Ruumis ajaveetmisel kasutatakse kaubamaja fassaadis olevaid poste et nende vastu nõjatuda. Mitmed noored kogunevad poeesisel alal sotsialiseerumiseks. Kesklinna ja kooli pargi, kiriku pargi ja põhikooli vahelisel alal ning järve ääres on olemas varjestatud istumisalad. Võttes ette pikemat teekonda, on puudus puhkepinkidest, mis vanemale elanikkonnale oluline on. Eriti tuleks sellele rõhku panna asjaolul, et linnas elab palju vanureid (Türi vald, 2020). Paide, Viljandi ja Tallinna tänavast eemal, kus müratase madal, on tagatud head võimalused vestluseks. Lastele on olemas mänguväljak vallamaja ja põhikooli vahelisel alal, kuid see on aiaga piiratud. Suvel kasutatakse ka järve ääres olevat mänguväljakut ning rannavalve olemasolu tagab

KAITSE		
KAITSE LIIKLUSE JA ÕNNETUSTE EEST <ul style="list-style-type: none"> Jalakäijate kaitstus Liikluse puudumine Nähtavus 	KAITSE KURITEGEVUSE JA VÄGIVALLA EEST <ul style="list-style-type: none"> Elav avalik ruum Tänava "silmad" Kattuvad funktsioonid päeval ja öösel Hea valgustus 	KAITSE EBAMEELDIVATE TAJUELAMUSTE EEST <ul style="list-style-type: none"> Tuul Vihm/lumi Pakane/palavus Saaste Tolm, müra, pimestamine
MUGAVUS		
KÕNDIMISVÕIMALUSED <ul style="list-style-type: none"> Piisav kõndimisruum Takistuste puudumine Kvaliteetsed pinnad Juurdepääs kõigile Huvitavad fassaadid 	SEISMIS- JA KOHALVIIBIMISVÕIMALUSED <ul style="list-style-type: none"> Servaefekt/ atraktiivsed seismis- ja kohalviibimisalad Tugipunktid seisjatele Kohad seismiseks 	ISTUMISVÕIMALUSED <ul style="list-style-type: none"> Istumisalad Eeliste ärakasutamine: vaade, päike, inimesed Avaliku ja välikohviku istekohtade vaheldus Puhkepungid
VAATAMISVÕIMALUS <ul style="list-style-type: none"> Mõistlikud vaatekaugused Takistamatu vaade Vaatamisväärsused Valgustus (pimedal ajal) 	RÄÄKIMIS- JA KUULAMISVÕIMALUSED <ul style="list-style-type: none"> Madal müratase Tänavamööblit moodustatud jutualad 	MÄNGIMIS- JA TREENIMISVÕIMALUSED <ul style="list-style-type: none"> Soodsad tingimused loominguks, füüsiliseks tegevuseks, trenniks, mänguks Nii päeval kui öösel Nii suvel kui talvel Inimhõõtmeline valgustus
NAUDINGUD		
MÕÕTKAVA <ul style="list-style-type: none"> Inimlikus mõõtkavas kujundatud hooned ja ruumid 	VÕIMALUS NAUTIDA KLIIIMA POSITIIVSEID KÜLGI <ul style="list-style-type: none"> Päike/vari Soojus/jahedus Jahutav tuul 	POSITIIVSED TAJUELAMUSED <ul style="list-style-type: none"> Hea kujundus ja detailrikkus Kvaliteetsed materjalid Ilus vaade Puud, taimed, vesi

Joonis 2. 12 kvaliteedikriteeriumi Allikas: J. Gehl „Linnad inimestele“

võimaluse ka ujuda. Liikudes alal, kuhu oodatakse uut keskväljakut, on ala avar ja tühi, kuigi olemas on vaatamisväärsused, puuduvad kindlad vaatekoridorid.

NAUDINGUD

Kuna valdav osa hoonestusest on 2-3 korruseline, võiks täheldada et hoonestus on inimõõtmeline. Hoonete tagasihoidlik fassaad ja suured vahed üksteisest panevad hooned mõjuma monumentaalsena. Mõne hoone esimese korruse pinnad avanevad ka tänavale pakkudes võimalust tänaväärile. Peatäna ääres on täna laius vähe tunnetatav. Suvisel perioodil kui puud on lehtes, on jalakäijate ruum hubasem ning samuti pakub varjet lõõmava päikese eest. Kuigi parkides on olemas istekohad, on neist puudus tänavate ääres.

Tänavakohvikute olemasolu peatänaval muudaks tänavaelu elavamaks, hubasemaks, hoonestus mõjuks inimõõtmelisena ning aeglasem liikluskiirus vähendaks mürataset.

Arvestades kvaliteediprintsiipidele, on võimalik parandada Türi linnas avaliku ruumi kvaliteeti. Tuleb esile ka asjaolusid, mida majanduslikust seisukohast muuta ei saa. Kuigi arhitekt saab kujundada linnaruumi, mis arvestaks kõikide kvaliteedikriteeriumitega, mõjutavad mõnda kriteeriumit ka omavalitsuse poolsed otsused nagu tänavavalgustuse õine väljalülitamine, mis vähendab ohutust ja soodustab kuritegevust. Kvaliteedikriteeriumitest kinnipidamine nõuab

mitmete osapoolte koostööd, et rahuldatud oleks juhtivate organite ning kogukonna soovid.

2.7. JUHTUMIURINGUD

TAPIS ROUGE

Haitis, *Port-au-Prince*'is asuv *Tapis Rouge* väljak valmis 2016. aastal. See rajati LAMIKA (*A Better Life in My Neighborhood*) programmi raames, millega taastati *Carrefour-Feuilles*'i (*Port-au-Prince*'i äärelinn) elamurajooni, mida 2010. aasta maavärin ulatuslikult kahjustas. Väljaku projekteeris *Emergency Vernacular Architecture*. (EVA Studio, 2016)

Enne amfiteatrit oli *Tapis Rouge*'i asukoht telkimispaik kohalikele, kes maavärina tagajärjel kodud kaotasid. Väljak markeerib teede algust, mis inimesi kodudesse juhatab. Ümbritsevates hoonetes puuduvad igapäeva vajadused nagu elekter, kraanivesi ja pesemisvõimalused. Enne väljaku valmimist toimus linnamelu kitsastel tänavatel ja tänavasoppides. Projekti eesmärk oli luua turvaline ja puhas keskkond, mis aitab piirkonnas vähendada kuritegevust, vägivalda ning ebainimlikku käitumist. Osaluspõhise lähenemise ning kogukonna kaasamisega kavandati kohalikule elanikkonnale identiteeti väljendav, kuuluvustunnet ja uhkustunnet pakkuv avalik ruum. (EVA Studio, 2016)

Avaliku ruumi keskmeks on amfiteater, kus elanikud saavad koguneda. Amfiteatrit ümbritsevad puud, mis pakuvad varju päikese eest. Amfiteatri eri astmetel paikneb väljõusaal, istumiskohad, roheterass, ning palmid. Lisaks on amfiteatri ääres veemahutid. Mahuteid täitev kaev kogub vett 100 meetri

sügavuselt maapõuest. Vee müügist saadud tuluga hooldatakse avalikku ruumi. (EVA Studio, 2016)

Tapis Rouge on üks näide, kuidas ühiskonda, kellel puudub keskkond sotsialiseerumiseks, taas kokku tuua. Läbi kuuluvustunde tekitamise aidatakse kaasa kogukonna uue identiteedi kujunemisel. Ühtekuuluvustunnet vanuseklasside vahel aitab luua tegevuste mitmekesine valikuvõimalus, ning värvikad maalingud väljakut piiraval seinal annavad edasi asukoha identiteeti.

Joonis 3. Tapis Rouge. Allikas:

<https://www.evastudio.co.uk/tapis-rouge>

Pilt 1. Tapis Rouge. Allikas:

<https://www.evastudio.co.uk/tapis-rouge>

MALECÓN RÍO CALDERA

Seoses Panama strateegiaga, mille eesmärk on edendada turismi, kavandati *Boquete* linna 2020. aastal kaasaegne linnaruum. *Boquete* puhul on tegemist *Caldera* jõe ääres asuva väikelinnaga, kus toimuvad hooajalised kultuuriüritused nagu lille- ja kohvikulaat. Lisaks laatadele toimuvad seal erinevad muusikafestivalid. (WE Architects, 2020)

Luues parem ühendus ümbritseva linnaruumi ja jõeäärse veeäärse alaga, oli projekti eesmärk luua kaasaegne avalik ruum, kus on võimalik korraldada erinevaid kultuuri sündmuseid (WE Architects, 2020).

Võrreldes *Boquete* linna Türiiga, tõuseb esile selle looduslähedus rohke kõrghaljastuse ja veekogu läheduse näol. Samuti on mõlema puhul sarnane lille- ja kohvikute laadad. Peale selle on projektis kasutatud naturaalseid materjale, mis arvestavad looduslähedase identiteediga.

PÕLVA KESKVÄLJAK

„Hea avalik ruum“ arhitektuuriprogrammi raames NÜÜD arhitektide ja Arhitektuuribüroo MA poolt kavandatud võidutöö järgi sai Põlva endale 2018. aastal uue keskväljaku. Antud võidutöö toob kõige paremini esile uut linliku identiteeti, mis keskendub kohalikule toodangule ja energia tõhususele (Vellevoog, K. 2015).

Peale väljaku valmimist on väljaku asukohta ning valminud tulemust kritiseeritud. Nigola (2019) on leidnud, et tegemist pole väljakuga, vaid parkmonumendiga, kuna väljak pole veel enda mõtet saavutanud. „Klassikalises mõttes peaks linna-väljak olema koht, kus kõigi teed ristuvad, kus elu kihab. Põlva keskväljak, kui seda nõnda on üldse korrektne nimetada, on koht, kuhu tullakse – see on olemis-, sündmus- ja kvaliteetruum, pigem hubane ja linnamürast eemal.“ (Nigola, T., 2019)

Kuigi võidustöös oli kujutatud ka hoonestusmahtu, mõjutab valminud tulemus hinnangut kavandatu ja valminud väljaku vahel. Siiski tuleb arvestada, et majandusliku olukorra ja nõudluse puudumise tõttu ei toimu väikelinnades hoonete ehitamine nii kiirelt kui suurtes linnades.

Keskväljaku asukoha puhul saab Türi ja Põlva vahel tuua võrdlusi. Sarnaselt Põlvale on Türil kavas uus keskväljak rajada teede ristumispaikest eemale. Türi puhul on asukoha valiku põhjuseks toodud tänavalt tulenev müra, mis ei oleks sobilik väikelinna avalikule ruumile (EAL, 2022). Sarnaselt Põlvale on linna

kujunemisel suur roll olnud puidutööstuse olemasolul, mis on osa valla majandusest ka praegu.

Joonis 4. Põlva keskväljak. Allikas: <https://www.abma.ee/Polva-keskvajjak>

Pilt 2. Põlva keskväljak. Allikas: <https://www.abma.ee/Polva-keskvajjak>

3. TÜRI LINN

3.1. ASUKOHT

Türi on 9,79 km² suuruse pindalaga linn. Türi on samanimelise valla keskus, mis paikneb Järvamaa edela osas. Türi asub Pärnu jõe kaldal, kus suurem osa linnast jääb jõest lääne poole. Türi on maakondliku tähtsusega ühistranspordi sõlmpunkt, kus saavad kokku busi- ja rongiliiklus. Järvamaa keskus Paide, millega on Türi tihe ühendus bussiliiklusega, asub 14 km kirdes. Ajalooliselt on asukoht kandnud ka nime *Turgel*.

1 - TÜRI VALD

Joonis 5. Türi vald Eesti ja Järvamaa suhtes. Allikas: Autor

KAHANEV LINN

Vastupidiselt linnastumisele, on linnade kahanemine saanud Eesti väikelinnade puhul uueks trendiks. Uurimused on näidanud, et 1990-2010 aasta vahemikus on üle 70% Eesti linnadest kahanenud (Eva, M., Cehan, A., Lazar, A., 2021). Mitmed teoreetikud käsitlevad kahanevaks linnana tiheasutusena, kus on vähemalt 10 000 elaniku ning nende elanikkond on viimase kahe aasta jooksul oluliselt langenud (Hollander, J. B., Pallagst, K., Schwarz, T., Popper, F. J., 2009).

Euroopas mõjutavad kahanemist mõjutavad mitmete näitajate kokkulangemine. Endistes liiduvabariikides on kahanemist seostatud majandusliku olukorra muutumisega (Hollander, J. B., Pallagst, K., Schwarz, T., Popper, F. J., 2009). Bulgaarias koostatud uuringus täheldati suurlinnades ehitavaid eluasemeid, kui põhjust, miks inimesed minema kolivad (Eva, M., Cehan, A., Lazar, A., 2021). Madala sündimuse ja kõrge vanurite osakaalu tõttu võib eeldada elanike arvu kahanemist ka tulevikus.

RAHVASTIK

1. märtsi 2022. aasta seisuga elas Türi linnas 4999 inimest. Võrreldes 1. aprilli 2021. aastaga, vähenes elanike arv 5 võrra. Seevastu 2021. aasta oktoobris elas linnas 5046 inimest. Alates 2021. aasta oktoobrist on elanike arv olnud langevas trendis. (Türi vald, 2022)

Kõige rohkem on elanike arv kahanenud 2011 ja 2020. aasta vahemikus, kui see langes 1138 inimese võrra (18,5% langus). 2020. aasta jooksul tõusis elanike arv 104 võrra, olles 2021. aasta jaanuari seisuga 5019 elanikku. (Türi vald, 2022)

2021. aasta sügisel toimusid kohaliku omavalitsuse valimised, millega Türi sai endale uue vallavanema. Kuni 2021. aasta lõpuni pakkus vald alla 40-aasta vanustele kodu soetamise toetust, kuid 2022. aasta alguses peatati majanduslikel põhjustel toetuse maksmine. Arengukava (Türi vald, 2020) nägi ette kodu soetamise toetuse maksmist kuni aastani 2025. Autor leiab, et toetus aitas kaasa elanike arvu kasvule.

ÜHISTRANSPORT

Türi linn on maakondliku tähtsusega ühistranspordi sõlm. Seal saavad kokku maakondlik bussiliin ja Tallinn-Viljandi rongiliin.

Suurematest riiklikest keskustest asub Türi ligikaudu 100 km kaugusel. Lähtuvalt Elroni sõiduplaanile, kestab rongisõit Tallinna lähtuvalt peatuste arvust teekonnal 78- 99 minutit. Viljandi asub veidi lähemal 33 - 41 minutilise sõidu kaugusel (Elron, 2022). Mitmetel liinidel on viimaseks peatuseks ka Türi, mis pakub võimalust majutuse loomiseks.

Haapsalu, Pärnu, Tallinna, Tartu, Valga ja Viljandi vahel liiguvad bussiliinid läbivad samuti Türi linna. Pärnu ja Tallinn asuvad ligikaudu 90 minuti, Viljandi 50 minuti, Tartu ligikaudu 2 tunni ning Haapsalu ja Valga veidi rohkem kui 2 tunni kaugusel.

Türi ja Paide vahel liigub maakondlik bussiliin. Bussiliini ajad on tihedalt kooskõlas Tallinn-Viljandi rongiaegadega. Alates 1. aprillist 2022 hakkasid reisijaid antud liinil teenindama uued 100-kohalised (35 istekohta) ja 32-kohalised gaasibussid (Järva Teataja, 2022). Need vahetati välja 2014. aastal kasutusele võetud 88-kohalistega, millest 26 olid istekohad.

Türi vallas liiguvad väiksemate keskuste (Kabala, Käru, Laupa, Oisu ja Väätsa) vahel mitmed bussiliinid, mis liiguvad sõltuvalt keskuse suurusest 1 kuni 5 korda tööpäevas, nädalavahetusel kuni 3 korda päevas. Mõned liinid on seotud ka teiste vallaga piirnevate keskustega nagu Võhma, mis asub Viljandi maakonnas. Lisaks liiguvad mitmed riiklikud bussiliinid läbi enamusest valla keskustest, kuna need asuvad riigimaanteede ääres, pakkudes kohalikele alternatiivi vallasisestele liinidele. Maakonna ja vallasisese ühistranspordi kasutamise eest tasuma ei pea.

TURISM

Alates 2000. aastast on Türi tuntud kui kevadpealinn (Türi vald, 2022). Alates 1978. aastast Türi peetud lillelaata, mis on tuntud üle Eesti ning on viimastel aastatel meelitanud kauplejaid ka välismaalt (Arengukava, 2020). Üldiselt on üritus toimunud maikuus. Peale kauplemise tutvustatakse küllastajatele kultuuri ja toimuvad erinevad meelelahutuse üritused. Lillelaata korraldab Türi Aianduse ja Mesinduse Selts

(Kenk, O., 2016). 2020. ja 2021. aastal jäi lillelaat COVID-19 tõttu ära.

Valla üldplaneeringus ja eelarvestrateegias on väärtusena välja toodud valla looduskeskkond, mis pakuvad võimalust turismimajanduse arendamiseks.

Arengukavas on välja toodud Türi valla 13 majutusasutust ja 9 turismiatraktsiooni, mida 2019. aastal külastas vastavalt 39 739 ja 23 885 inimest. Vaatamisväärsustena on väljatoodud Laupa, Kabala ja Väätša mõisad, Türi ja Käru kirik, Türi kultuurikeskus koos selle galeriiga. Aktiivsete külastuskeskustena on välja toodud Kirna mõis ja Türi Elamuspark. Mainitud on teema- ja tegevusturismi vallapoolset toetamisest. (Arengukava, 2020) Peale mainitud kuue vaatamisväärsuse leiab autor, et vallas on rohkem, kui 3 vaatamisväärsust.

Valdavalt meelitavad turiste Türi erinevad sündmused (Näpping, E., 2014). Uurimuses on väljatoodud erinevad üritused, mis Türil 2014. aastal toimusid. Mõned üritustest on 8 aasta jooksul ära kadunud. Antud uurimuses leiti, et sündmuste korraldamine põhjustab saastatust ning häiritud liiklust (Näpping, E., 2014). Saastatuse probleemi võib järeltada madalast prügikastide arvust linnaruumis. Viimastel aastatel on neid juurde paigutatud, kuid neid võiks olla rohkem. Liiklusega tulenevad probleemid on seotuvad lillelaadaga. Antud perioodil on tänavaääred autosid täis pargitud. Autor leiab, et 3 päeva pärast suure parkla rajamine ei ole tõhus ning ei täida eesmärki väikelinna puhul.

3.2. LINNA TEKE

Türi linna teke on tihedalt seotud kitsarööpmelise raudtee tekkega 20. sajandi alguses.

Enne 20. sajandit oli Türi puhul tegemist külaga, mis paiknes kiriku ja selle mõisa ümbritsevatel aladel. 1899.- 1900. aastal ehitas Laupa mõisnik Otto Iwan von Taube raudtee äärde puupapivabriku, mis pakkus 1901. aastal töökohta enam kui sajale inimesele. 1904. aastal hakkas vabrik tootma paberit ning vabrikus töötas 250 inimest. Praeguse Vabriku puistee ääres paiknevad hooned rajati eelmise sajandi algusaastatel tööliste, ametnike ja meistrite majutamiseks ning täna on see miljöväärtuslik ala. 1917. aastaks oli elanike arv kasvanud, millega Türi sai endale alevi õigused. Selleks ajaks pakkusid peale raudtee ja paberivabriku tööd veel tellisetehas, jahu- ja saeveskid. Alevi piires asuvad mõisamaad anti välja ehituskruntideks ning ehitustegevus arenes. 1925-ndaks aastaks oli elanike arv alevis kasvanud piisavalt ning hakati taotlema linnaõiguseid. 2. juulil, 1926. aastal sai Türi endale linna õigused. (Arvola, J., Tarkiainen, Ü., Rikk, J., Pajur, A., Ruisu, E., 1996)

Kaart 1. Türi asula 20. sajandi alguses. Allikas: Maa-amet

Kaart 2. Türi linn 1930ndatel. Allikas: Maa-amet

HALJASTUS TÜRIL

Peale lillelaatade on Türi tuntust kogunud sealse haljastusele ja korrastatud koduaedadele, mis linnapilti domineerivad. Valdav osa Türi haljasaladest on rajatud 1930ndatel aastatel - vaid üksikud pargid on enam kui 100 aastat vanad (Prisk, E., 2001).

1935. aastal kinnitati Türi linna peaks Ants Viirmaa, kes jättis suure jälje linna heakorrale. Tema soov oli Türi anda suvituslinna ilme ja pööras tähelepanu aedade korrashoiule ja iluhekkide kasutamist aedade asemel. 1935. aastal istutati Paide ja Viljandi tänava äärde Hollandi pärnad, mis ka tänapäeval linnapilti ilmestavad. Aiandustehnikumi õpilaste ja õpetajate eestvõtmisel rajati aastatel 1935- 1938 liigirikkad linnapargid ning 8 km tänavaid muudeti korrapäraselt põetud pärnade ja tammedega kaetud puisteedeks. (Prisk, E., 2001)

Esimese vabariigi ajal olid Türi populaarsed metsapäevad. Ürituse raames toimusid esinemised ning puude istutamine erinevatel haljasaladel. Üritus toimus kevadel, tihti maikuus, kuni 1940. aastani. (Prisk, E., 2001) Sellest võib eeldada, et Lillelaada alus ning toimimisaeg maikuus on seotud metsapäevadega.

Okupatsiooniajal tegelesid haljastusega loodusesõbrad ning Loodusekaitse Seltsi Türi osakond, kes 1980ndatel parke ja haljasaladid raudteeäärsetele aladele ning Viljandi tänava ja Pärnu jõe vahelisele alale rajas. Samuti on Wiedemanni tee

ääres paiknevad tammed looduskaitsete poolt istutatud. (Prisk, E., 2001)

2006. aastal istutati linna 80. sünnipäevaks järve ja jõe vahelisele tammile kirsipuud. Kirsipuud moodustavad omaette allee, kuhu pääseb ligi jalgsi. 2022. aastal seda alleed täiendati ja pikendati Kurrikoffi tänavani. Üldiselt puhkevad kirsid öide maikuus.

Pilt 3. Türi koolimaja 1930ndatel. Allikas: Ajapaik

Pilt 4. Viljandi tänav 1930ndate lõpus. Allikas: Ajapaik

3.3. KULTUUR TÜRIL

Türi kultuurilist tegevust toetavad Türi Raamatukogu, Türi Kultuurikeskus, Türi Muuseum ning erinevad kultuuriüritused (Arengukava, 2020).

Traditsioonilised sündmused, suurüritused ning projektid on ülevallalisteks kultuurisündmusteks. Lisaks toimuvad Eesti Vabariigile oluliste tähtpäevade tähistamine. Linnas toimivate üritustena on arengukavas välja toodud valla ja linnasünnipäev, kevadpealinna vastuvõtmine, Lillelaat, Õunafestival, Paide-Türi rahvajooks ning riiklike pühadega seostuvad tähtpäevad. (Arengukava, 2020)

3.4. VALLADOKUMENTIDE UURING

3.4.1. TÜRİ VALLA ARENGUKAVA 2021-2025

Arengukava on koostatud 2020. aastal Türi Vallavalitsuse poolt. Arengukava eesmärk on lähtuvalt olukorra analüüsist ja statistilistest andmetest püstitada valla arengueesmärgid. (Arengukava, 2020)

Türi valla üldine visioon aastaks 2035 on olla turvaline, inimese arengut toetav ja kogukondi võimestav, kaasaegse elukeskkonnaga, looduskeskkonda väärtustav ning kõrge avalike teenuste tasemega omavalitsus. Elukeskkonna visioon aastaks 2035 on olla jätkusuutliku arengut ja ringmajandust toetav vald. (Arengukava, 2020)

3.4.2. TÜRİ VALLA ÜLDPLANEERING

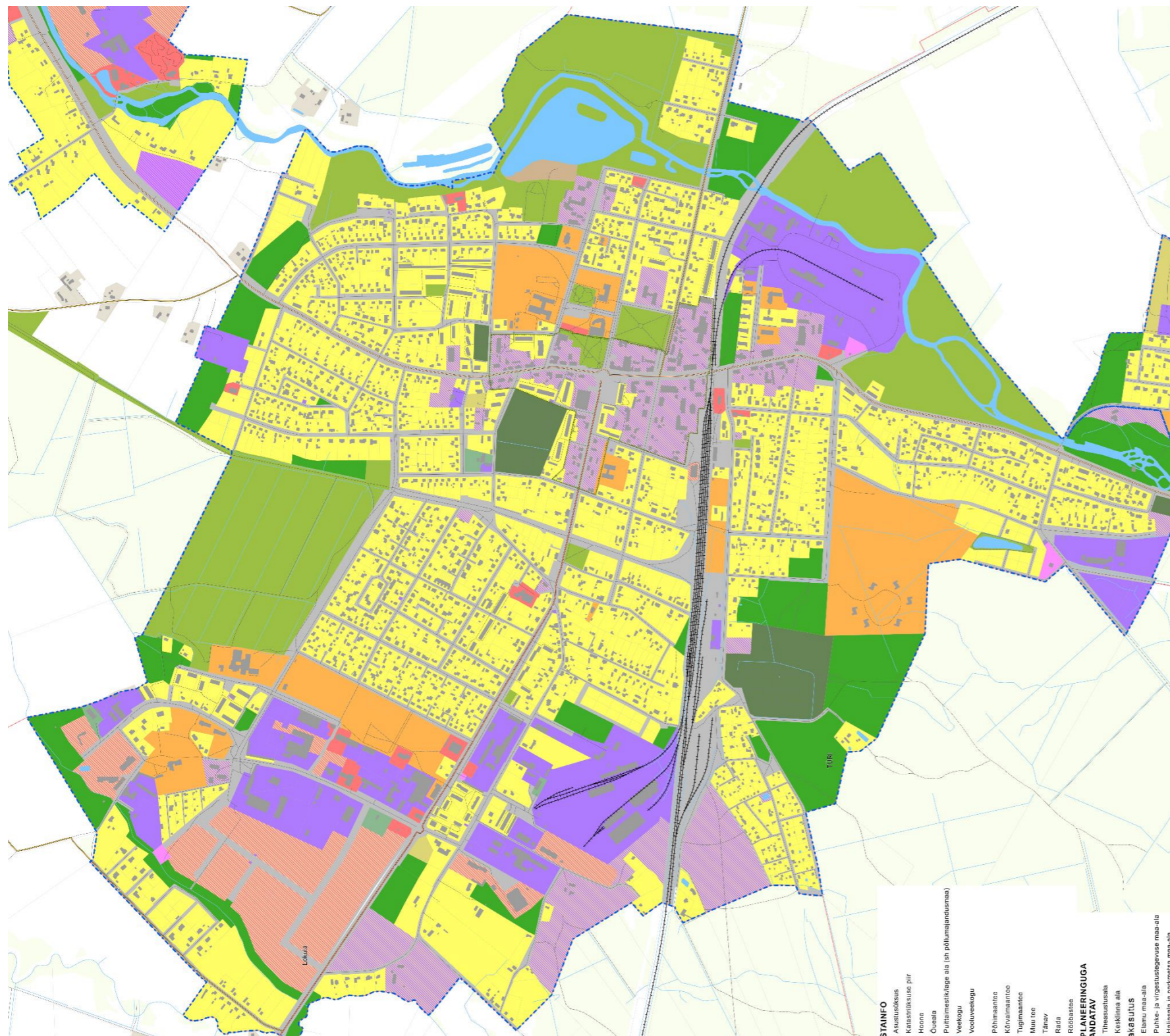
Türi valla üldplaneering on koostatud 2022. aastal Türi vallavalitsuse poolt. Türi valla üldplaneeringu eesmärk on toetada Türi valla territooriumi ruumilise arengu põhimõtete kujundamist ja luua eeldused piirkonna jätkusuutlikuks arenguks arvestades erinevate ühiskonnagruppide huvidega. Linnas nähakse ette täiendavaid elamu-, äri- ja tööstusalasid ning vajadusel muu otstarbega maa-alasid. Kasutades olemasolevat infrastruktuuri tuleks linna piirkonnas suurendada hoonestustihedust. (Türi Vald, 2022)

Üldplaneeringu kohaselt on Türi linn jaotatud erinevate kasutusotstarbega aladeks (Kaart 3). Maakasutuse jaotamisel on arvestatud varasemate planeeringutega. Keslinna ala on enamasti jaotatud segaotstarbega maa-alaks, kus on lubatud erineva kasutusotstarbega hoonestust. Negatiivse keskkonnamõjuga kasutusotstarbega hoone rajamine keslinna piirkonnas pole lubatud. (Türi Vald, 2022) Selgelt on märgata elamumaa domineerivat ülekaalu. Tootmisalad on koondunud linna äärealadele.

Keslinna alal näeb üldplaneering ette ala atraktiivsemaks muutmist. Antud piirkonda soovitakse avalikku ja pool-avalikku kasutusotstarbesse kuuluvat hoonestust. Keslinna alale pole lubatud rajada liikluskoormust suurendavaid objekte. Maksimaalne lubatud hoonestus kõrgus keslinna piirkonnas on 15 meetrit. (Türi Vald, 2022)

Pilt 5. Türi lillelaat. Allikas: Triin Adamson

TAUSTAINFO

- Asustusüksus
  - Katastriüksuse piir
  - Hoone
  - Õueala
  - Puittaimestik/lage ala (sh põllumajandusmaa)
  - Veekogu
  - Vooluveekogu
- Teed**
- Põhimaantee
  - Kõrvalmaantee
  - Tugimaantee
  - Muu tee
  - Tänav
  - Rada
  - Rööbastee

ÜLDPLANEERINGUGA KAVANDATAV

- Tiheasustusala
- Kesklinna ala

Maakasutus

- Elamu maa-ala
- Puhke- ja virgustustegevuse maa-ala
- Haljasala ja parkmetsa maa-ala
- Kalmistu maa-ala
- Riigikaitse maa-ala
- Aianduse maa-ala
- Supelranna maa-ala
- Ühiskondlike hoonete maa-ala
- Äri maa-ala
- Segaotstarbega maa-ala
- Tootmise maa-ala
- Äri ja tootmise maa-ala
- Transpordi maa-ala
- Tehnoehitise maa-ala
- Jäätmekäitluse maa-ala

Kaart 3. Maajaotuskaart. Allikas: Türi Valla Üldplaneering, 2022

3.5. LÄHTEÜLESANNE

HEA AVALIK RUUM

Eesti Arhitektide Liidu ja „Eesti Vabariik 100“ koostöös kuulutati 11. juunil 2014. aastal arhitektuuriprogramm „Hea avalik ruum“, mille eesmärk oli Eesti 100. sünnipäeva raames korrastada 15 Eesti väikelinna keskväljak, peatänav või nende ümbrus. Kuna programm osutus populaarseks, soovisid ka mitmed teised väikelinnad enda keskuseid korrastada. 2019. aastal käivitus kultuur-, rahandusministeeriumi ja kohalike omavalitsuste toel „Hea avalik ruum“ jätkuprogramm. Alates jätkuprogrammi välja kuulutamisest on toimunud 15 arhitektuurivõistlust ning 30. aprillil seisuga on tulekul veel 4, millega seoses on kavas luua Türi keskväljak seda ümbritsevat linnaruumi. Väikelinnade keskse avaliku ruumi kordategemises nähakse võimalust muuta antud keskkonnad elavamaks ning sellega vältida linnade laialivalgumist, mis tänapäeva väikelinnades on probleem üle maailma. (EAL, 2022)

ALA PIIRITLUS

Türi keskväljaku arhitektuurivõistlusega seoses toimus 6. aprillil, 2022. aastal võistluse tutvustus, kus võistlustingimuste koostajad tutvustasid võistlusala ja võistluse tingimusi lähemalt.

Samuti on arhitektuurivõistlusele koostatud lähteülesande tööversioon (Türi vald, EAL, 2021), millest on võimalik välja lugeda võistlusega seostuvad

piirkonnad ning mida avaliku ruumi lahenduses oodatakse. Projektala (Kaart 4) koosneb kesksest alast (1), millele oodatakse terviklikku väljaku ettepanekut ja ümbritsevaid alasid (2), kuhu oodatakse väiksemaid sekkumisi, mis parandavad linnaruumi (EAL, 2021).

Arhitektuurivõistluse lähteülesandes väljatoodud keskne ala (Kaart 4) hõlmab vastavalt Maa-ameti kaardirakendusele 6 kinnistut, millest kõik on munitsipaalomandis:

- 1) Wiedemanni tn 2c – Suurus on 1806 m². Kinnistu sihtotstarve on 100% Ärimaa.
- 2) Wiedemanni tn 4a - Suurus on 4526 m². Kinnistu sihtotstarve on 100% Ühiskondlike ehitiste maa. Praegu paikneb kinnistul aiaga piiratud laste mänguväljak.
- 3) Hariduse tn 1 - Suurus on 17 310 m², millest ligikaudu 3500 m² on osa väljaku projektalast ning ülejäänud kuulub lähipiirkonna alla. Kinnistu sihtotstarve on 100% Ühiskondlike ehitiste maa. Hetkel paikneb kinnistul kultuurikeskus ja muusikamaja.
- 4) Hariduse tn 3 - Suurus on 11 862 m², millest ligikaudu 7000 m² on kaasatud väljaku projektalasse. Kinnistu sihtotstarve on 100% Ühiskondlike ehitiste maa. Hetkel paikneb kinnistul endine aiamajandusgümnaasiumi hoone, mis on kasutuses vallamaja ja raamatukoguna.
- 5) Kooli puiestee lõik 1 - Suurus on 709 m². Kinnistu sihtotstarve on 100%

Transpordimaa. Kinnistul paikneb kohati kõrghaljastust.

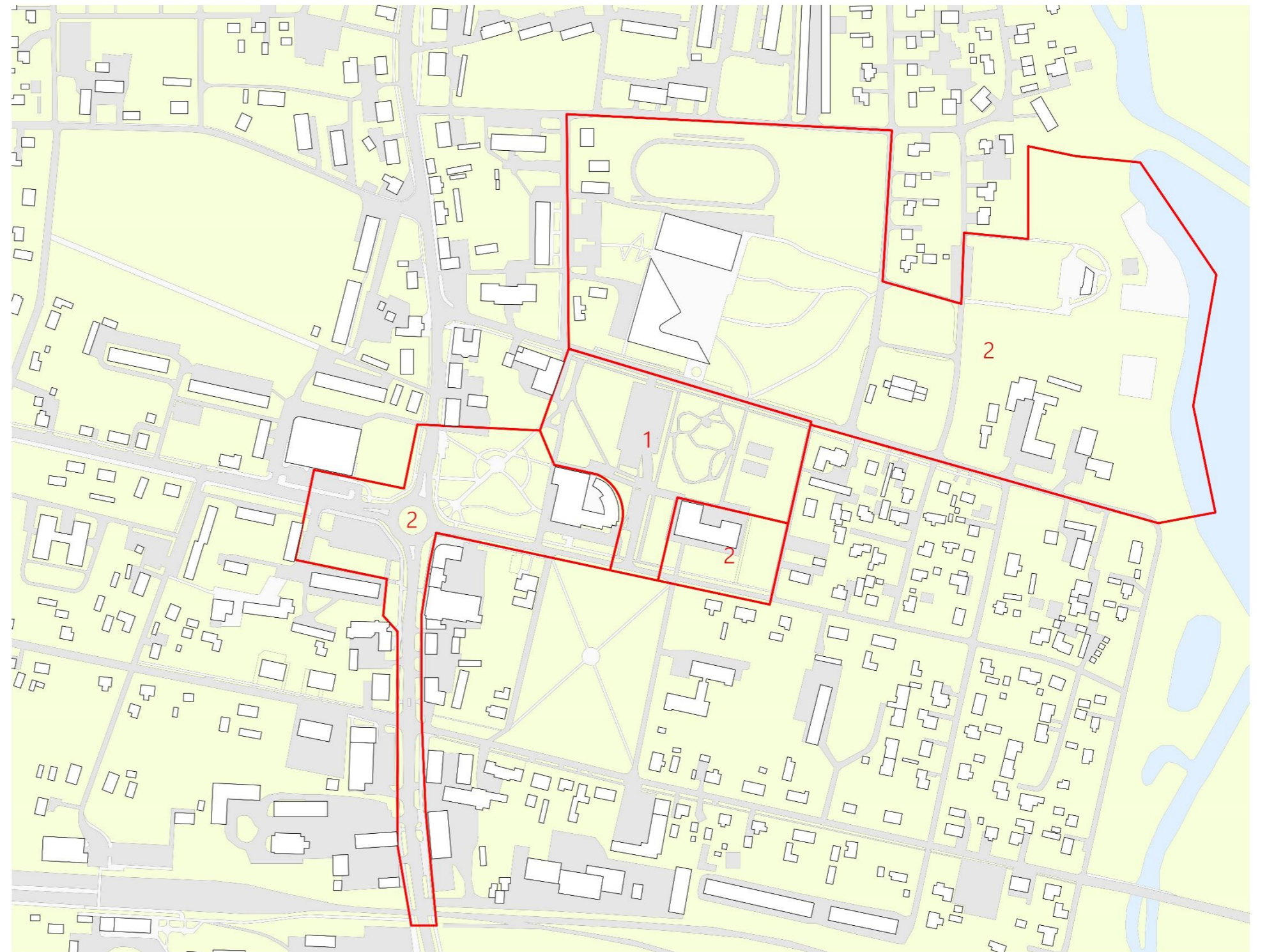
- 6) Kultuurimaja parkla - Suurus on 4711 m². Kinnistu sihtotstarve on 100% Transpordimaa. Kinnistul paikneb parkla. (Andmed vastavalt maa-ameti kaardirakendusele)

VALLA OOTUSED

Valla visioon näeb Türi keskse avaliku ruumina ette teekonda, mis ühendab paisjärve ja raudteeäärse ala. Ala keskel olevas parklas on 60 sõiduautode ja 4 busside parkimiskohta, mille arv tuleks säilitada, kuid neid võib laiali hajutada väiksemate parkimisplatsidena. Mänguväljaku puhul on vallal soov see kaasaegsemaks muuta. (EAL, 2021)

KOHALIKE OOTUSED

Kohalikud on välja käinud ettepaneku, et linnas on puudus avaliku wc järele, milles võiks olla ka koht imiku mähkimiseks. Peale selle on kohalikud avaldanud soovi joogipunktide, interaktiivsete kuulutusetulpide ja lillepeenarde valgustite näol. Käidi välja puuduseid teismeliste tegevusvõimalustest. Väljaku osas täheldati, et ei loodaks tühja läikivat platsi. Senist keskväljaku parklat kiideti kui head kohta, kuhu tegevusi tuua. Üldiselt inimesed väärtustavad ümbritsevate parkide ning järveäärset ala (EAL, 2021)

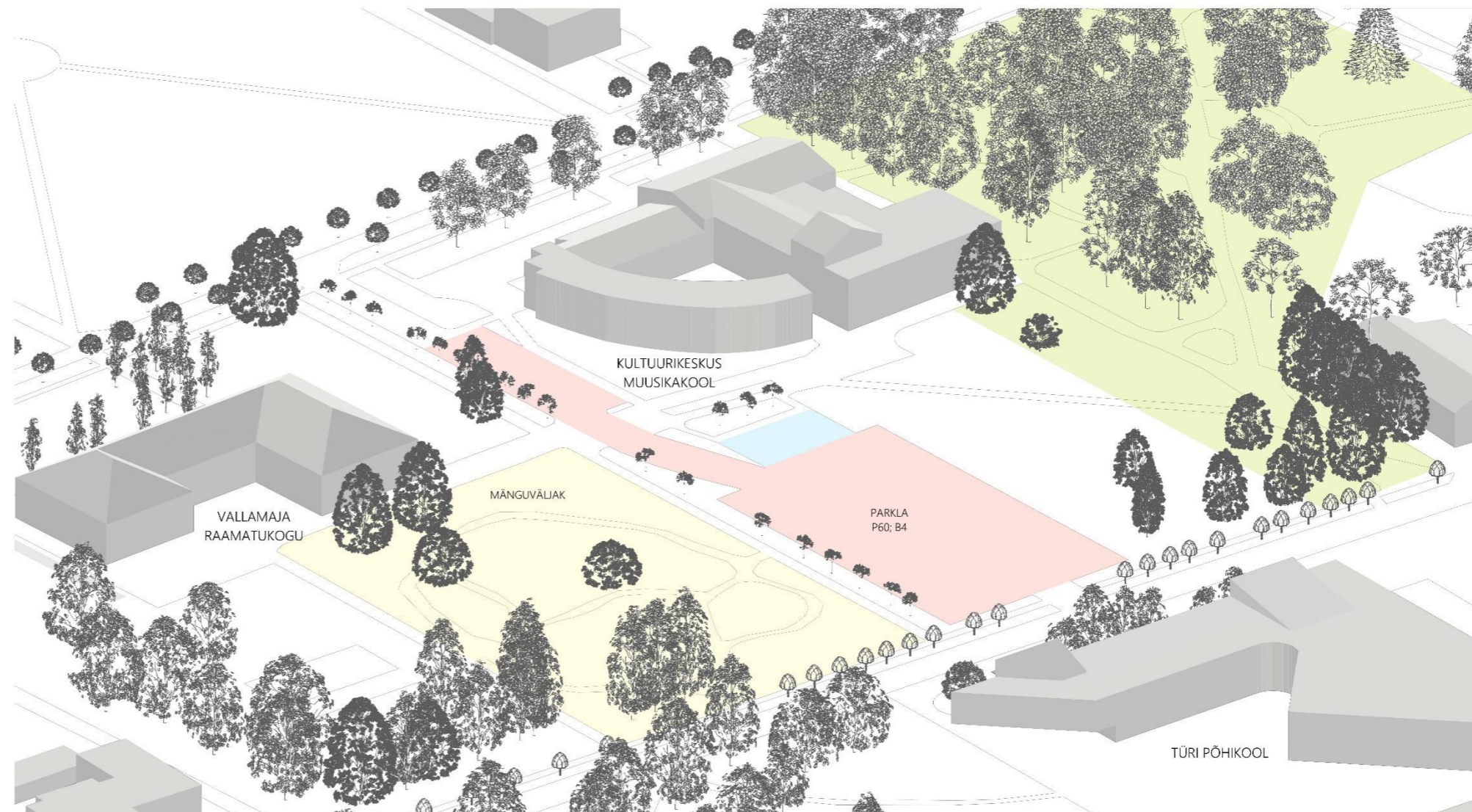

Kaart 4. Arhitektuurivõistluse piirkond. Allikas: Autor

3.6. PIIRKONNA ANALÜÜS

Projektala kesksel alal paiknevad parkla ja mänguväljak. Põhjast piiravad ala Wiedemanni tänav koos Türi Põhikooli ja kirikupargiga, idast piiravad kinnistut Kooli tänav koos selle ääres paiknevate elumajadega, lõunast on ala piiratud kultuurikeskuse, vallamaja, Hariduse tänava ja kooli pargiga ning läänest piirab ala kesklinna park koos päästeametiga, mis 2022. aasta lõpus Türi äärelinna kolib.

Joonis 6. Hetke olukord. Allikas: Autor

VAADE 1

VAADE 2

VAADE 3

VAADE 4

VAADE 5

VAADE 6

VAADE 7

VAADE 8

VAADE 9

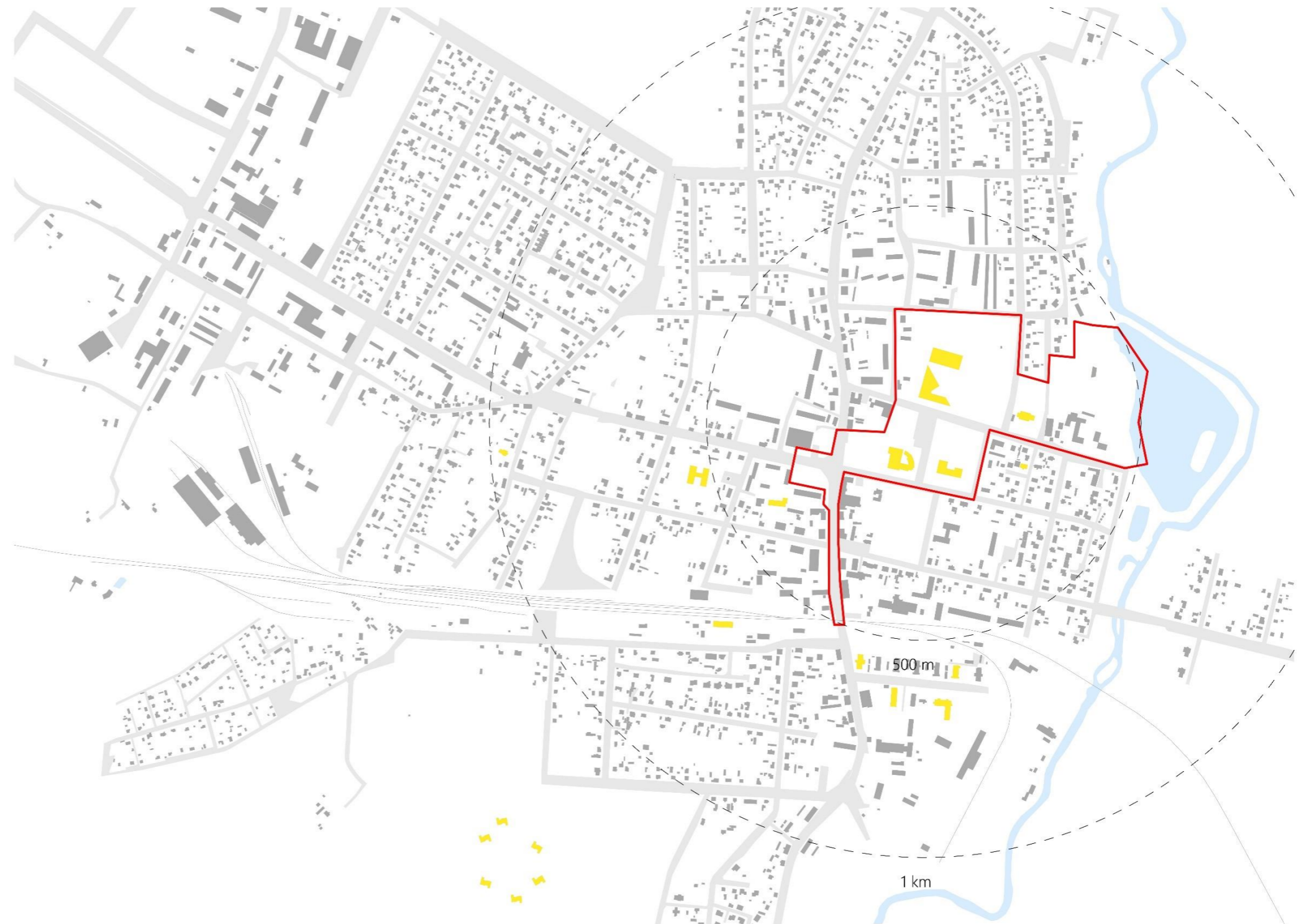

VAADE 10

Pilt 6. Fotod asukohast. Allikas: Autor, Vaade 9: Karisma arhitektid

KONTAKTVÖÖND

Keskse ala suhtes jääb projektala 500 m ringi sisse . 1 km kauguses asuvad veel järv, raudtee- ja bussijaam, Türi linna lasteaed ning mõned poed. Kaugemal, kui 1km asuvad linna lääne osas paiknevad eluhooned, tööstuspiirkond, Lokuta lasteaed ja Türi Ühiskümnaasium.

Kaart 5. Ühiskondlikud hooned ja kaugused keskse ala suhtes. Allikas: Autor

TEENUSED JA AVALIKUD HOONED

Projektala keskosas paiknevad Türi põhikool, vallamaja koos raamatukoguga ning kultuurikeskus koos muusikakooliga. Enamus äripindadest paiknevad Viljandi tänava ääres, mis asub projektala edelaosas. Peale lillelaada, mis paikneb linna lääneosas ning spordiürituste toimuvad enamus üritusi valdavalt projektalal või selle läheduses.

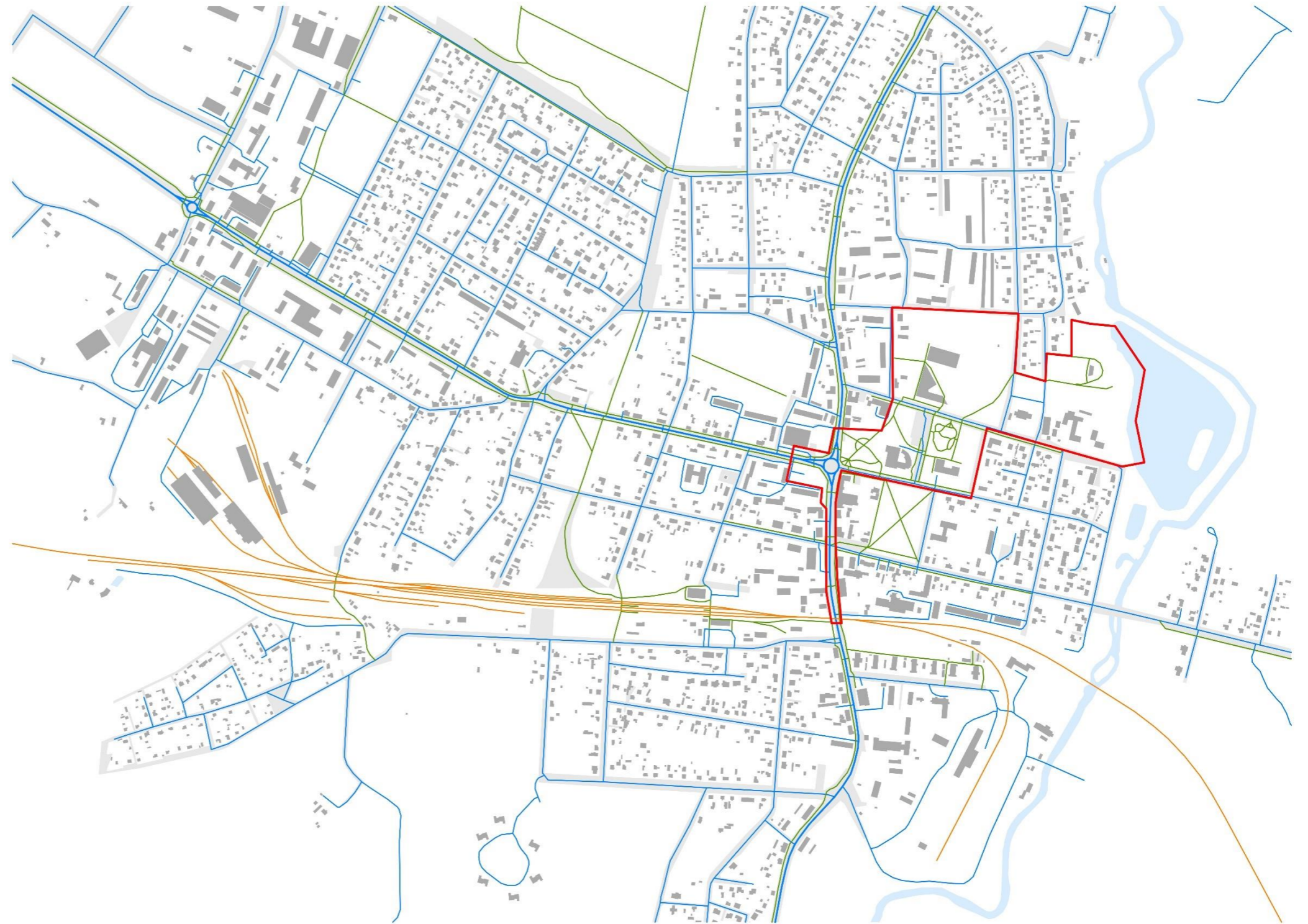

- Väliõhu üritused
- Poed
- Kohvikud, pubid, restoranid

Kaart 6. Üritused, poed, kohvikud. Allikas: Autor

LIIKLUSANALÜÜS

Linna praegust keskosa lõikab kahe riigimaantee (Tallinn-Rapla-Türi ja Pärnu-Rakvere-Sõmeru maantee) ristumine. Suur liikluskoormus ning raskeveokite osakaal liikluses põhjustab asukohas müra, mille tõttu ei ole antud asukoht heaks valikuks uueks keskväljakuks. Kõrvaltänavatel on liiklus rahulikum, ning valdavalt liiguvad jalakäijad, jalgratturid ja autod seal üheskoos. Kesklinna ümbruses võimaldavad pargid ja jalakäijate teed kergliiklusel eraldi liikuda. Peatänava ääres liiguvad jalgratturid ja jalakäijad üheskoos. Mõnusa laiusega kõnniteega ning väiksema inimkoormuse tõttu nad üksteist ei sega.

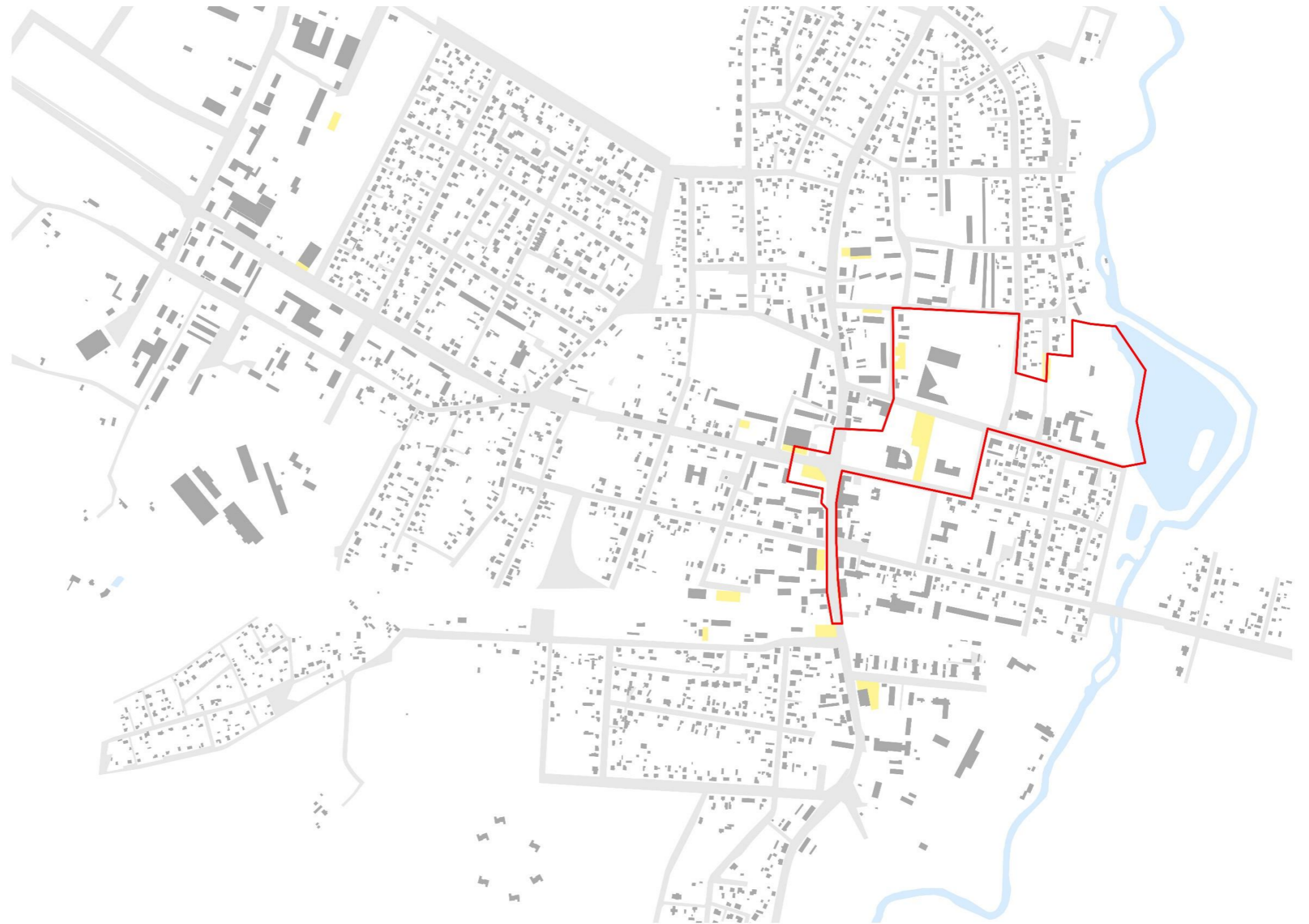

- Rong
- Autoliiklus
- Jalakäijad, kergliiklus

Kaart 7. Auto, jalakäija, rongiliiklus. Allikas: Autor

PARKIMINE

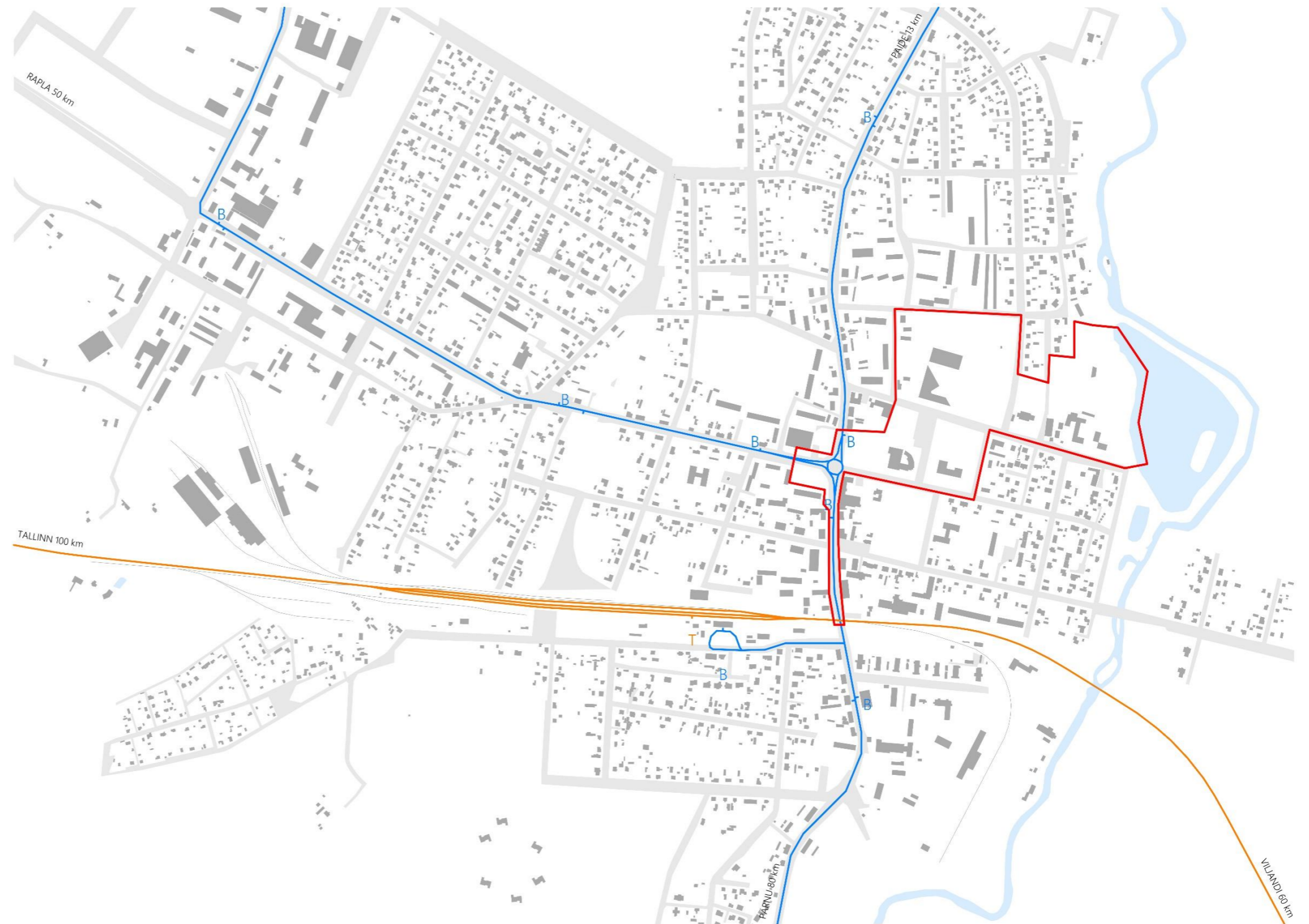
Türi linna siseselt on mitmeid parklaid, mis tavapäevadel kasutust ei leia. Ürituste ajal leiavad parklad suurt kasutust. Probleem tekib lillelaada ajal, kui ka kõrvaltänavate äärsed on rohketes külastajate arvu tõttu täidetud autodega. 18+ aastaste noorte seas tõuseb esile õhtustel aegadel autodega parklate vahel liikumine ning seal sotsialiseerumine.

Kaart 8. Parklate asukohad Türil. Allikas: Autor

ÜHISTRANSPOORT

Türi linn on maakondliku tähtsusega ühistranspordi sõlm. Seal saavad kokku maakondlik bussiliin ja Tallinn-Viljandi rongiliin. Linna siseselt on bussipeatused paigutatud strateegilistesse kohtadesse ning linnasisesed asuvad üksteisest ligikaudu 1 km kaugusel. Raudtee ja bussiliiklus on tihedas kooskõlas.

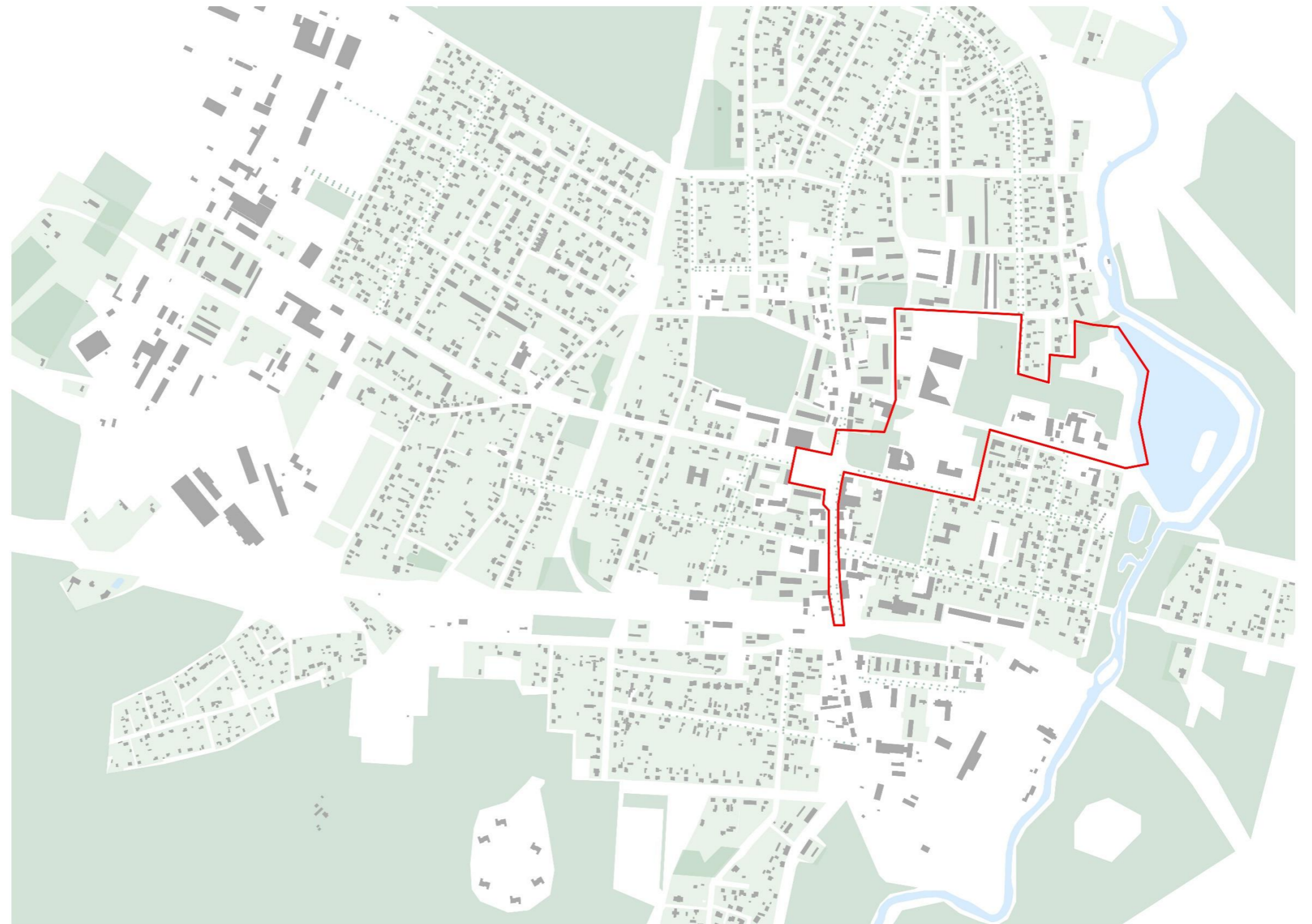
- T Raudteejaam
- B Bussipeatus

Kaart 9. Ühistransport Türi. Allikas: Autor

ROHEANALÜÜS

Suur osa Türi linnast on kaetud kõrghaljastusega, millest enamus osa on rajatud 1930-ndatel aastatel. Keslinna, Kooli ja Kiriku park moodustavad koos pärna ja tamme puiesteedega ühtse ühenduse linna ääres paiknevate metsade vahel. Lisaks on suur osa linnast kaetud elumajadega, mille aedades kohtab suurt kõrghaljastuse osakaalu.

- Metsad, pargid
- Haljastatud aiad
- Puiesteed

Kaart 10. Roheanalüüs. Allikas: Autor

4. KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk oli uurida, mida kujutab endast ette kaasaegne avaliku ruumi ning mis selle kasutust mõjutavad. Uurimuse tulemusel leiti, et avalik ruum mängib olulist rolli nii inimese igapäeva elus kui ka linnaruumi esindavast küljest. Inimese sotsiaalse aja veetmine avalikus ruumis viitab ühiskonna harjumuste muutumisele.

Inimesed kasutavad avalikku ruumi üha rohkem üksildustunde vähendamiseks, kuna leibkondade kahanemine on tõusev trend. Kaasaegne avalik ruum peab pakkuma võimalusi, et inimene saaks seal teistega sotsialiseeruda ning linnaruumis seltskonnaga aega veeta. COVID-19 mõjutas avalikku ruumi kasutavat inimest vähe. Vaatamata sellele peaks kasutatav keskkond pakkuma võimalust hoida sotsiaalset distantsi seal liikudes ning personaalset, sotsiaalset ja avalikku distantsi seal viibides. Pakkudes inimesele valikuvõimalust, kuidas avalikus ruumis aega veeta ning arvestades aastaajast tingitud kliimat, on keskkonda võimalik atraktiivsemaks ja kvaliteetsemaks muuta. Mida aktiivsem on avalik ruum, seda demokraatlikum see üldiselt on. Kõige tähtsam on avaliku ruumi kujundamisel arvestada inimese turvalisuse ja kaitsega, mis ööpäevases perioodis nõuab ka omavalitsuse poolset sekkumist.

Väikelinnade esindusliku linnaruumi kavandades tuleb tähelepanu pöörata asukoha ja kogukondlikule identiteedile. Türi puhul tõusevad esile üritused, mis aitavad kaasa kogukondliku ühtekuuluvustunde

loomisel. Valla perspektiiv liikuda „roheline valla“ suunas, pakub võimalust kaasaegse linnaruumi kavandamisel sellega arvestada.

Lähtudes uurimustöö tulemustele, kohalike soovidele ning arhitektuurivõistluse lähteülesandele on magistritöös Türi väikelinna kavandatud kaasaegne keskvaljak ning kaasajastatud ümbritsevat linnaruumi. Keskvaljak on uueks linnasüdameks piirkonna kolme tähtsaima ühiskondliku hoone vahel sidudes ümbritseva linnaruumi ühtseks tervikuks. Avaliku ruumi kaasajastamise eesmärk on pakkuda kohalikele keskkonda, kus erinevad vanuseklassid saaks ühisel tasandil sotsialiseeruda ning võimalusel üritusi korraldada.

CONCLUSION

The aim of the thesis was to study, what are the values of contemporary public space and what affects its use. During the research it was studied that public space plays an important role in persons everyday life and identifying the location itself. People being more social in public space than they used to be shows the change of habits of society.

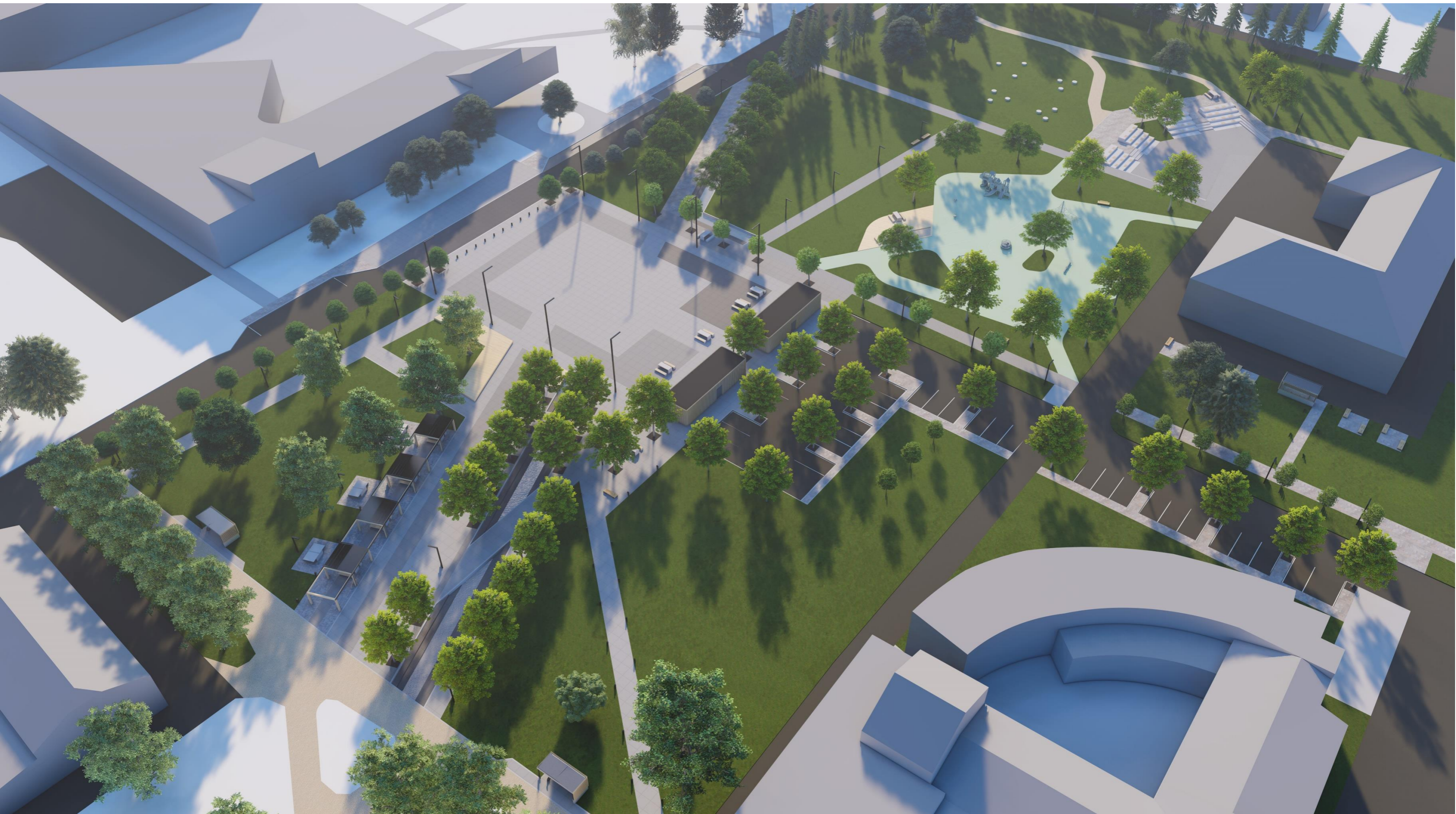
People use public space more and more to reduce the feeling of loneliness as the size of households is reducing each year. A study done by *Statistikaamet* (2020) shows, that from year 2000 to 2020 the amount of one person households has increased by 48%. Contemporary public space should offer a place for people to socialize and spend time with friends.

In Estonia, COVID-19 had minor affects for everyday public space user. As studies show, people used to keep distance from strangers even before the pandemic. While there was more attention drawn to keeping distance, it didn't change much for everyday user. Keeping that in mind, public space should offer a chance to keep social, personal, and public distance. Allowing a person to decide, how to spend time in public space and keeping the seasonal climate in mind when designing public space, it is possible to make area more attractive. The more active the urban space is, the more democratic it usually is. It is most important to keep the persons safety and protection in mind, when designing urban space. Ignoring that will make designing comfortable space have no use (Gehl,

2010). Keeping the safety in mind, it requires a good cooperation between all parties involved, including local government.

Designing identifying urban space of a smaller town, it is important to take local and community identity into account. When it comes to *Türi*, it comes out that the events are the ones boosting identifying factors in local communities thus making them feel a sense of belonging to the community. The vision of *Türi* to become the green region, offers a great opportunity to use it when modernizing the public space of *Türi* town.

Taking the research and competition guidelines into account, the author of the thesis designed a town square and modernized public space surrounding the centre of *Türi*. The aim of the public space is to be place for people to socialize and have a place to organize events at. The area for the project was taken from the architecture competition guidelines for the *Türi* centre, that is supposed to take place in near future.

Pilt 7. Vaade väljakule. Allikas: Autor

5. PROJEKTLAHDENDUS

5.1. ASENDIPLAAN

Projekteeritaval alal on ettenähtud keskse ala detailsemat läbilahendamist ning ümbritsevate alade avaliku ruumi kaasajastamist, mis seob projektala ühtsaks tervikuks pakkudes inimestele keskkonda sotsialiseerumiseks, ürituste korraldamiseks ning vabaaja veetmiseks.

Projektiga on juurde rajatud uusi paviljone, et toetada avaliku ruumi. Lisaks on paviljonide eesmärk toetada ringmajanduse arengut Türi piirkonnas.

Uut hoonestusmahtu pole projektiga ette nähtud, kuna autori analüüs ei leidnud sellele piisavat vajadust. Lisaks leiab autor, et Viljandi tänaval on mitmeid tühje kinnistuid, kuhu vajadusel oleks võimalik püstitada hoonestust, mis toetaksid avalikku ruumi, luues paremini tunnetava tänavaruumi.

LEGEND

- OLEMASOLEV PUU
- PLANEERITAV PUU
- OLEMASOLEV ASFALTKATE
- PLANEERITAV ASFALTKATE
- OLEMASOLEV KÖNNITEE
- PLANEERITAV SILLUTIS
- PLANEERITAV HALJASALA
- PLANEERITAV KATUSEALUNE
- VESI
- RAUDTEE

ASENDIPLAAN

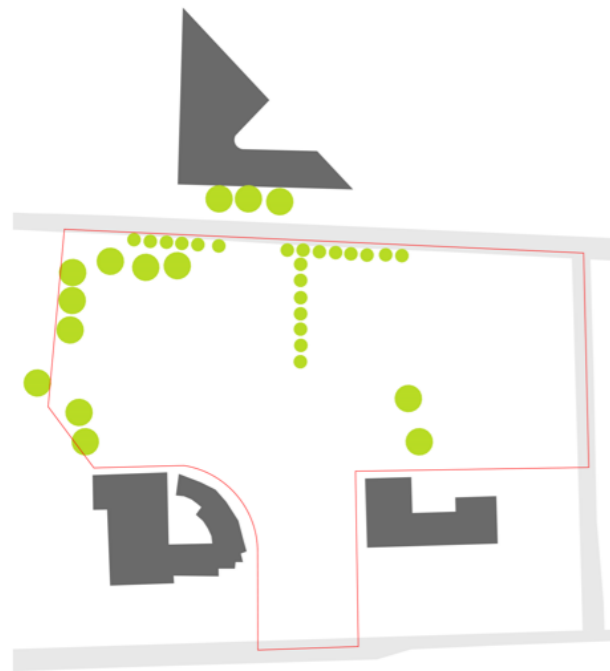
M 1:3000

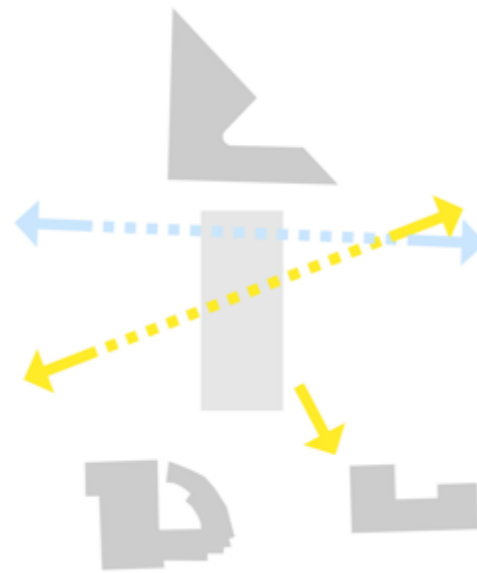
5.2. PROJEKTI KESKNE ALA

VÄLJAKU KUJUNEMINE

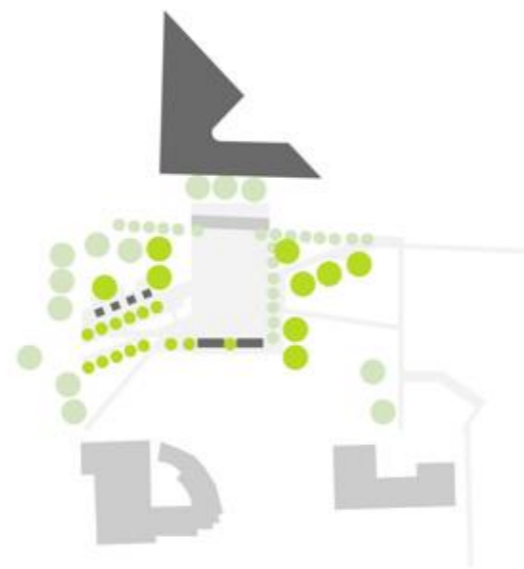
Projektala kesksel ajal seab piirangud olemasolev haljastus, ala piiravad tänavad ning ümbritsev hoonestus (Skeem 1). Luues ühenduse järve ja raudtee vahel, jääb väljakuala teekonna keskossa, pakkudes head asukohta ajaveetmiseks (Skeem 2). Väljaku suuruse määrab väikelinna mastaap. Kuna ala kolme hoone vahel on suur ning suuremat uushoonestust väljaku äärde ette ei nähta, vajab väljak tunnetuslike ruumilisi piire. Selleks on ettenähtud olemasoleva kõrghaljastuse ära kasutamine ning uue kõrghaljastuse rajamine koos väiksemate paviljonidega (Skeem 3).

Skeem 1. Piirangud. Allikas: Autor

Skeem 2. Ühendused. Allikas: Autor

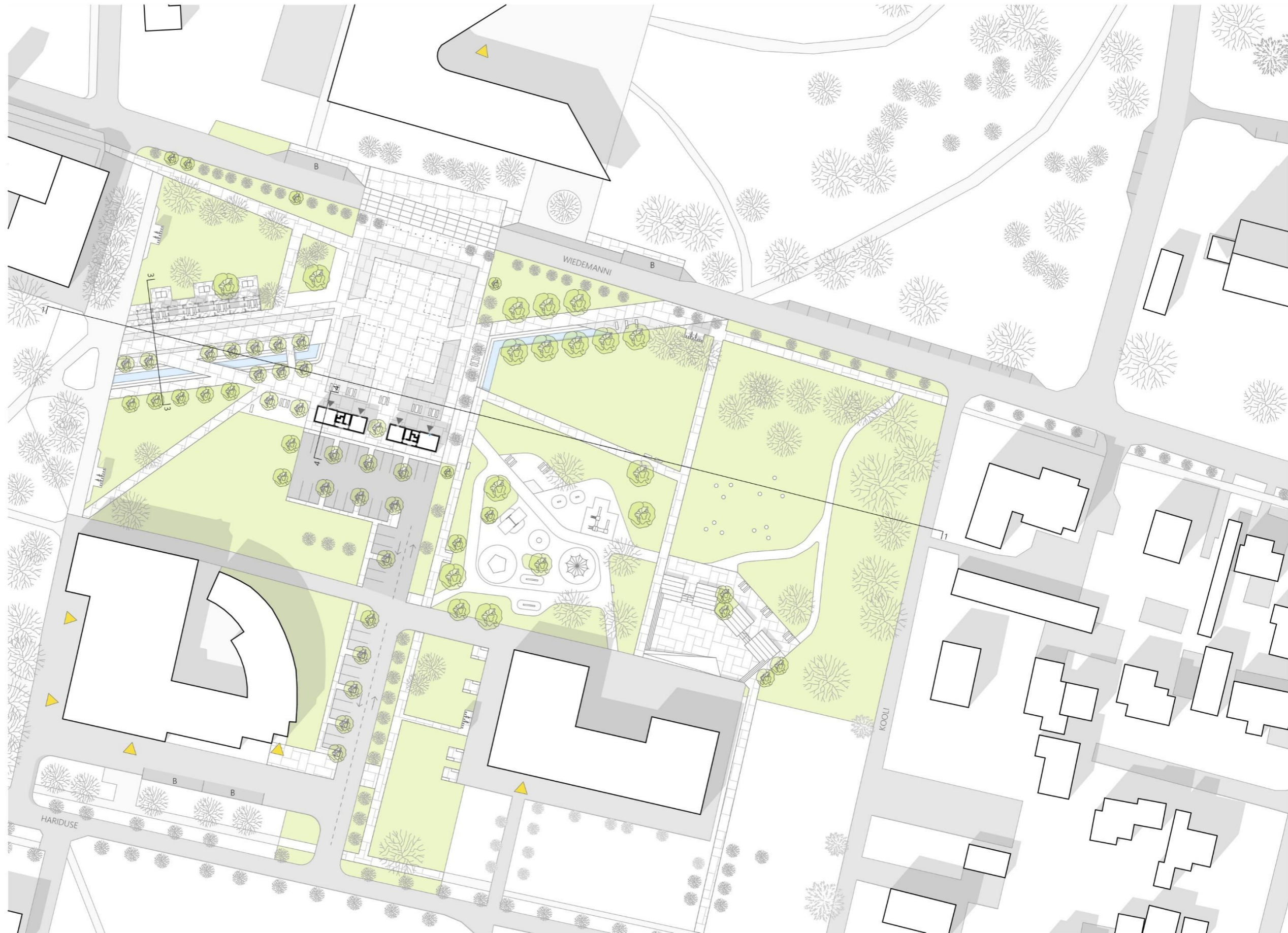
Skeem 3. Ruumilised piirid. Allikas: Autor

LOGISTILINE TOIMIVUS

Väljaku planeerimisega kaob suures mahus olemasolev parkla. Olemasolevad parkimiskohad hajutatakse lähialadel asuvate tänavate äärde, hoonete lähedusse. Tänaväärsed parkimiskohad arvestavad rohkem inimõõtmega, kui parkimisplats linna südames. Parkimiskohti on planeeritud hooajalistel laatadel kauplejatele ning paviljonides tegutsevatele ettevõtetele. Projektlahendusega antakse väljaku piirkonnas eesõigus jalakäijale. Seoses sellega on rahustatud liikluskiirust Wiedemanni tänaval. Kohas, kus väljaku pikendus ületab Wiedemanni tänavat, on sõiduteepinda kergitatud jalakäijate teega tasaseks, sundides autojuhte seal kiirust alandama.

HALJASTUS

Haljastusel on suur osakaal linna identiteedi esindamisel. Lisaks olemasoleva haljastuse säilitamisele pakutakse projektiga täiendava kõrghaljastuse rajamist. Kõrghaljastus on ettenähtud peale identiteedi väljendamise ka väljaku ruumiliseks piiriks. Lisaks aitab haljastus kaasa erinevate kliimast tingitud negatiivsete mõjude nagu tuul, vihm, suvine päike vähendamisel luues intiiemsema keskkonna.

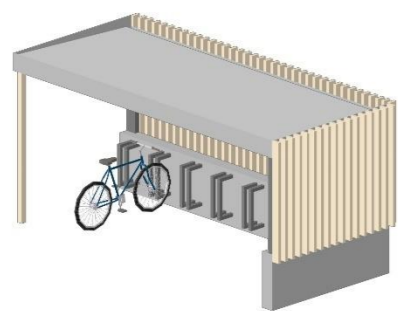
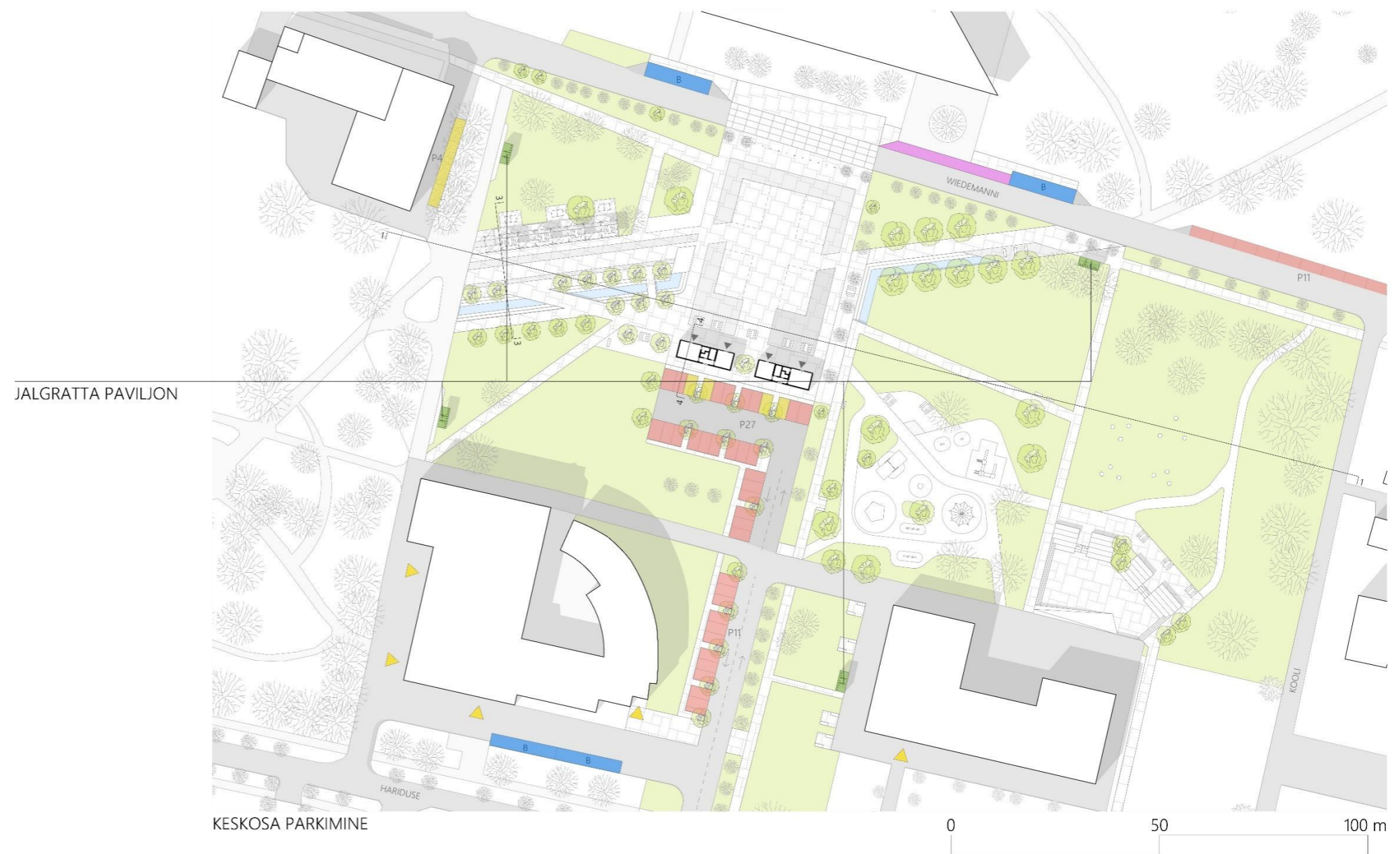
KESKOSA

M 1:1000

LEGEND

	SISSEPÄÄS HOONESSE		SISSEPÄÄS PROJEKTEERITAVASSE HOONESSE		PROJEKTEERITAV AUTODE PARKIMINE		PROJEKTEERITAV BUSSIDE PARKIMINE
	OLEMASOLEV PUU		OLEMASOLEV ASFALTKATE		OLEMASOLEV KÖNNITEE		PLANEERITAV HALJASALA
	PLANEERITAV PUU		PLANEERITAV ASFALTKATE		PLANEERITAV SILLUTIS		VESI

JALGRATTA PAVILJON

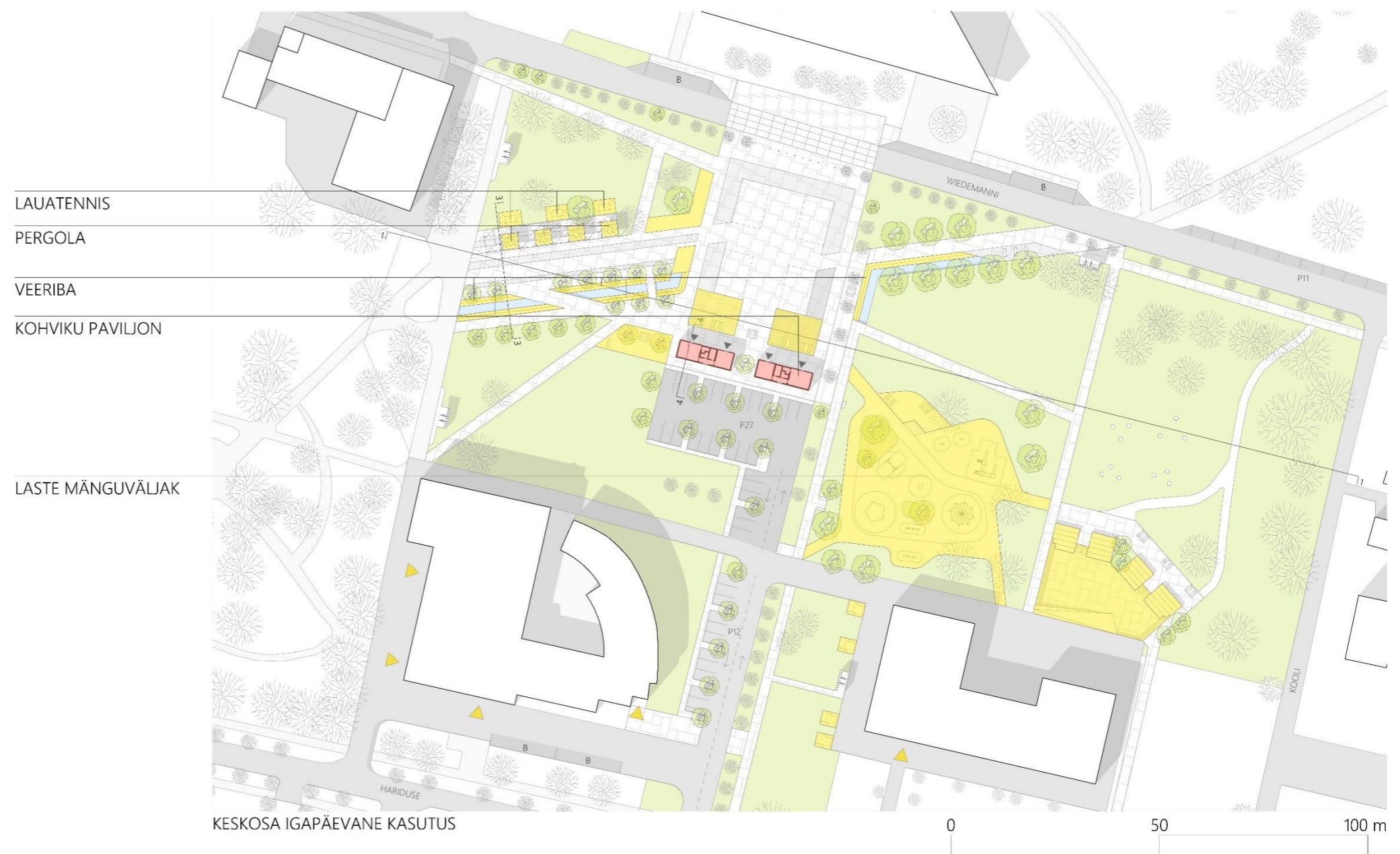
LEGEND

- AUTODE PARKIMINE
- PARKIMINE MÜÜJATELE
- BUSSI PARKIMINE
- PEATUMISALA
- JALGRATTA PARKIMINE

LEGEND

 OLEMASOLEV PUU	 PLANEERITAV SILLUTIS	 SISSEPÄÄS HOONESSE
 PLANEERITAV PUU	 PLANEERITAV HALHASALA	 SISSEPÄÄS PROJEKTEERITAVASSE HOONESSE
 OLEMASOLEV ASFALT	 VESI	
 PLANEERITAV ASFALT	 P27 PROJEKTEERITAV PARKIMINE	
 OLEMASOLEV KÖNNITEE	 B PROJEKTEERITAV BUSSIDE PARKIMINE	

Plaan 1. Väljak. Parkimine. Allikas: Autor

LAUATENNIS
 PERGOLA
 VEERIBA
 KOHVIKU PAVILJON
 LASTE MÄNGUVÄLJAK

KESKOSA IGAPÄEVANE KASUTUS

LEGEND

- ÖÖSEL SULETUD
- AVATUD 24/7

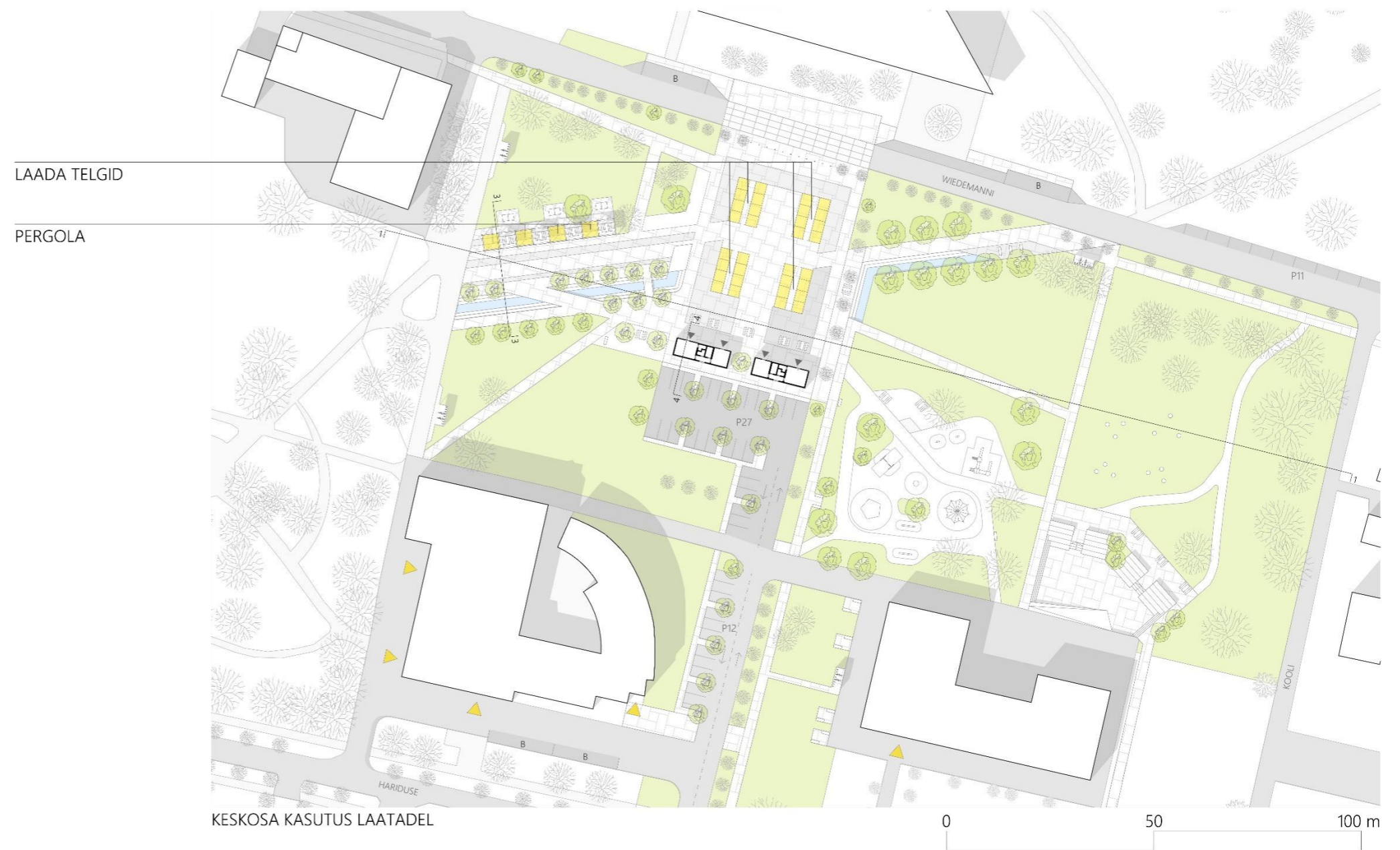
LEGEND

 OLEMASOLEV PUU	 PLANEERITAV SILLUTIS	 SISSEPÄÄS HOONESSE
 PLANEERITAV PUU	 PLANEERITAV HALHASALA	 SISSEPÄÄS PROJEKTEERITAVASSE HOONESSE
 OLEMASOLEV ASFALT	 VESI	
 PLANEERITAV ASFALT	 P27 PROJEKTEERITAV PARKIMINE	
 OLEMASOLEV KÖNNITEE	 B PROJEKTEERITAV BUSSIDE PARKIMINE	

Plaan 2. Väljak. Igapäevane kasutus. Allikas: Autor

HOOAJALISED LAADAD

Piirkonna suur ürituste osakaal nõuab kohta, kus neid korraldada. Kuigi Viljandi tänaval on olemas turg (Plaan 5), toimuvad suvehooajal peale lillelaada veel mitmeid laatasid, mis enamasti toimuvad kesklinna pargis. Väljaku lahendusega on pakutakse võimalus seal korraldada hooajalisi laatasid ka talveperioodil.

LEGEND

■ KOHAD LAADA PINDADELE

LEGEND

● OLEMASOLEV PUU

● PLANEERITAV PUU

■ OLEMASOLEV ASFALT

■ PLANEERITAV ASFALT

■ PLANEERITAV SILLUTIS

■ PLANEERITAV HALHASALA

■ VESI

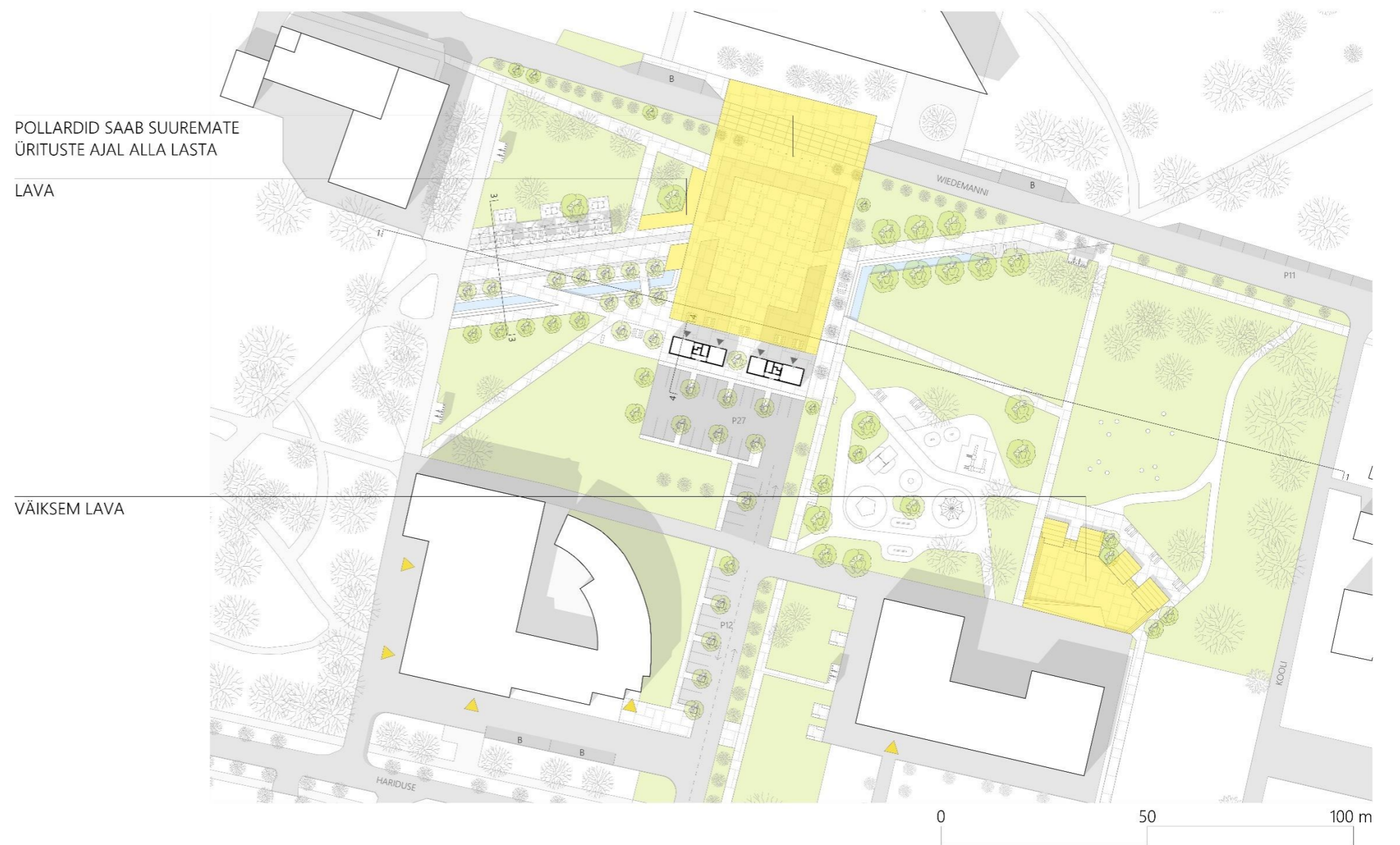
P27 PROJEKTEERITAV PARKIMINE

▶ SISSEPÄÄS HOONESSE

▶ SISSEPÄÄS PROJEKTEERITAVASSE HOONESSE

Plaan 3. Väljak. Kasutus laatadel. Allikas: Autor

LEGEND

■ KULTUURIÜRITUSED

LEGEND

- OLEMASOLEV PUU
- PLANEERITAV PUU
- OLEMASOLEV ASFALT
- PLANEERITAV ASFALT
- OLEMASOLEV KÖNNITEE
- PLANEERITAV SILLUTIS
- PLANEERITAV HALHASALA
- VESI
- P27 PROJEKTEERITAV PARKIMINE
- B PROJEKTEERITAV BUSSIDE PARKIMINE
- ▶ SISSEPÄÄS HOONESSE
- ▶ SISSEPÄÄS PROJEKTEERITAVASSE HOONESSE

Plaan 4. Väljak. Kultuuriüritused. Allikas: Autor

Pilt 8. Vaade Viljandi tänavale. Allikas: Autor

5.3. VILJANDI TÄNAV

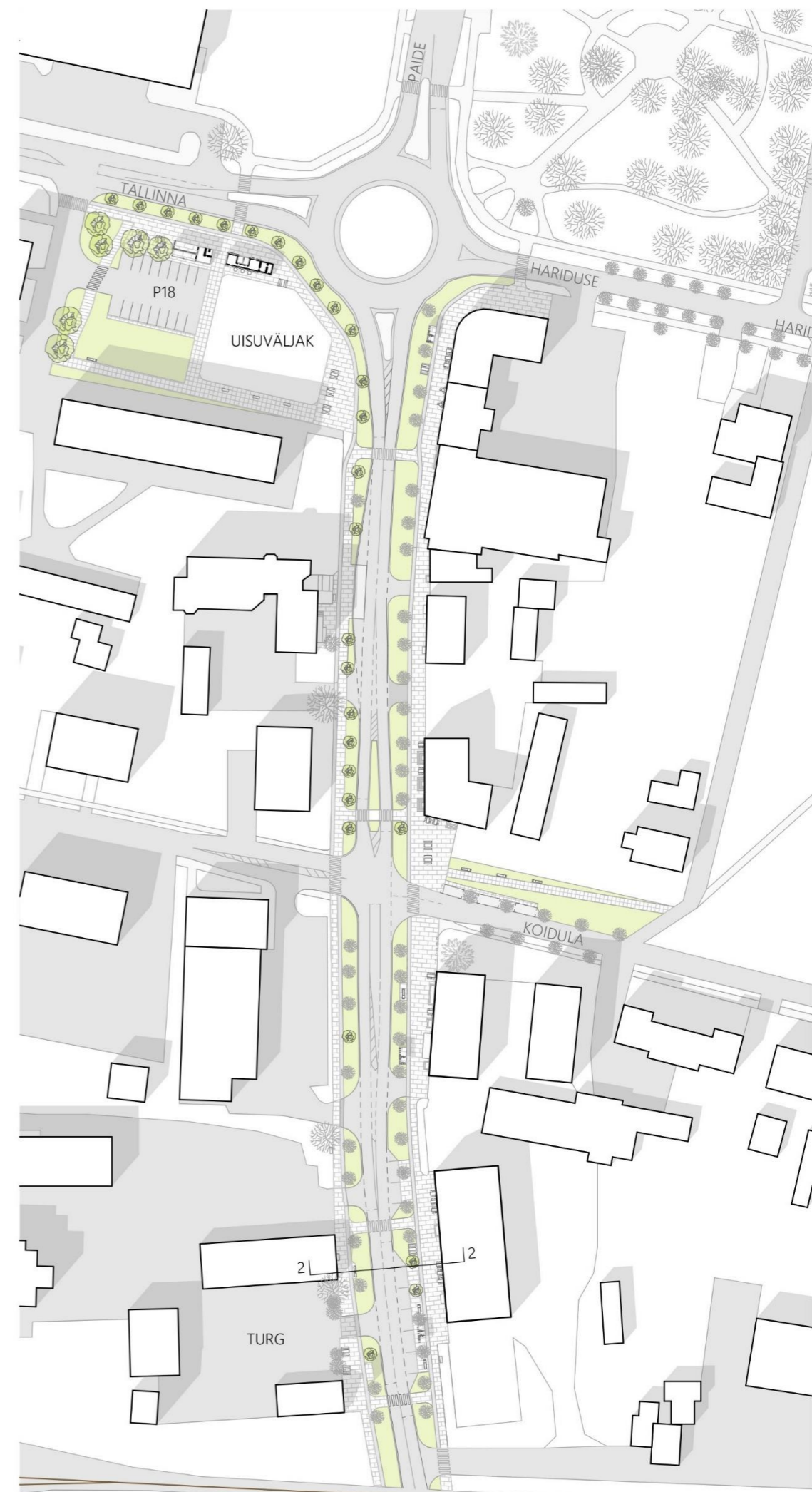
Viljandi tänavat tuntakse kui Türi linna peatänavat (EAL, 2021). Tänavale olemasolev olukord seab mõningased piirangid võimaluste osas, mida seal teha võib. Piiranguid seab olemasolev pärnaallee, kuna see tuleb säilitada. Hoonestuse ja haljastuse vahel olev tänavaruum jääb kohati jalakäijatele ja jalgratturitele kitsaks. Mitmed toimivad ettevõtted annavad võimaluse tänavaruumi atraktiivsemaks muuta. Pakkudes paremad tingimused tänavakohvikute rajamiseks, on võimalik luua aktiivsem tänavaruum, mis meelitaks ligi rohkem külastajaid.

Projekt näeb ette autotee kitsendamist Viljandi tänaval eesmärgiga rahustada liikluskiirust. Olemasolevad parkimiskohad säilitatakse ning mõni lisatakse Koidula tn otsa, kuna ristmiku ääres olev plats antakse jalakäijatele, mis tekitab väiksema peatumise ala ka peatänavale. Jalakäijad ja kergliiklus jäetakse Viljandi tänaval liikuma üksteisega koos, kuid nad eraldatakse katenditega. Haljastusega ühte vööndisse nähakse ette sarnases stiilis jalgrattapaviljone ja tänavamööblit, aitamaks kaasa ühtse terviku loomisel.

Projektiga nähakse ette kohast pärnaallee taastamist lähtuvalt olemasolevate puude sammust. Praeguse keskvaljaku alale kavandatud kõrghaljastuse asukoha valikul on arvestatud kehtiva detailplaneeringu hoonestusega.

LEGEND

- OLEMASOLEV PUU
- PLANEERITAV PUU
- OLEMASOLEV ASFALKKATE
- PLANEERITAV ASFALKKATE
- OLEMASOLEV KÖNNITEE
- PLANEERITAV SILLUTIS
- PLANEERITAV HALJASALA
- PLANEERITAV KATUSEALUNE
- VESI
- RAUDTEE

VILJANDI TÄNAV

M 1:1500

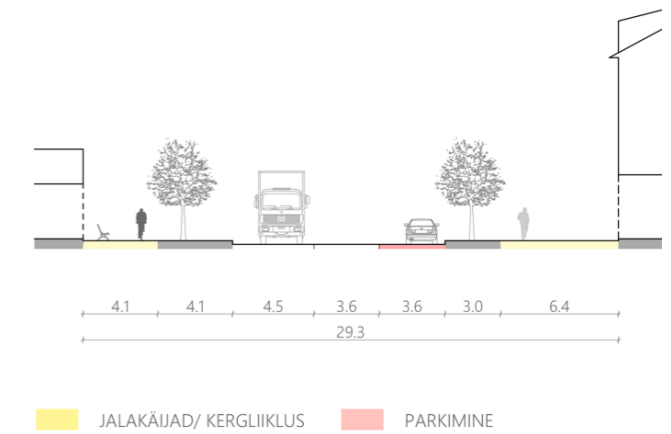

UISUVÄLJAK

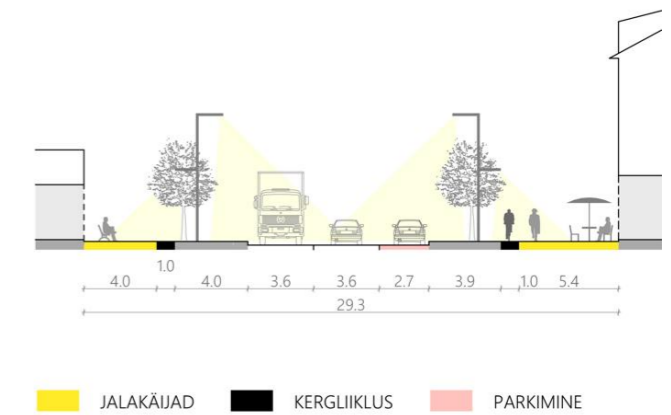
Lähtuvalt tähelepanekule kohalike poolt, et endine keskväljak võimaldab linna esindada seal toimuva poolest, nähakse projektiga ette olemasoleva parkla poolitamist. Parkla poolitamisega jääb ala idapoolsem osa uisuväljakule ning läänepoolne osa parkimisplatsiks. Uisuväljakut saab vastavalt hooajale kasutada uisu- või rulluisuväljakuna. Kuna alale nähakse teadmata ajal kehtiva detailplaneeringu järgi ette hoonestusmaht, on uisupaviljon ette nähtud transporditavana.

JALGRATTALAENUTUS

Valla visioon liikuda ringmajandust toetava valla suunas, nähakse projektiga ette jalgrattalaenutuse rajamine praeguse kesklinna parkla alale. Eesmärk on piirkonnas toetada rohelist liikumist ning pakkuda alternatiivseid võimalusi transpordivahendi valikul.

Joonis 7. Lõige 2-2. Viljandi tänav praegu. Allikas: Autor

Joonis 8. Lõige 2-2. Viljandi tänav kavandatav. Allikas: Autor

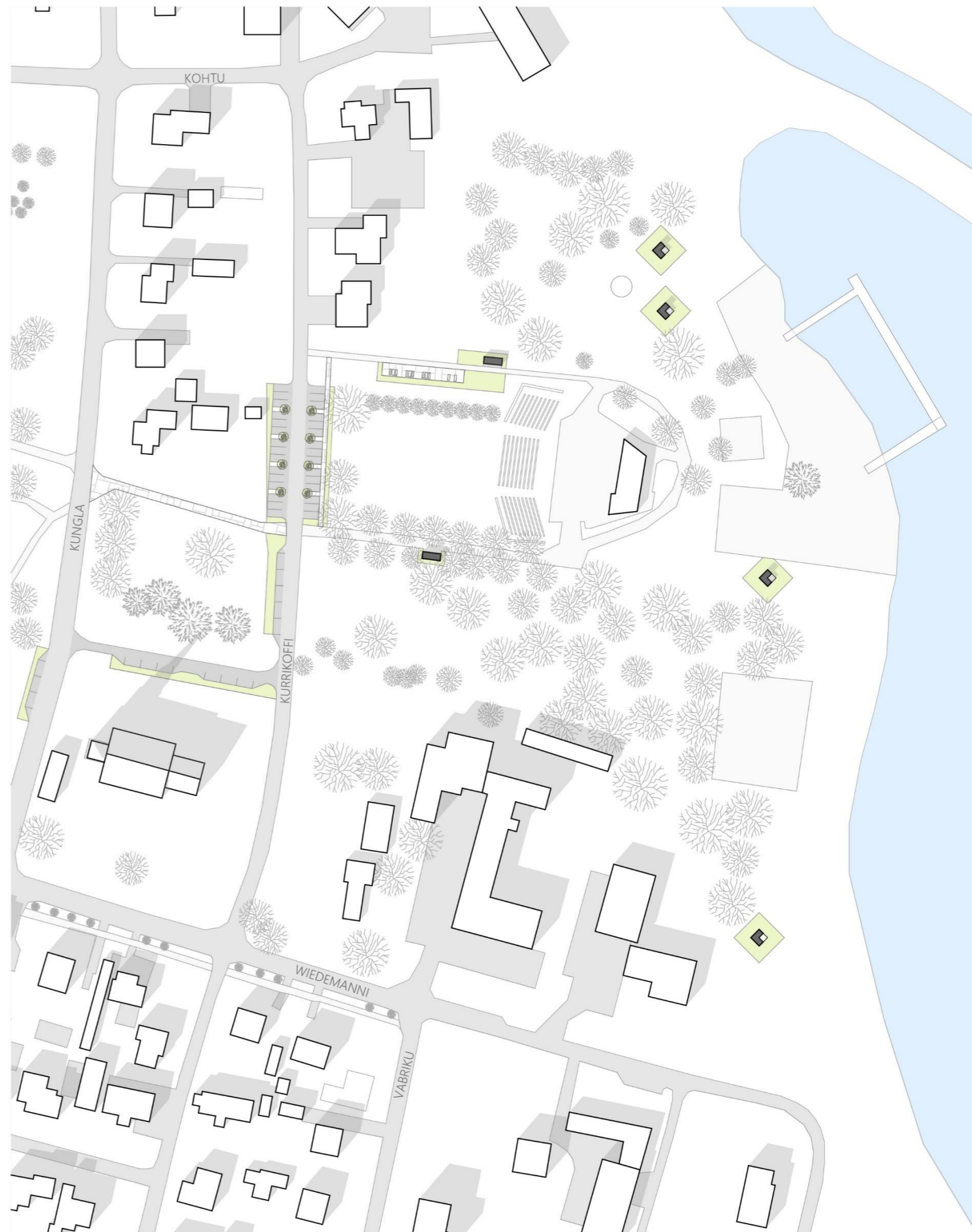
5.4. JÄRVE ÄÄRNE ALA

Türi linna ida osas paikneb inimtekkeline järv, mis rajati 1990-ndate alguses. Järve läänekaldal paikneb laululava ja rand. Suvel toimuvad piirkonnas mitmed üritused. Ala kattev kõrghaljastus on linna üks vanimatest, olles pärit 19. sajandist. Järve Pärnu jõest eraldaval tammil on kirsipuude allee, mida 2022. aastal pikendati Kurrikoffi tänavani.

Järve ümbruses suuri muutusi ette ei nähta. Alal nähakse ette parkimiskohtade hajutamist ning olemasoleva parkla korrastamist. Sissekäikude juurde paigutatakse jalgrattapaviljonid jalgrataste parkimiseks ning lõkkepaviljon (Plaan 8, Joonis 13), pakkumaks vee äärsele alale rohkem kasutusvõimalust.

LEGEND

- OLEMASOLEV PUU
- PLANEERITAV PUU
- OLEMASOLEV ASFALKATE
- PLANEERITAV ASFALKATE
- OLEMASOLEV KÖNNITEE
- PLANEERITAV SILLUTIS
- PLANEERITAV HALJASALA
- PLANEERITAV KATUSEALUNE
- VESI
- RAUDTEE

5.5. PAVILJONID JA LINNAMÖÖBEL

Projektalal nähakse avaliku ruumi kaasajastamisega ette erinevate paviljonide ja linnamööbi keskkonda paigutamist, et toetada linnaruumi toimivust. Linnamööbli ja paviljonide kujundus jälgib ühtset stiili.

RINGMAJANDUS

Arvestades Türi valla visiooni liikuda ringmajandust toetava valla suunas, pakutakse projekti lahendusega välja paviljone, mille eesmärk on toetada ringmajandusele põhinevat majandusemudelit toodete välja rentimise ja parandamise näol.

Ringmajandust kirjeldatakse, kui tõhusat alternatiivi lineaarsele majandusmudelile. Kui lineaarse majandusmudeli kohaselt visatakse tarbitav toode peale selle riknemist minema, siis ringmajanduslik mudel näeb ette toote korduskasutust, parandamist või ringlusesse võtmist. (Keskkonnainvesteeringute Keskus, 2022)

Ringmajandus suunab loodusressursse tõhusamalt kasutama, kuid nõuab süsteemseid muudatusi nii poliitilisel tasandil kui ka tarbijate ning ühiskonna hoiakutes. Alates tootmisest ja tarbimisest kuni jäätmekäitluse ja taaskasutuse peab haldama ressursse, mis võimaldab efektiivsemat kasutust ning vähendab tekkivaid jäätmeid. Ringmajanduse puhul on oluline ettevõtete omavaheline koostöö, mis annab võimalusi turgude ja partnerluste loomiseks. (Keskkonnainvesteeringute Keskus, 2022)

Ringmajandusmudel näeb kvantiteedi asemel ette toote kvaliteeti kestvuse, taaskasutuse ning ringluse näol. Sellisel puhul arvestatakse toote välja ostmise asemel toote rentimist. (UNIDO, 2015)

Rentimisvõimalus nõuab vähem esemete tootmist ning on piirkonna siseselt kasulikum kohalikule ja ettevõtjale. Ettevõtja saab eseme kasutamise pealt tulu ning selle eest teenuses olevat eset vajadusel parandada. Samuti ei pea kohalikud eset, mida harva kasutatakse, välja ostma.

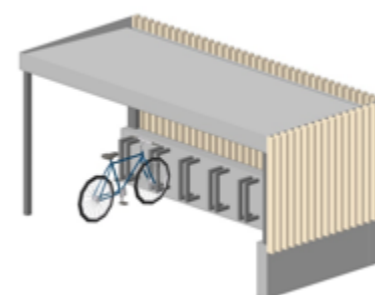
„Selleks, et ringmajandus saavutaks oma täieliku potentsiaali, on vaja süsteemset mõtlemist ja muutusi kogu sotsiaal-majanduslikus süsteemis, et jõuda tõeliste muutusteni tarbimises, tootmises, planeerimises, poliitikas, elustiilis, kultuuris ja väärtushinnangutes“ (Keskkonnainvesteeringute Keskus, 2022).

Joonis 9. Ringmajanduse skeem. Allikas: UNIDO

JALGRATTAPAVILJON

Projektalale on ettenähtud kaetud jalgrattaparkimiskohtade rajamine. Valla visioon liikuda rohelist liikumist hõlbustava asukoha suunas, vajab ka kohta, kuhu transpordivahend vajadusel jätta. Projektiga nähakse ette jalgrattapaviljonide rajamine terve projektala ulatuses.

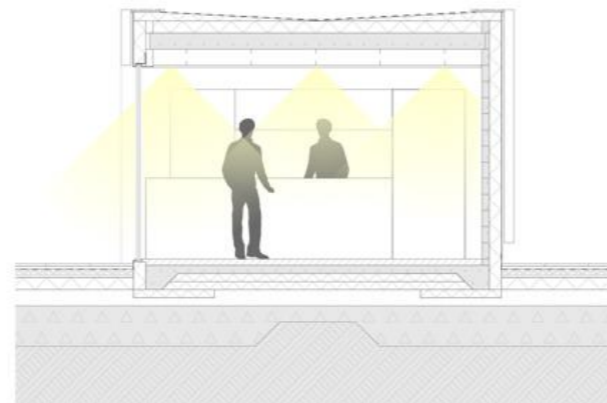
Joonis 10. Jalgrattapaviljon. Allikas: Autor

JALGRATTALAENUTUS

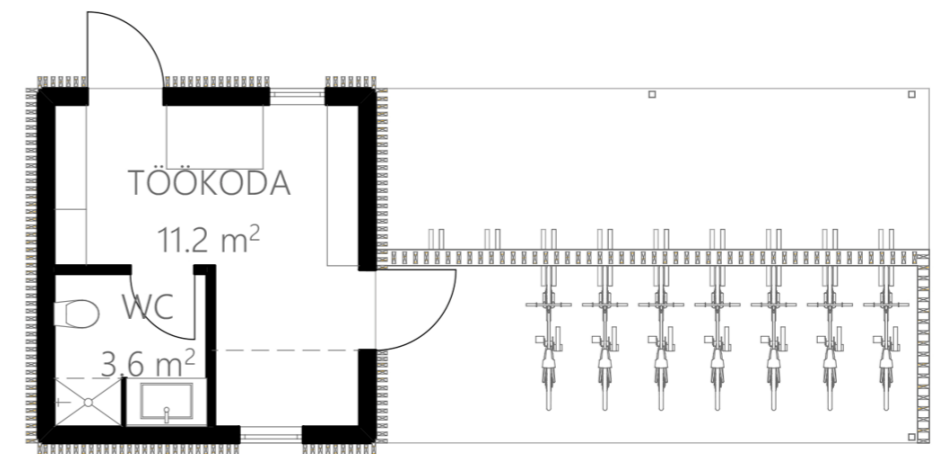
Arvestades valla visiooni liikuda ringmajandust toetava valla suunas, nähakse projektiga ette jalgrattalaenutuse rajamine praeguse kesklinna parkla põhja külge. Võimalusel saab seal laenutada teenuse pakkuja jalgrattaid, tõukerattaid või parkida isiklikke jalgrattaid. Lisaks jalgrattalaenutusele, nähakse paviljoni ette töökoda, kus vajadusel saab liiklusvahendeid remontida. Jalgrattalaenutus on kavandatud selliselt, et selle rendipoolt oleks võimalik öösel sulgeda.

KOHVIKUPAVILJON

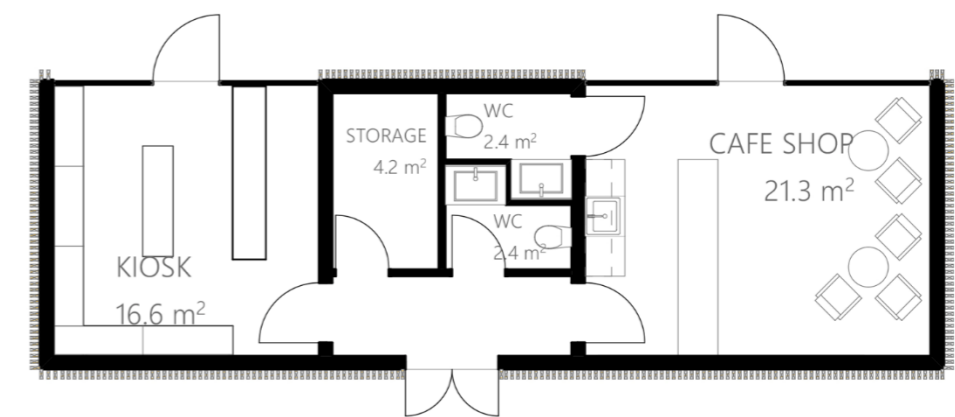
Keskväljakule kavandatud paviljonide eesmärk väljendub ettevõtlikul funktsioonil, mis on suunatud toetama avaliku ruumi elavdamist. Kohvikupaviljon on lihtsa põhiplaaniga, jagunedes kolmeks osaks: kiosk, tagaruumid, ning kohvikupind. Tagaruumidesse pääseb parkimisplatsi poolt, ning paviljon ise avaneb väljakule. Kiosk kujutab suuruselt pisikest poodi ning kohviku osa näeb ette minikohvikut, mille siseruumides saab korraga viibida paar inimest.

Joonis 11. Lõige 4-4. Kohvikupaviljon. Allikas: Autor

Plaan 6. Jalgrattalaenutus. Allikas: Autor

Plaan 7. Kohvikupaviljon. Allikas: Autor

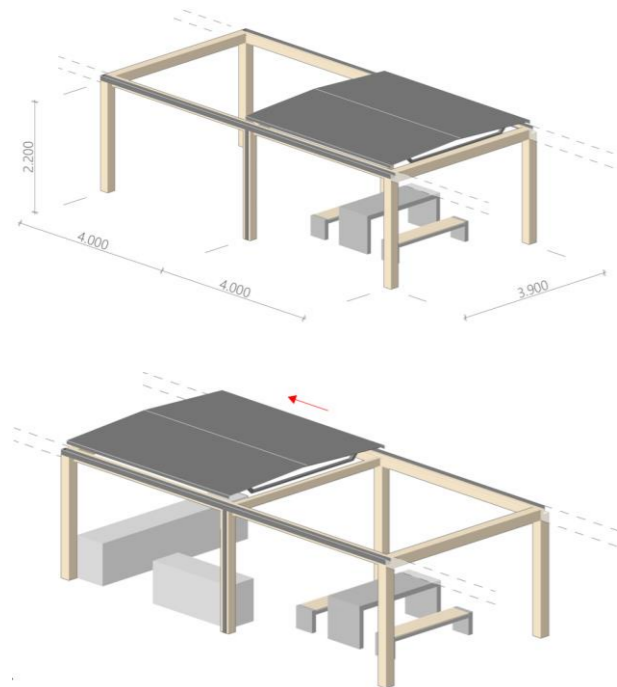

Pilt 9. Vaade väljakule viivale alleele. Allikas: Autor

PERGOLA

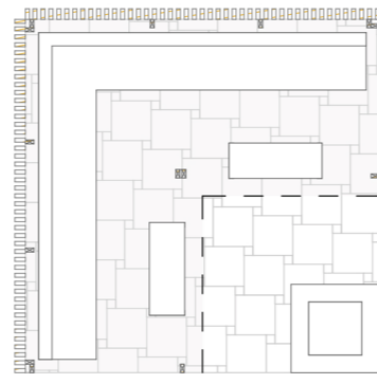
Keskväljakule viiva äärde on kavandatud libiseva katusega pergola süsteem, mis koosneb neljast lülist. 1 lüli (Joonis 12) on jaotatud kaheks osaks. Ühe osa alla on paigutatud laud koos istumisega. Teine osa on igapäevaselt tühi ning on mõeldud kasutamiseks laatare ajal. Pergola katus on kavandatud libisevana, mis võimaldab katust kahe osa vahel vastavalt vajadusele liigutada. Vihmaveesüsteem on peidetud konstruktsiooni, et säilitada lihtsat vormi. Katus ja vihmaveesüsteem on kavandatud metallist, värvida RAL 9004 halliks. Pergola konstruktsioon on kavandatud puidust.

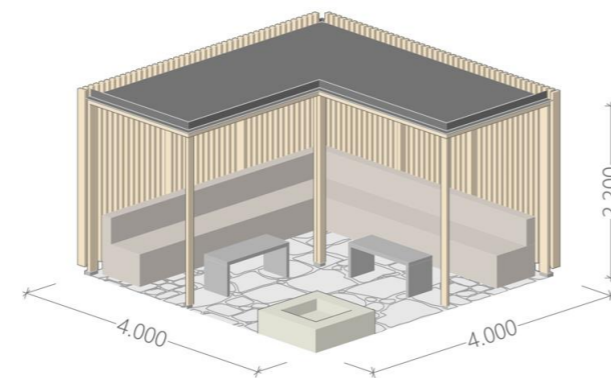
Joonis 12. Pergola. Kasutus igapäevaselt ja laadal Allikas: Autor

LÖKKEPAVILJON

Põhiplaani ruudu kujuline, avatud paviljon koos välise lõkkealusega. Eesmärk on inimestele, kes nautivad looduses viibimist, pakkuda linnas, vee ääres, võimalus teha lõket ja grillida. Varjualune annab võimaluse asukohta kasutada ka vihmase ilmaga. Katus katab istekohti ja lauakest. Põrandal on kasutatud looduskivisillutist. Paviljon on 4x4 meetriste mõõtmetega ning 2,2 meetri kõrgune.

Plaan 8. Lõkkepaviljon. Allikas: Autor

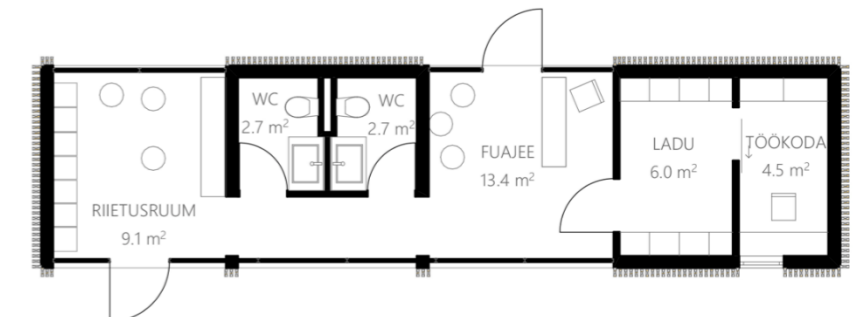

Joonis 13. Lõkkepaviljon. Allikas: Autor

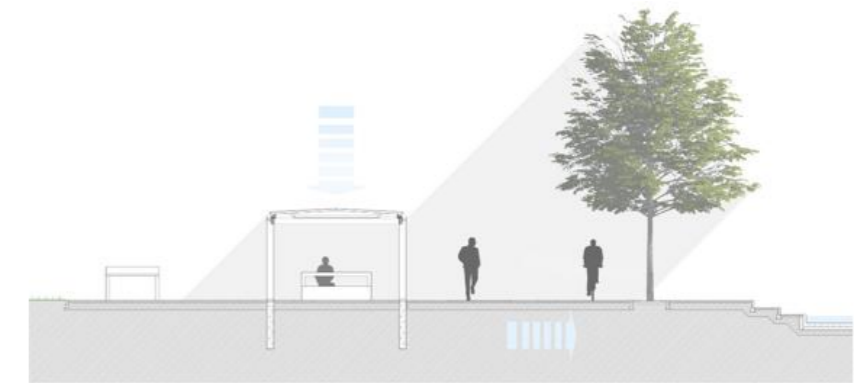
UISUPAVILJON

Lähtuvalt kohalike poolsele tähelepanekule, et praegune keskväljak võimaldab linna esindada seal toimuvate tegevuste poolest, nähakse projektiga ette olemasolevasse parklasse uisupaviljon mis toetaks selle lõunaküljele kavandavat uisuväljakut. Paviljoni kavandamisel on arvestatud ringmajandusest tulenevat korduvkasutust ja toodete parandamist.

Paviljon jaguneb neljaks: Fuažeeks, tagaruumideks, riidevahetuseks ja WC-alks. Laoruumis hoiustatakse rulluiskusid ja tavalisi uiskusid, mida töökojas saab vajadusel parandada. Riietusruum kavandatakse saapa vahetamiseks. Uisuväljakut saab vastavalt hooajale kasutada uisu- või rulluisuväljakuna.

Plaan 9. Uisupaviljon. Allikas: Autor

Joonis 14. Lõige 3-3. Pergola ja veeriba. Allikas: Autor

LINNAMÖÖBEL

Väljaku kavandamise ja ümbritseva avaliku ruumi kaasajastamisega paigutatakse projektalasse erinevat linnamööblit. Mööbli stiil sarnaneb paviljonidega. Linnamööbli eesmärk on avaliku ruumi atraktiivsemaks muutmine ja ühise joonega ühtseks tervikuks sidumine.

PINK

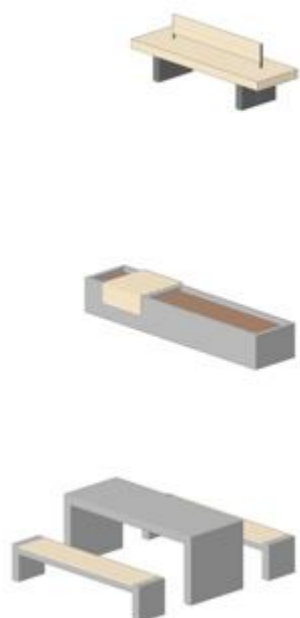
Linnakeskkonnas on pink atraktiivne ja esteetiline element. Lisaks on see funktsionaalselt oluline mööbliese, pakkumaks linnaruumi kasutavale inimesele istekohta. Istudes saab inimene jälgida enda ümber toimuvat, kasutada nutiseadmeid ja olla osa linnaelust. Mugava istekoha puhul jääb ta sinna pikemaks ning alustab vestlust inimesega, keda ta kohtab. Mugavusfaktor määrab, kui kaua inimene linnas aega veedab. Mida pikemalt veedab inimene linnaruumis aega, seda elavam on linn (Gehl, 2010).

Projektlahenduses kasutatavatest pinkidest seljatoega versiooni puhul on inspiratsiooni saadud Tallinnas, Reidi teel kasutatavast (Pilt 10), mille puhul tõuseb esile lihtne vorm ja puidu suur osakaal.

Projektlahendusega kavandatakse seljatoega ja ilma seljatoeta pinke.

Pilt 10. Pink Reidi teel. Allikas: Extery

Joonis 16. Projektalale planeeritud istekohad. Allikas: Autor

KASUTATAVAD MATERJALID

Paviljonides ja linnamööblis on valdavalt kasutatud looduslike materjale. Paviljonid, mis on ettenähtud aastaringseks kasutuseks, on ettenähtud ka nende soojustamine.

Viimistluselementidena kasutatakse puitu, mis on inspireeritud kohalikust puiduettevõttest. Lisaks puidule on välisviimistluselementidena kasutatud betooni, RAL 9004 tooni metalli ja klaasi, mis sobitub looduslähedasse linnaruumi.

TIMBER

CONCRETE

RAL 9004 GRAY

Paviljonide põrandapinnaks on jäetud puhas betoonpind, tagamaks selle kergest hooldust. Küllastajaid teenindavates paviljonides on seinaviimistlusena ettenähtud puitu imiteerivat plaati, tagaruumides ja jalgrattalaenutuse siseruumis on siseseiina ettenähtud värvitud kipsplaat. Lagede puhul on ettenähtud valgeid paneele.

Joonis 15. Lõige 1-1. Väljak. Allikas: Autor

Pilt 11. Väiksem lava vana koolimaja hoovis. Allikas: Autor

Pilt 12. Vaade uisuväljakule. Allikas: Autor

KASUTATUD KIRJANDUS

- Abdel-Aziz, A., Abdel-Salam, H., El-Sayad, Z. (21. jaanuar 2016. a.). *The Role of ICTs in Creating the New Social Public Place of the Digital Era*. Alexandria Engineering Journal, 2016 (55). Allikas: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1110016815002124>
- Arvola, J., Tarkiainen, Ü., Rikk, J., Pajur, A., Ruisu, E. (1996). *Türi - kilde kihelkonna ja linna arengust*. Kirjastus Kuma.
- Autogeenius. (2021). *Uuring: pandeemia ajas Eesti noored autorooli*.
- Bergefurt, L., Kemperman, A., van den Berg, P., Borgers, A., van der Waerden, P., Oosterhuis, G., & Hommel, M. (2019). *Loneliness and Life Satisfaction Explained by Public-Space Use and Mobility Patterns*. Environmental Research and Public Health. Allikas: https://www.researchgate.net/publication/337014991_Loneliness_and_Life_Satisfaction_Explained_by_Public-Space_Use_and_Mobility_Patterns
- Caves, R. W. (2005). *Encyclopedia of the City*. Routledge
- Comune di Milano (2020). *Milan 2020. Adaption Strategy*. Agenzia Mobilità Ambiente Territorio.
- Dadich, S., (2019). *Olafur Eliasson: The Design of Art*. Dokumentaalsari, Abstract: The Art of Design, (H2, E1).
- Dickenson, C. P. (2016). *On the Agora: The Evolution of a Public Space in Hellenistic and Roman Greece*. Brill.
- Dougherty, D. L. (2006). *Embodying the City: Identity and Use in Urban Public Space*. Magistritöö. Virginia Polytechnic Institute and State University. Allikas: <https://vtechworks.lib.vt.edu/bitstream/handle/10919/32225/bookfinal2.pdf?sequence=1&isAl>
- EAL (2022). *EV100 arhitektuur. Hea Avalik Ruum*. Eesti Arhitektide Liit. Allikas: http://www.arhliit.ee/EV100_arhitektuur/
- EAL (2021). *Türi keskuse avaliku ruumi arhitektuurivõistlus*. Hea Avalik Ruum. Eesti Arhitektide Liit.
- Eesti Keele Instituut (6. märts 2022. a.). *Sõnaveeb*. Allikas: <https://sonaveeb.ee/>
- Emergency Vernacular Architecture. (2016). *Tapis Rouge*. EVA Studio. Allikas: <http://www.evastudio.co.uk/tapis-rouge>
- ERR. (27. veebruar 2020. a.). *First coronavirus case found in Estonia*. Allikas: <https://news.err.ee/1057196/first-coronavirus-case-found-in-estonia>
- ERR. (12. märts 2020. a.). *Valitsus kuulutas välja eriolukorra*. Allikas: <https://www.err.ee/1063213/valitsus-kuulutas-valja-eriolukorra>
- Eva, M., Cehan, A., Lazar, A. (5. juuli 2021. a.). *Patterns of Urban Shrinkage: A Systematic Analysis of Romanian Cities (1992–2020)*. MDPI. Allikas: <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/13/7514>
- EVA Studio. (2016). *Tapis Rouge*. Emergency Vernacular Architecture. Allikas: <https://www.evastudio.co.uk/tapis-rouge>
- Francis, M. (1987). *Public Streets for Public Use*. Columbia University Press.
- Gehl, J. (2010). *Linnad Inimestele*. Island Press.
- Gehl, J., Gemzøe, L., Kirknæs, S., Søndergaard, B. S. (2006). *New City Life*. The Danish Architectural Press.
- Giddings, B., Charlton, J., Horne, M. (2011). *Public squares in European City Centres*. Urban Design International.
- Gomes, P., S. (1. oktoober 2012. a.). *Factors of Good Public Space Use*. University of Aveiro. Allikas: https://core.ac.uk/display/15569318?utm_source=pdf&utm_medium=banner&utm_campaign=pdf-decoration-v1
- Hall, E. T. (1966). *The Hidden Dimension*. Anchor Books.

- Hough, M. (1990). *Out of Place: Restoring Identity to the Regional Landscape*. Yale University Press.
- ID.ee. (6. märts 2022. a.). *E-hääletamine ja e-valimised*. Riigi Infosüsteemi Amet. Allikas: <https://www.id.ee/artikkel/e-haaletamine-ja-e-valimised/#kuidas-elektrooniline-haaletamine>
- Hester, R. T. (1984). *Planning Neighborhood Space with People, 2nd ed.* Van Nostrand Reinhold.
- Hollander, J. B., Pallagst, K., Schwarz, T., Popper, F. J. (2009). *Planning Shrinking Cities*. ResearchGate. Allikas: https://www.researchgate.net/publication/228125028_Planning_Shrinking_Cities
- Hootsuite, We Are Social. (2021). *Digital 2021 Estonia*. DataReportal. Allikas: <https://datareportal.com/reports/digital-2021-estonia>
- Jowett, B. (1885). *The Politics of Aristotle*. Clarendon Press.
- Kademi-Vidra, A. (2014). *Identity Spaces*. Acta Universitatis Sapientiae, Social Analysis, 2014 (4). Allikas: <http://www.acta.sapientia.ro/acta-social/C4-12/social412-8.pdf>
- Keskkonnaagentuur. (2021). *Aasta ilma ülevaade 2021*. Allikas: <https://storymaps.arcgis.com/stories/3c68b7cde33d4db59d283cd732af4fa8>
- Keskkonnainvesteeringute Keskus. (2022). *Ringmajandus*. Allikas: <https://ringmajandus.envir.ee/et/ringmajandus>
- Kenk, O. (2016). *Pärnaalleede linn Türi*. Türi - Kilde Kihelkonna ja Linna Arengust, VI osa. Türi Linna Valitsus.
- Klaas, E. (2022). Maakonna teedele tulevad peagi gaasibussid. *Järva Teataja, 2022 (33)*. Allikas: <https://jarvateataja.postimees.ee/7481904/maakonna-teedele-tulevad-peagi-gaasibussid>
- Kriis. (5. märts 2022. a.). *Kõik hetkel kehtivad piirangud*. Allikas: <https://kriis.ee/covidi-kriisi-juhtimine-kusimused-ja-vastused/kriisi-juhtimine/hetkel-kehtivad-piirangud>
- Li, S. (1994). *Users' Behaviour of Small Urban Spaces in Winter and Marginal Seasons*. Architecture & Comportement/Architecture & Behaviour, 1994 (10). Allikas: <https://www.epfl.ch/labs/lasur/wp-content/uploads/2018/05/LI.pdf>
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. The M.I.T Press.
- Malchik, A. (6. mai 2019. a.). *The Problem With Social-Media Protests*. The Atlantic. Allikas: <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2019/05/in-person-protests-stronger-online-activism-a-walking-life/578905/>
- Ngesan, M. R., Karim, H. A. (2012). *Night Time Social Behavior in Urban Outdoor Spaces of Shan Alam*. Procedia – Social and Behavioral Sciences, 2012 (50). Elsevier Ltd. Allikas: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812032351>
- Nigola, T. (26. juuli 2019. a.). *Unistus linnast*. Sirp. Allikas: <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/arhitektuur/unistus-linnast/>
- Ning, F., Jie, M., Bo-rong, L., Ying-xin, Z. (Detsember 2009. a.). *Impact of Landscape on Wind Environment in Residential Area*. Journal of Central South University of Technology, 2009 (16). Allikas: https://www.researchgate.net/publication/295692268_Impact_of_landscape_on_wind_environment_in_residential_area
- Näpping, E. (2014). *Sündmusturismi Mõju Türi Väikelinnale*.
- Parkinson, J. R. (2012). *Democracy and Public Space*. Oxford University Press. Lõputöö, Pärnu kolledž: Tartu Ülikool.
- Polat, S., Dostoglu, N. (2016). *Measuring place identity in public open spaces*. ResearchGate. Allikas: https://www.researchgate.net/publication/305800553_Measuring_place_identity_in_public_open_spaces
- PPS. (22. juuli 2014. a.). *Technology Brings People Together in Public Spaces After All*. Project for Public Spaces. Allikas: <http://sustainablecitiescollective.com/projectpublicspaces/289076/technology-brings-people-together-public-spaces-after-all>
- Pressman, N. (1994). *Climatic Factors in Play Areas and Public Space*. Architecture & Comportement/Architecture & Behaviour, 1994 (10). Allikas: <https://www.epfl.ch/labs/lasur/wp-content/uploads/2018/05/PRESSMAN-v10n4.pdf>
- Prisk, E. (2001). *Türi Linna Haljastuse Ajaloost*. Türi - Kilde Kihelkonna ja Linna Arengust, II osa. Kuma.

- Statistikaamet. (10. november 2020. a.). *Suureneb nii üksi elavate inimeste, aga ka kolmelapseliste perede arv*. Statistikaamet. Allikas: <https://www.stat.ee/et/uudised/suureneb-nii-uksi-elavate-inimeste-aga-ka-kolmelapseliste-perede-arv>
<http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?DataSetCode=LEM04>
- Tammsaar, H. (30. november 2018. a.). „*Üheksa kuud aastas me lihtsalt külmetame*“. Sirp. Allikas: <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/arhitektuur/uheksa-kuud-aastas-me-lihtsalt-kulmetame/>
- Türi Vald. (2022). *Tänavavalgustus Lülitatakse Kevad-suvisele Režiimile*. Türi. Allikas: https://www.tyri.ee/et/uudised/-/asset_publisher/cPsfNB6WHJ7M/content/id/34377009?redirect=https%3A%2F%2Fwww.tyri.ee
- Türi Vald. (2020). *Türi Valla Arengukava 2021-2025*. Türi Vallavolikogu.
- Türi Vald. (Veebruar 2022. a.). *Türi Valla Üldplaneering*. Kobras OÜ. Allikas: https://www.tyri.ee/documents/101289/32137112/2021.09.10_Tyri+ÜP_seletuskiri_KOOSKÕLASTAMISELE.pdf/d3b7f1d4-49f6-4a94-9fcb-25d90cf2977a
- UNIDO. (2015). *Circular Economy*. Allikas: https://www.unido.org/sites/default/files/2017-07/Circular_Economy_UNIDO_0.pdf
- Veldre, H. (2021). *Kogukond ja väikelinna taaselavdamine Türi linna näitel*. Magistritöö, Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Vellevoog, K. (2015). *Good Public Space*. Estonian Art, 2015 (15/1). Allikas: <https://www.estonianart.ee/architecture/good-public-space/>
- Vukmirovic, M., Gavrilovic, S., Stojanovic, D., (20. november 2019. a.). *The Improvement of the Comfort of Public Spaces as a Local Initiative in Coping with Climate Change*. Sustainability. ResearchGate. Allikas: https://www.researchgate.net/publication/337404624_The_Improvement_of_the_Comfort_of_Public_Spaces_as_a_Local_Initiative_in_Coping_with_Climate_Change
- Weather & Climate. (29. aprill. 2022. a.) *Average monthly rainy days in Türi*. Allikas: <https://weather-and-climate.com/average-monthly-Rainy-days,turi-jarvamaa-ee,Estonia>
- Whyte, W. H. (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*. Dokumentaalfilm. Municipal Art Society of New York
- WE Architects. (2020). *MALECÓN RÍO CALDERA*. WE Architects. Allikas: https://wearchitects.eu/portfolio_page/malecon-boquete-panama/
- WorldPress. (2018). *2018 Limitations*. WorldPress. Allikas: <https://publicspaces.guide/limitation-of-the-study/>
- Zagroba, M., Szczepanska, A., & Senetra, A. (11. oktoober 2020. a.). *Analysis and Evaluation of Historical Public Spaces in Small Towns in the Polis Region of Warmia*. Allikas: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/20/8356>

ILLUSTRATSIOONID

JOONIS 1. ÜHELIKMELISTE LEIBKONDADE KASV EESTIS. ALLIKAS: STATISTIKAAMET, 2020	7
JOONIS 2. 12 KVALITEEDIKRITEERIUMI ALLIKAS: J. GEHL „LINNAD INIMESTELE“	14
JOONIS 3. TAPIS ROUGE. ALLIKAS: https://www.evastudio.co.uk/tapis-rouge	16
JOONIS 4. PÕLVA KESKVÄLJAK. ALLIKAS: https://www.abma.ee/polva-keskvaljak	17
JOONIS 5. TÜRİ VALD EESTI JA JÄRVAMAA SUHTES. ALLIKAS: AUTOR	18
JOONIS 6. HETKE OLUKORD. ALLIKAS: AUTOR.....	25
JOONIS 7. LÕIGE 2-2. VILJANDI TÄNAV PRAEGU. ALLIKAS: AUTOR.....	44
JOONIS 8. LÕIGE 2-2. VILJANDI TÄNAV KAVANDATAV. ALLIKAS: AUTOR.....	44
JOONIS 9. RINGMAJANDUSE SKEEM. ALLIKAS: UNIDO	46
JOONIS 10. JALGRATTAPAVILJON. ALLIKAS: AUTOR	46
JOONIS 11. LÕIGE 4-4. KOHVIKUPAVILJON. ALLIKAS: AUTOR.....	47
JOONIS 12. PERGOLA. KASUTUS IGAPÄEVASELT JA LAADAL ALLIKAS: AUTOR.....	49
JOONIS 13. LÕKKEPAVILJON. ALLIKAS: AUTOR.....	49
JOONIS 14. LÕIGE 3-3. PERGOLA JA VEERIBA. ALLIKAS: AUTOR	49
JOONIS 15. LÕIGE 1-1. VÄLJAK. ALLIKAS: AUTOR.....	50
JOONIS 16. PROJEKTALALE PLANEERITUD ISTEKOHAD. ALLIKAS: AUTOR	50
KAART 1. TÜRİ ASULA 20. SAJANDI ALGUSES. ALLIKAS: MAA-AMET	20
KAART 2. TÜRİ LINN 1930NDATEL. ALLIKAS: MAA-AMET	20
KAART 3. MAAJAOTUSKAART. ALLIKAS: TÜRİ VALLA ÜLDPLANEERING, 2022	22
KAART 4. ARHITEKTUURIVÕISTLUSE PIIRKOND. ALLIKAS: AUTOR.....	24
KAART 5. ÜHISKONDLIKUD HOONED JA KAUGUSED KESKSE ALA SUHTES. ALLIKAS: AUTOR	27
KAART 6. ÜRITUSED, POED, KOHVIKUD. ALLIKAS: AUTOR.....	28
KAART 7. AUTO, JALAKÄIJA, RONGILIIKLUS. ALLIKAS: AUTOR	29
KAART 8. PARKLATE ASUKOHAD TÜRIL. ALLIKAS: AUTOR	30
KAART 9. ÜHISTRANSPOORT TÜRIL. ALLIKAS: AUTOR	31
KAART 10. ROHEANALÜÜS. ALLIKAS: AUTOR.....	32
KAART 11. ASENDIPLAAN	35
KAART 12. PROJEKTALA KESKOSA - VÄLJAK. ALLIKAS: AUTOR.....	38
KAART 13. JÄRVE ÄÄRNE. ALLIKAS: AUTOR.....	45
SKEEM 1. PIIRANGUD. ALLIKAS: AUTOR.....	36
SKEEM 2. ÜHENDUSED. ALLIKAS: AUTOR.....	36
SKEEM 3. RUUMILISED PIIRID. ALLIKAS: AUTOR	36

PLAAN 1. VÄLJAK. PARKIMINE. ALLIKAS: AUTOR.....	38
PLAAN 2. VÄLJAK. IGAPÄEVANE KASUTUS. ALLIKAS: AUTOR.....	39
PLAAN 3. VÄLJAK. KASUTUS LAATADEL. ALLIKAS: AUTOR	40
PLAAN 4. VÄLJAK. KULTUURIÜRITUSED. ALLIKAS: AUTOR	41
PLAAN 5. VILJANDI TÄNAV. ALLIKAS: AUTOR	43
PLAAN 6. JALGRATTALAENUTUS. ALLIKAS: AUTOR	47
PLAAN 7. KOHVIKUPAVILJON. ALLIKAS: AUTOR	47
PLAAN 8. LÖKKEPAVILJON. ALLIKAS: AUTOR.....	49
PLAAN 9. UISUPAVILJON. ALLIKAS: AUTOR	49
PILT 1. TAPIS ROUGE. ALLIKAS: https://www.evastudio.co.uk/tapis-rouge	16
PILT 2. PÕLVA KESKVÄLJAK. allikas: https://www.abma.ee/polva-keskvaljak	17
PILT 3. TÜRI KOOLIMAJA 1930NDATEL. ALLIKAS: AJAPAIK	20
PILT 4. VILJANDI TÄNAV 1930NDATE LÕPUS. ALLIKAS: AJAPAIK	20
PILT 5. TÜRI LILLELAAT. ALLIKAS: TRIIN ADAMSON.....	21
PILT 6. FOTOD ASUKOHAHAST. ALLIKAS: AUTOR, VAADE 9: KARISMA ARHITEKTID	26
PILT 7. VAADE VÄLJAKULE. ALLIKAS: AUTOR.....	34
PILT 8. VAADE VILJANDI TÄNAVALE. ALLIKAS: AUTOR	42
PILT 9. VAADE VÄLJAKULE VIIVALE ALLEELE. ALLIKAS: AUTOR.....	47
PILT 10. PINK REIDI TEEL. ALLIKAS: EXTERY	50
PILT 11. VÄIKSEM LAVA VANA KOOLIMAJA HOOVIS. ALLIKAS: AUTOR.....	51
PILT 12. VAADE UISUVÄLJAKULE. ALLIKAS: AUTOR	52

AVALIKU RUUMI KAASAJASTAMINE TÜRI VÄIKELINNA NÄITEL

AUTOR: PETER LUUK

JUHENDAJA: ÜLLAR AMBOS

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOO

2022

TÜRI

ASUKOHT

TÜRI ON AEDLINNA MILJÖÖGA VÄIKELINN JÄRVAMAAL. LINN ON TÜRI VALLA KESKUS NING SELLE PINDALAKS ON 9,79 KM². TÜRI ASUB PÄRNJU JÕE ÄÄRES, KUS VALDAV OSA LINNAST JÄÄB JÕE PÕHJAKALDALE. LINNA ELANIKE ARV ON VIIMASE 2 AASTAT KÕIKLUNUD 5000 JUURES. TÜRI ON MAAKONDLIKU TAHTSUSEGA ÜHISTRANSPORDI SOLMPUNKT, KUS SAABAD KOKKU BÜSSI- JA RONGILIKULUS JÄRVAMAAL KESKUS PAIDE, MILLEGA TÜRI ON TIHE ÜHENDUS BÜSSILIKLUSEGA, ASUB 14 KM KIRDES. AJALOOLISELT ON ASUKOHT KANDNUD KA NIME TURGEL.

TÜRI VALD PAIKNEB JÄRVA MAAKONNNA EDELA OSAS. VALDA PIIRITLEB 4 MAAKONDA.

1- TÜRI VALD

VALLASISENE LINN

TÜRI LINNA PUHUL ON TEGEMIST VALLASISESE LINNAGA. LINN ON TIHEDALT SEOTUD 15 KM KIRDES ASUVA PAIDE LINNAGA.

1- TÜRI LINN 2- PAIDE LINN

KEVADPEALINN

ALATES AASTAST 2000 ON TÜRI KANDNUD KEVADPEALINNA TIITLIT. KEVADE TULEKUGA TULEVAD LINNA ERINEVAD ÜRITUSED, ÜHEKS TUNTIMAKS NENDEST ON MAIKUUS TOIMUV LILLELAAT, MIDA ON KORRAIDATJUD ALATES 1978. AASTAST. PEALE LILLELAADA TOIMUB KEVAD-SUVI-SÜGIS PERIODIL VÄLSTINGIMUSTES MITMEID VÄIKSEMAID LAATU, KULTUURI- JA SPORDIÜRITUSI.

AKTUAALSUS

TÜRI VALLA ARENGUKAVA

TÜRI VALLA ARENGUKAVA AASTAI 2021-2025 NÄER FTTE LINNASÜDAME ÜHTSES STIILIS KUJUNDAMIST NING AVALIKU RUUMI KASUTAMISE PIDEVAT ANALÜÜSI, AASTAKS 2035 ON VALLA EESMÄRK TÜRI LINNAS LUUA LIKUMISHARRASTUSI SOODUSTAV AVALIK RUUM, KUS ON HEAD VÕIMALUSED JÄLGGRATTAGA LIKUMISEKS, HOIUSTAMISEKS NING PARKIMISEKS. VALLA VISION ON OLLA KLIVIA JA ENERGIATEADLIK OMAVALITSUS, MIS TOETAB SÄASTVAT ARENGUT JA RINGMAJANDUST.

RINGMAJANDUS PÕHINEB PEAFE TOOTE RIKNEMIST SELLE PARANDAMISEL VÕI MATERIAALI TAASKASUTUSEL NING TOOTE VALMISTAMISEL VASTPÄIDAVATE JA KESTVATE MATERIAALIDE KASUTAMIST. TOOTE KASUTAMISEL SEE PIGEM RENDITAKSE.

ARHITEKTUURIVÕISTLUS

TÜRIIL ON PUUDUS ESINDUSIKU KESKUSE JÄRFE KOOSTÖÖS EESTI ARHITEKTIDE LIIDUGA ON KOHALIKUL OMAVALITSUSEL 2022. AASTA ESIMESEL POOLEL KAVAS VALJA KUULUTADA ARHITEKTUURIVÕISTLUS KESKVÄLJAKU JA LÄHIÜMBRUSE ÜMBERKULUNDAMISEKS.

VASTAVALT LÄHTEÜLESANDELE, OODATAKSE LAHENDUST KESKVÄLJAKULE (ALA NR. 1), MIS LOOKS SIDUSA TERVIKU RAUDTEEJAAMA JA JÄRVE VAHELISEL ALAL ÜMBRITSEVALE ALADELE (ALA NR. 2) EI OODATA SUURI MUUDATUSI VAI LINNARUUMI KVALITEEDI PARANDAMIST.

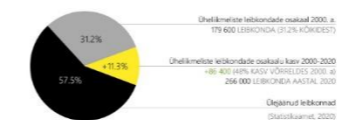

ARHITEKTUURIVÕISTLUSE PIIRKOND 1- KESKVÄLJAKU ALA 2- ÜMBRITSEVA ALA

TEORIA

SUUREM VAJADUS AVALIKULE RUUMILE

AASTATEL 2000 - 2020 ON EESTIS ÜKSI ELAVATE ALLA 65-AASTASTE INIMESTE HULK KASVANUD 48%. (Statistikaamet) „LEIBKONDADE KAHANEMINE SUURENDAB SUHTLEMISVAJADUST VALJASPOOL KODU. SUURTE ÜHISKONDLIKE JA MAJANDUSLIKE MUUTUSTE TULEMUSENA ON INIMISE ELU ÜHA PRIVATISEM: ISIKLIK ELUASE, ISIKLIK AUTO, ISIKLIK KODUMASINAD, ISIKLIK KONTOR. TEKINUD OLUKORRAS OLEME TUNNISTAJAKS KODANIKUÜHISKONNA JA ÜLDISE SUHTLUSVAJADUSE PIDEVALE KASVULE.“ (Sihel, 2019)

RUUM SOTSIALISEERUMISEKS

VIIMASE 20 AASTA JOOKSUL ON MUUTUNUD AVALIKUS RUUMIKS VIRTUAALKESKOND, KUS INIMESD VEEDAVAD SUURE OSA ENDA AJAST. SELLEST LÄHTUVALT ON VALDAV ARUSAAM, ET PARAST NUTISEADMETE TEKIMIST, KASUTAVAD INIMESD TEHNOLOOGIA MUGAVUSTE TÕTTU AVALIKU RUUMI VÄHEM, KUI NAD SEDA VAREM TEGID. PPS-POOLI TEHTUD UURIMUS LEIDIS, ET INIMESD ON SOTSIAALSELT VÄHEM ISOLEERTUD NING VEEDAVAD SELTSKONNAS ROHKEM AEGA KUI 40 AASTAT TAGASI.

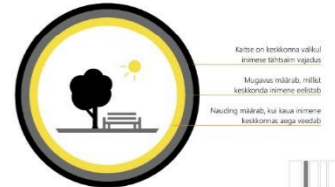

ESINDUSLIK IDENTITEET

LINNA KESKUSTES ASUKOHA IDENTITEEDILE TÄHELEPANU MITTEROORAMINE PÕHJUSTAB SOTSIAALSEID, KESKKONDLIKE, MAJANDUSLILKE JA TERVISE PROBLEEME (GIDDINGS, B., 2011). IDENTITEETI ON VÕIMALIK VÄLJENDADA JÄTTES ALLES ELEMENTE OLEMASOLEVAST MAASTIKUST. KAASATES ELANIKKONDA AVALIKU RUUMI KUJUNDAMISEL, LOOB SEE KOGUKONNAS KUULUVUSTUNDE, KUNA NAD SAMUTI OMAVAD KUJUNDATUD RUUMI JA KASUTAVAD SEDA RUUMI TIHEDAMINI.

SOTSIAALISEERUMINE, MÄNG, KAITSE

KVALITEETNE AVALIK RUUM ON KESKKOND, MIS ARVESTAB INIMISE FUSIO- JA SOTSIOLOOGILISTE VAJADUSTEGA. SELLEKS ET INIMENE VEEDAKS KAASLASEGA KESKKONNAS AEGA, PEAB OLEMA TAGATUD KAITSE NEGATIIVSETE MOJUDE EEST JA HEAD VÕIMALUSE KESKKONNAS AJA VEETMISEKS.

ASUKOHA VALIK

LÄHTUVALT ARHITEKTUURIVÕISTLUSE LÄHTEÜLESANDELE ON MAGISTRITÖÖ PLANEERITAVA KESKVÄLJAKU ASUKOHAKS VALITUD JÄRVA MAAKONNAS, TÜRİ LINNAS OLEVAD WIEDEMANNI 2C, 4A, HÄRIDUSE 1, 22 JA KULTUURIMAJA PARKLA KINNISTUD. KINNISTUID UMBRITSEVAD TÜRİ PÕHIKOOI, KULTUURIKESKUS KOOS MUUSIKAKOOLIGA NING TÜRİ VALLAVALLITUS JA RAAMATUKOGU ENDISES AIANDUSGÜMNAASIUMIS.

HÄRIDUSE 1, 3 JA WIEDEMANNI 4A KINNISTUTE SIHTOTSTARVE ON 100% ÜHISKONDLIKS EHTISTE MAAL. WIEDEMANNI 2C KINNISTU ON 100% ARIIMAA KULTUURIMAJA PARKLA KINNISTU ON 100% TRANSPORTIMAA. KINNISTUTE SUURUS KOKKU ON 4,0 HA.

PLANEERITAVALE KESKVÄLJAKULE LISAKS KAVANDATAKSE JALAKAJA SÕBRALIKUMAKS VILJANDI MINT NING LÜAAKSE ÜHENDUS RAUDTEEJAAMA JA JÄRVE VAHEL.

PIIRKONNA AJALUGU

TÜRİ LINN ON TEKINUD PEALE RAUDTEE RAJAMIST 20. SAJANDI ALGUSES. VÕIMALUST KASUTAS ARA KOHALIK MÕENIK KES RAUDTEE JA JOE RÄÄDE PUURPÄÄRRIKU RAJAS, PEALE MIDA ASULA KIIRELT ARENEMA HAKKAS.

PLANEERITAVAL ALAL PAIKNEVAD ENDINE AIANDUSGÜMNAASIUMI HOONE (TÄNA KASUTUSES VALLAMAJA JA RAAMATUKOGUNA) PÜSTITATI 1926. AASTAL NING KULTUURIKESKUS PÜSTITATI 1956. AASTAL. SELLE KÜLES OLEV POOLKUU KÜJULISE PÕHIPLAANIGA MUUSIKAKOOL EHIATI 2008. AASTAL.

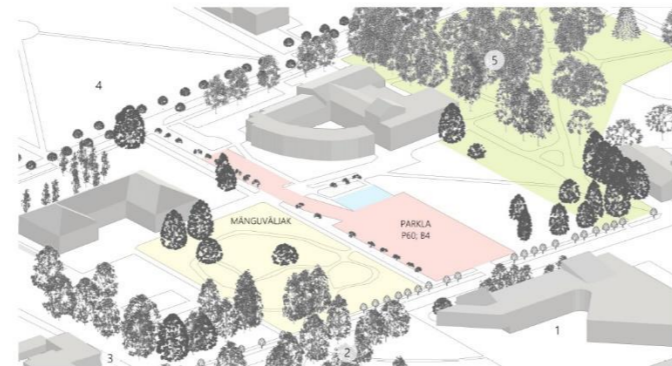

HALJASTUS

SUUR OSA TÜRİ LINNAST ON KAETUD KÕRGHALJASTUSEGA, MILLELE PANDI ALUS 1930-NDATEL AASTATEL.

1935. AASTAL PAIDE JA VILJANDI TÄNAVA ÄARDE ISTUTATUD HOLLANDI PÄRNAD ILMESTAVAD LINNAPILTI KA TÄNAPÄEVAL AIANDUSTEHNIKUMI ÕPILASTE JA ÕPETAJATE EESTVÕTUMISEL RAJATI AASTATEL 1930-NDATEL LIGIRIKKAD LINNAPÄRVID NING 8 KM TÄNAVAID MUUDETI KORRAPÄRASELT PÕETUD PÄRNADE JA TANMEDEGA KAETUD PUJESTEEDKES.

LINNAPILTI DOMINEERIVAD ELUMAJAD, MILLEST ENAMASTE AEADE PUHUL TÕUSEB ESILE KORRASHOID JA ROHKE HALJASTUS OSAKAAL.

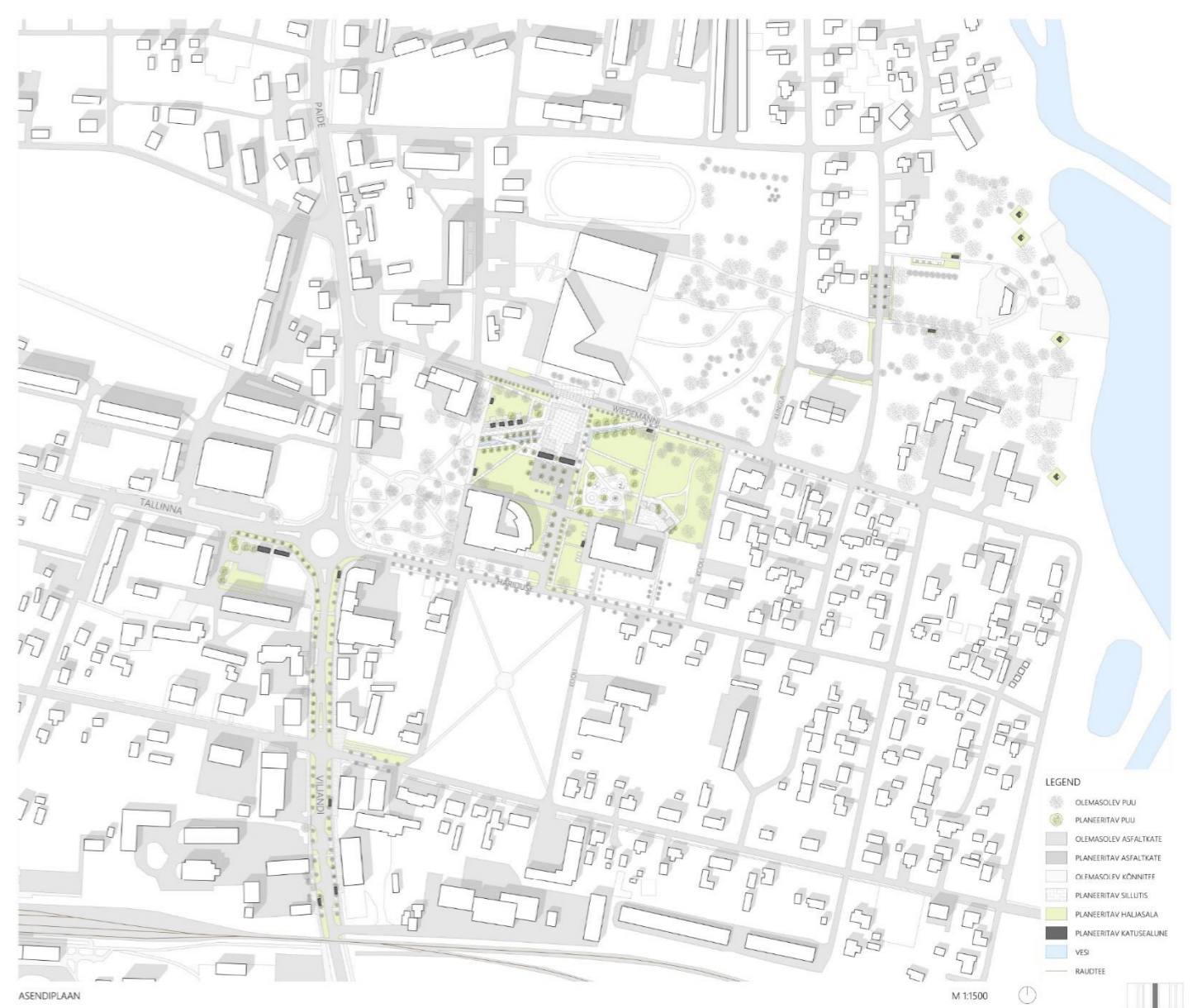
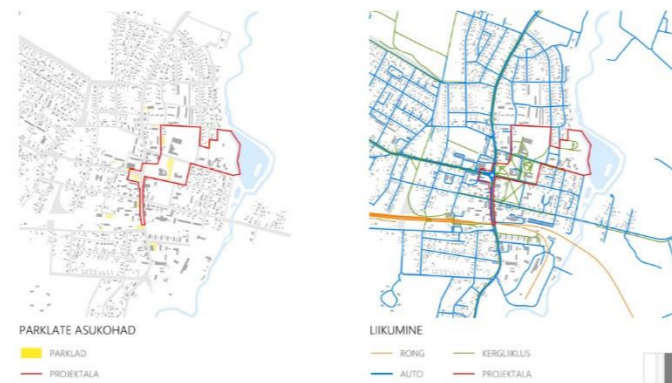

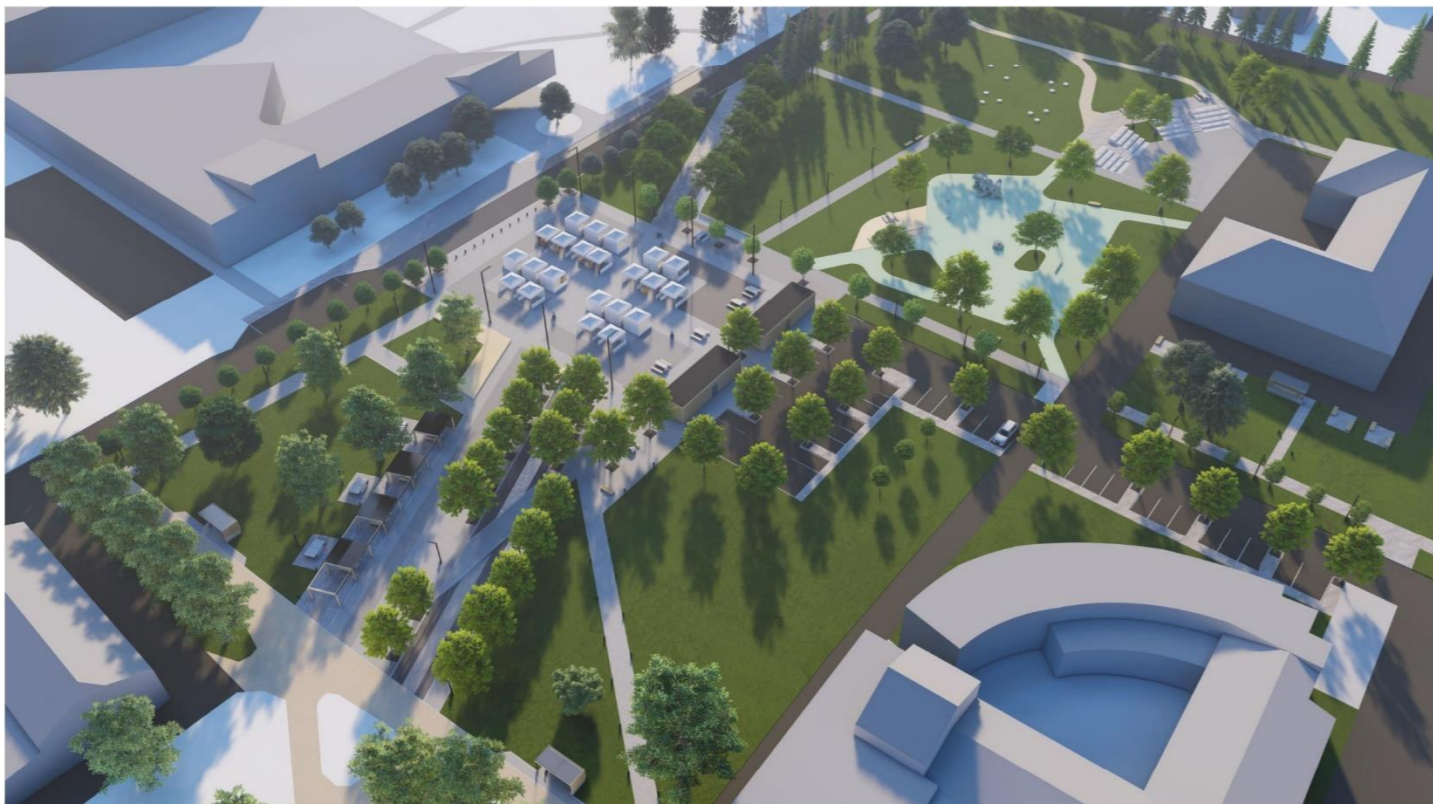
KONTAKTVOOND

PLANEERITAVA ALA KINNISTUID PIIRAB PÕHIAST TÜRİ PÕHIKOOI (NR. 1) JA KIRIKUPARK (NR. 2), IDAST PIIRAB ALA KOOLI PUJESTEE (NR. 3) SELLE ÄARES PAIKNEVATE ELUMAJADEGA. KINNISTUTE LÕUNAOSA PIIRAB HÄRIDUSE TÄNAV KOOS SELLE ÄARES PAIKNEVA KOOLI PARGIGA (NR. 4). ALAST LÄANES PAIKNEB KESKLINNA PARK (NR. 5).

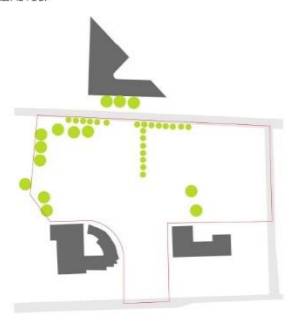
PARKIMINE

TÜRİ LINNA SISESEL ON MITMEID PARKLAID, MIS TAVAPÄEVADEL KASUTUS EI LEIA. ÜRITUSTE AJAL ON PARKLAD ENAMASTI AUTOSID TÄIS. PROBLEEM TEKIB LILLELAADA AJAL, KUI KA KÕRVATÄNAVATE ÄARSED ON ROHETE KÜLASTAJATE ARVU TÕTTU AUTODEST ÜLEKOORMATUD. 18+ AASTASTE NOORTE SEAS VÕIB MÄRGATA ÕHTUSTEL AEGADEL AUTODEGA PARKLATE VAHEL LIIKUMIST NING PARKLATE KASUTAMIST SOTSIALISEERUMISPAIGANA.

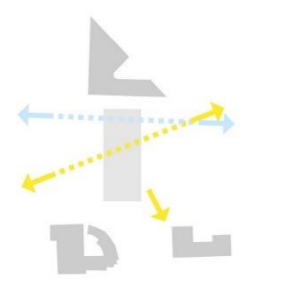

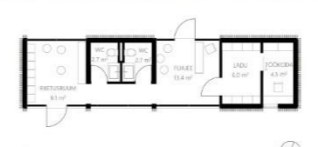
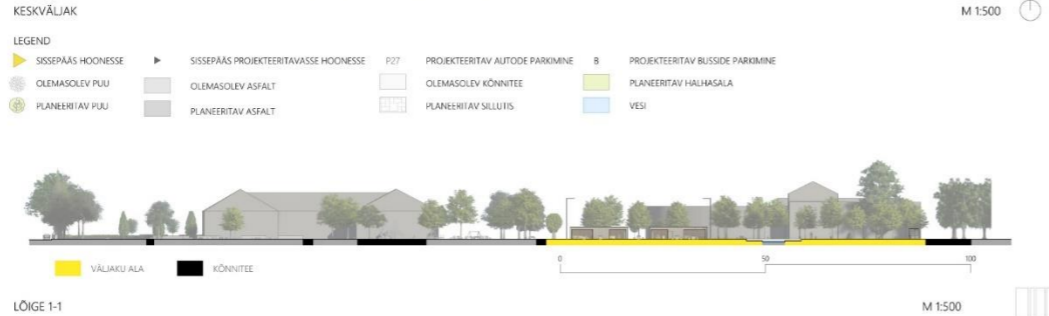
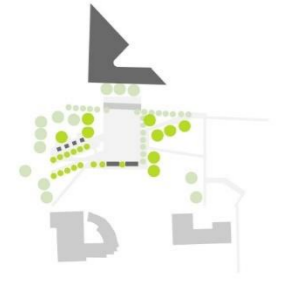
VÄLIKU ASUKOHALE SEAB PIIRANGUD ÜMBRITSEV TÄNAVAVÕRGUSTIK, HOONESTUS NING OLEMASOLEV HALJASTUS.

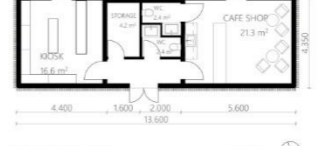
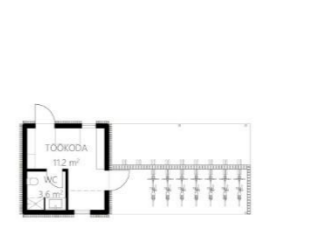
3 HOONE VAHELISELE ALALE KAVANDATAKSE RISTKÕLKI KUULINE VÄLIKU, MIS LOOB ÜHENDUSE ÜMBRITSEVATE HOONETE JA ALADE VAHEL.

VÄIKE VAJADUS UUSHOONESTUSELE NING AEDLINNA MILJÖO VÕIMALDAB KASUTADA KÕRGHALJASTUST LUUES VÄLIKULE RUUMILISEL PIIRID.

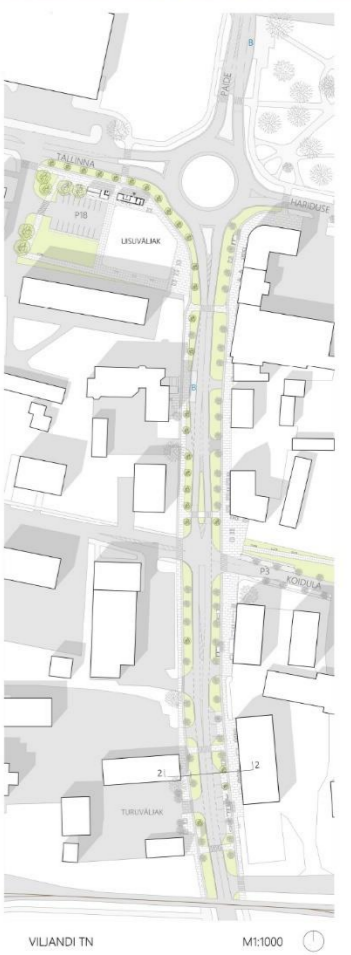
KUNA PRAEGUNE KESKVÄLIK VÕIMALDAB LINNA ESINDADA SEAL TOIMUVATE TEGEVUSTE POOLEST, NÄHAKSE PROJEKTIGA ETTE OLEMASOLEVASSE PARKLASSE UISUPAVILJON MIS TOETAKS SELLE LÕUNAKÜLELE KAVANDAVAT UISUVÄLIKUT. PAVILJONI KAVANDAMISEL ON ARVESTATUD RINGMAJANDUSTE TULENEVAT RENTIMIST JA PARANDAMIST.

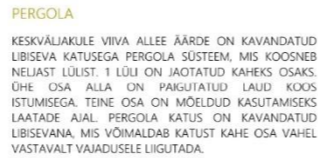
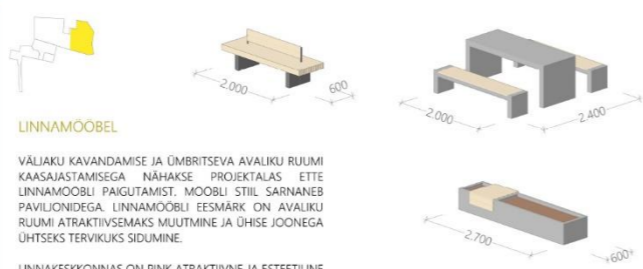
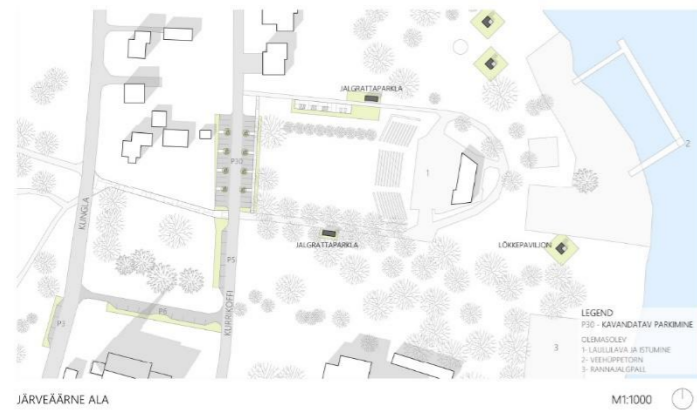

KESKVÄLIKULE KAVANDATUD PAVILJONIDE EESMÄRK VÄLENDUB ETTEVÕTLUSLIKUL FUNKTSIOONIL MIS ON SUUNATUD TOETAMA AVAIKU RUUMI ELAVDAMIST. KOHVIKU PAVILJON ON LIHTSA PÕHILAINIGA, JAGUNEDES KOLMEKS OSAKS: KIOSK, TAGARUUMID, NING KOHVIKUPIND. TAGARUUMIDES PÄASEB PARKIMISPLATSI POOLT, NING PAVILJON ISE AVANEB VÄLIKULE, KIOSK KUUITAB SUURUSELT PIKISEST POODI NING KOHVIKU OSA NÄEB ETTE MINIKOHVIKUT, MILLE SISERUUMIDES SAAB KORRAKA VIIBIDA PAAR INIMEST.

VILJANDI TÄNAV ON KUI TÜRİ PEATÄNAV. HETKEL PUUDUB TÄNAVAL ELAV LINNAPILT, MAAJAOTUSELE JA PLANEERIMISELE SEAB PIIRANGUD PÄRNAALLEE MIS ON KUI LINNA VISITIKAART. KUIGI TÄNAVAL ON OLEMAS TOIMIVAD ETTEVÕTTED, EI OLE ENAMUSTEL VÕIMALIK SUVE PERIOODIDEL PAKKUDA TÄNAVAKOHVIKU VÕIMALUST. VILJANDI TÄNAVA ALGUSES ON KA TURUPLATS. TÄNAVAL ON AUTOTE E ARVELT ANTUD HALJASALALE, JUURDE ON LISATUD ISTEKOHTASID JA JALGRATTAPAVILJONE NING KOHATI TAASTATUD PÄRNAALLEED.

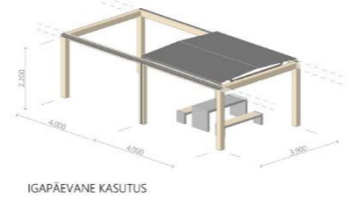
JÄRVEÄÄR

TÜRI LINNA IDA OSAS PAIKNEB INIMTEKKELINE JÄRV, MIS RAJATI 1990-NDATE ALGUSES. JÄRVE LÄÄNEKALDAL PAIKNEB LAULULAVA JA RAND, SUVEL TOIMUVAD PIIRKONNAS MITMED ÜRITUSED. ALA KATVE KÕRGHAIJASTUS ON LINNA ÜKS VANIMATEST, OLI ES PÄRIT 19. SAJANDIST. JÄRVE JÕEST ERALDAVAL TAMMIL ON KIRSIPÜUDE ALLEE, MIS KEVADEL ÕITSEB.

JÄRVE ÜMBRUSES SUURI MUUDATUSI ETTE EI NÄHTA. ALA KASUTATAKSE PARKIMISKOHTADE HAJUTAMISEKS NING OLEMASOLEVA KORRASTAMISEKS. SISSEPÄÄSDE JÜRDE PAIGUTATAKSE JÄLGRATTA PAVILJONID NING LUJAKSE VOIMALUS VEE ÄÄRES LÖKKE TEGEMISEKS.

KASUTATAVAD MATERJALID

PAVILJONIDES JA LINNAMOÖBLIS ON VALDAVALT KASUTATUD LOODUSLIKE MATERIAALE. VIIMISTLUSELEMENTIDENA KASUTATAKSE PUITU, MIS ON INSPIREERITUD KOHALIKUST PUIDUETTEVÕTLUSEST. LISAKS PUIDULI ON VÄLISVIIMISTLUSMATERIAALINA KASUTATUD BETOONI, RAL 9004 TOONI METALLI JA KLAASI, MIS SOBIBUD LOODUSLÄHEDESE LINNARUUMIGA. PAVILJONIDE PÕRANDAPINNAKS ON JÄETUD PUHAS BETOONPIND, TAGAMÄKS SELLE KERGET HOOLDUST. KULASTAJAID TEENINDAVATES PAVILJONIDES ON SEINAVIIMISTLUSENA ETTEENÄHTUD PUITU IMITEERIVAT PLAATI LAGEDE PUHUL ON ETTEENÄHTUD KASUTADA VALGEID RIPPLAE PANEELE.

PÕHIPLAANILT ON TEGEMIST RUUDU KUJULISE, AVATUD PAVILJONIGA, MILLES ON VÄLINE LÖKKEALLUS. EESMÄRK ON INIMESTELE KES NAUDIVAD LOODUSES VIIBIMIST, PAKKUDA LINNAS, VEE ÄÄRES, VÕIMALUS TEHA LÖKET JA GRILLIDA. VARIJALUNE ANNAV VÕIMALUSE ASUKOHTA KASUTADA KA VIHMASE ILMAGA. KATUS KATAB ISTEKOHTI JA LALAKESE. PÕRANDAVIIMISTLUSENA ON KASUTATUD LOODUSKIVISILLUTIST.

